This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 08162012 6

Robert Lenox Kennedy.

1776
NVP

AULI FLACCI
PERSII,
D. JUVENALIS,
ET
SULPICIÆ
SATYRARUM
Nova Editio diligenter recognita.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
[illegible] LENOX AND
T[illegible] FOUNDATIONS
[illegible] L

Cl. Duflos Sculp.

AULI FLACCI
PERSII,
D. JUVENALIS,
ET
SULPICIÆ
SATYRARUM

Nova Editio diligenter recognita.

PARISIIS;
Typis J. BARBOU, viâ Mathurinenſium.

M DCC LXXVI.

LENOX LIBRARY
NEW YORK

DECII JUNII JUVENALIS VITA,

A Probo aut alio vetuſto Auctore ſcripta.

JUNIUS JUVENALIS liberti locupletis incertum filius, an alumnus, ad mediam fere ætatem declamavit, animi magis cauſſa, quam quod ſcholæ aut foro præpararet. Deinde paucorum verſuum Satira non abſurde compoſita in Paridem pantomimum, poëtamque Claudii Neronis, ejus ſemeſ-

tribus militiolis tumentem, genus ſcripturæ induſtrioſe excoluit. Et tamen diu ne modico quidem auditorio quidquam committere eſt auſus. Mox magna frequentia, magnoque ſucceſſu bis ac ter auditus eſt, ut ea quoque quæ prima fecerat, inferciret novis ſcriptis:

Quod non dant Proceres, dabit hiſtrio: tu Camerinos,
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas.
Præfectos Pelopea facit, Philomelæ Tribunos.

Erat tum in deliciis aulæ hiſtrio, multique fautorum ejus quotidie provehebantur. Venit ergo Juvenalis in ſuſpicionem, quaſi tempora figurate notaſſet, ac ſtatim per hono-

rem militiæ, quanquam octogenarius, Urbe ſummotus, miſſuſque ad præfecturam cohortis in extrema parte tendentis Ægypti. Id ſupplicii genus placuit, ut levi atque joculari delicto par eſſet. Verum intra breviſſimum tempus angore & tœdio periit.

PETRI PITHOEI

Notæ ad ſuperiorem vitam.

JUVENALIS vita quæ proponitur, non eſt, opinor, ejuſdem Interpretis. Et vero in optimis codicibus ad finem adſcripta fuit recentiore manu, & in pleriſque aliis ſeparatim exſtat. Suetonio etiam a quibuſdam tribuitur. Hujus loco, initio vetuſtiſſimi exemplaris ad illa verba, *Semper ego auditor*, hæc legebantur: Juve-

nalem aliqui Gallum propter corporis magnitudinem, aliqui Aquinatem dicunt. Ea tempora Domitiani Tyranni, quibus etiam ipſe vixit, eo quod in aula ipſius plus hiſtriones quam bonæ vitæ homines poſſent, graviter carpſit. Hos autem libros in exſilium miſſus ad civitatem ultimam Ægypti, *Hos* ab ipſo Domitiano, ſcripſit. Ideo autem in exſilium miſſus eſt, quia dixit verſum illum,

Quod non dant Proceres, dabit hiſtrio, &c.

Nunc autem hoc inducit quaſi carptum ſe per figuras a miſeris Poëtis qui nil novum, ſed omnibus notas fabellas, recitarent; & dicit magis ideo Satiram ſe ſcribere ut poſſit mores illius temporis demonſtrando notare. Hactenus vetus exemplar quod prætermiſſum nolui. Quin & illud addam pro *Hos*, civitatis illius Ægypti nomen reponendum Oaſa, ſive Oaſin peninſulam exſiliis celebrem, cujus & hic idem Interpres

meminit ad Satiram I V. Sed & apud Hieronymum in Epitaphio Nepotiani male hodieque Aſſæ pro Oaſæ : nam de Timaſio loquitur, quem Oaſo relegatum Zozimus ex advocato fiſci clare narrat.

Hæc verba (*Claudii Neronis*) in quibuſdam exemplaribus deſunt. Quod ſequitur de *ſemeſtribus militiolis*, pertinet ad illud, Satira VII,

Semeſtri vatum digitos circumligat auro.

Eſt & ſemeſtris Tribunatus mentio apud Plinium, libro IV Epiſtolarum.

Intra breviſſimum tempus... periit: non ſatis hic convenit cum Suida quem tamen ex Dione ſumpſiſſe veriſimile eſt. Neuter cum iis quæ ex Juvenale ipſo, Satiris I V, V I, XIII, XV, colligi poſſunt, quæ hîc accuratius perſequi non eſt otii noſtri. Summa tantum quædam breviter notaſſe ſatis erit.

TESTIMONIA VETERUM SCRIPTORUM DE JUVENALE.

M. Fabii Quintiliani, lib. x. Inſtitut. Orat. de Satiræ ſcriptoribus.

Sunt clari hodieque & qui olim nominabuntur.

M. Valerii Martialis, ex lib. vii. Epigr.

Cum Juvenale meo quæ me committere tentas,
Quid non audebis perfida lingua loqui?
Te fingente nefas, Pyladen odiſſet Oreſtes:
Theſea Pirithoï deſtituiſſet amor.
Et Siculos fratres, & majus nomen Atridas,
Et Ledæ poteras diſſociare genus.
Hoc tibi pro meritis & talibus imprecor auſis:
Ut facias illud, quod, puto, lingua facis.

Ejuſdem, ex lib. xi.

Dum tu forſitan inquietus erras
Clamoſa, Juvenalis, in Subura,

Aut collem dominæ teris Dianæ:
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, vagumque
Major Cælius & minor fatigant:
Me multos repetita poſt Decembres
Accepit mea, ruſticumque fecit,
Auro Bilbilis & ſuperba ferro.

RUTILII CLAUDII NUMANTINI GALLI, ex Itinerario.

Hujus vulnificis, Satira ludente, Camœnis
Nec Turnus potior, nec Juvenalis erit.
Inſtituit veterem cenſoria lima pudorem;
Dumque malos carpit, præcipit eſſe bonos.

AMM. MARCELLINI, ex lib. XXVIII. Hiſtor.

Quidam deteſtantes ut venena doctrinas, Juvenalem & Marium Maximum curatiore ſtudio legunt, nulla volumina, præter hæc, in profundo otio contrectantes.

C. SOLLII SIDONII APOLLINARIS, ex carmine ad MAGNUM FELICEM.

Non qui tempore Cæſaris ſecundi

Æterno incoluit Tomos reatu :
Nec qui conſimili deinde caſu ,
Ad vulgi tenuem ſtrepentis auram ,
Irati fuit hiſtrionis exſul.

Porphyrionis, ſeu, quiſquis eſt, in Horatium veteris Grammatici.

Satira Horatii inter Lucilii Satiram & Juvenalis eſt media. Nam & aſperitatem habet , qualem Lucilius ; & ſuavitatem , qualem Juvenalis.

Julius Cæsar Scaliger , Poëtices VI. *cap.* VI.

Juvenalis autem candidus , ac Satirorum facile princeps. Nam ejus verſus longe meliores quam Horatiani , ſententiæ acriores , phraſis apertior.

Idem , alio loco.

Horatius , inquit , eſt irriſor , & ob id Sermonum titulo contentus fuit , qui modo

ſententiæ lacertos expreſſos oſtendat ſermone vulgato, ſed lecto tamen; parum curat numeros; & denique, modo pure diceret, nihil penſi habuit. In Juvenale omnia contra. Ille ardet, inſtat, aperte jugulat. Stylus valde arridet, in quo cum Romana puritate juncturas molles feliciſſime conſecutus eſt. Verſus ejus, inquit, longe meliores quam Horatiani, ſententiæ acriores, Phraſis apertior. Ceterum urbana, inquit, & ſalſa multo plura Juvenali attribuas, quam excipias ab Horatio. Quibus ſane locis neque temere, neque fruſtra contendemus Juvenalem longe accuratioris Satiræ auctorem eſſe; & eum tanto anteponere decet Horatio, quanto melior Horatius Lucilio judicatur. Cum neque argumentorum varietate par ſit illi Horatius, neque dexteritate tractandi, neque ubertate inventionis, neque crebritate ſententiarum, neque acrimonia reprehenſionis, neque faceтiis & urbanitate.

JUSTUS LIPSIUS, THEODORO PULMANNO, Epiſt. Quæſt. Epiſt. IX.

Juvenalem Poëtam a Scaligero patre, in Satira præpoſitum Horatio, vidi qui indignarentur. At ille, me judice, inter multa certi & elegantis judicii, nihil verius protulit.

Idem, paulo poſt.

De Juvenali vere judicat. Ardore, altitudine, libertate, id eſt, ſuo quodam genere ſupra Horatium eſt: quod ipſum maxime Satiræ proprium videtur. Tangit vitia, objurgat, inclamat: raro jocos, ſæpius acerbos ſales miſcet. Quæ omnia in Horatio contra: qui placidus, lenis, quietus, monet ſæpius quam caſtigat. Sed ita præclare tamen hoc ipſum, ut in ea parte & arte nihil poſſit ſupra eum.

Idem, M. ANTONIO MURETO, Epiſt. Quæſtion. lib. IV. *Epiſt.* XV.

Quod Juvenalem doces, M. Antoni, recte & ordine te facere puto, ut in Sacra-

menti formulis eſt. Certe ſi ulla tempora, hæc Satiram deſiderant; & in Satira nemo idoneor ad mores corrigendos Juvenali.

CASAUBONUS, prolegomenis in Perſium.

Longe ſalibus ab Horatio ſuperatur, & a Juvenale Perſius: quorum uterque feliciter eſt aſſecutus, quod voluit noſter, nec potuit. Excellunt igitur in eo Horatius & Juvenalis, etſi ratione diverſa: nam illius ſales τὴν ὀχλικὴν ἀναγωγίαν, & ut ita dicam, plebeium aliquid fere ſapiunt: hujus omnes joci quibus abundat, ſic ſunt urbani & ſalſi, ut acumen ſæpe atque eruditionem præ ſe ferant, & ingenium longo declamandi uſu probe ſubactum.

DE SULPICIA.

M. VALERIUS MARTIALIS, ex Libro X.

OMNES Sulpiciam legant puellæ,
Uni quæ cupiunt viro placere.
Omnes Sulpiciam legant mariti,
Uni qui cupiunt placere nuptæ.
Non hæc Colchidos aſſerit furorem;
Diri prandia nec refert Thyeſtæ,
Scyllam, Biblida nec fuiſſe credit;
Sed caſtos docet & pios amores,
Luſus, delicias, facetiaſque.
Cujus carmina qui bene æſtimarit,
Nullam dixerit eſſe ſanctiorem.
Tales Egeriæ jocos fuiſſe
Udo crediderim Numæ ſub antro.
Hac condiſcipula, vel hac magiſtra
Eſſes doctior & pudica Sappho.
Sed tecum pariter ſimulque viſam
Durus Sulpiciam Phaon amaret.
Fruſtra namque ea nec Tonantis uxor,
Non Bacchi nec Apollinis puella,
Erepto ſibi viveret Caleno.

C. SIDONII APOLLINARIS, AD MAGNUM FELICEM.

Non Getulicus hic tibi legetur,
Non Marſus, Pedo, Silius, Tibullus,
Non quod Sulpiciæ jocus Thaliæ
Scripſit blandiloquium ſuo Caleno.

NICOLAI RIGALTII

DE SATIRA JUVENALIS

DISSERTATIO,

Ad illuſtriſſimum virum Jac. Aug. THUANUM.

HORATII Perſiique Satiras Iſaacius Caſaubonus & Daniel Heinſius certatim laudibus extulere, ac Perſium ille ſuum tantopere adornavit, ut nihil Horatio, nihil Juvenali præter indignationem reliquiſſe videatur; hic ve-

ro

ro Horatium curioſè conſiderando tam admirabilem eſſe docuit, ut pleriſque jam in Perſio nimia Stoici ſupercilii moroſitas jure diſpliceat. Juvenalis ingenium ambo quidem certè laudaverunt, ſic tamen ut in eo ſæpe acerbiorem increpandi libidinem, ſæpe etiam Rhetoricæ arrogantiæ quaſi laſciviam, ac denique declamationem potiùs quàm Satiram eſſe pronunciaverint.

Quod judicium, præſtantiſſime THUANE, cùm ſit virorum multiplici doctrinâ, ſicut optimè noſti, excellentium, magnæ ſemper auctoritatis apud omnes fore non dubito. Neque fas eſſe crederem de Juvenalis Satirâ ſententiam ab eorum opinione vel minimum diſcedentem aperire, niſi me id cum eorumdem pace ac venia facturum intelligerem, diſceptatione, more majorum, honeſto ſcilicet ac verecundo, non canino iſto qui tam multos hodie rabidos agit, inſtitutâ; præſertimque apud te quem illi ipſi litteratæ ſapientiæ proceres ſummum ſi-

bi ſuæ cauſſæ judicem dari ambitioſiſſimè poſtulaſſent.

Itaque hoc primum ex Quintiliani doctrina veriſſimum eſſe pertendo, Satiram totam eſſe Romanam, ejuſque originem ab Satyrica Græcorum poëſi nullatenus repetendam. Id autem vel maximè probari mihi videtur, quòd nomen ipſum Satiræ ſive Saturæ ſit pura Latina vox à vetuſtiſſimis auctoribus pro farcimine primitus uſurpata: unde & multorum ac diverſorum capitum leges & complures diverſi generis hiſtorias appellavere Satiras. Sed ante hæc omnia ab eadem farciminis ſignificatione jocularia primùm dejectandæ plebi Romanæ, mox dicteria quædam carpendis ac deſcribendis moribus compoſita Satiras vocitabant, eaſque, ut ait Livius, impletas modis deſcripto ad tibicinem cantu motuque congruenti peragebant.

Et hæc jocandi forma nullo certi alicujus argumenti fine continebatur, ſed erat varia morum farragine conferta & quaſi ſatura;

cujuſmodi ſcriptiunculas apud nos etiamnum variis opprobriis inferciunt vernaculi artifices, quos vulgò fartores nuncupamus. Paulatim verò excitatis ingeniis vaga & proterva Satirarum dicacitas ad fabularum argumenta transferri cepit, quarum auctorem Livius Andronicum ſibi cognominem laudat, eumque ab Satiris ait auſum eſſe primum argumento fabulam ſerere : unde manifeſtum fit, ſcripta ſua veteres, quibus non erat propoſitum alicujus argumenti tractatione ſuſcepta diſſerere, ſed potiùs varia carptim notare ac reprehendere, ab ea congerie & ſaturitate inſcripſiſſe Satiras. Qui deinceps titulus ab iis ferè qui pravos ſæculi ſui mores deſcripſerunt eſt frequentatus, ut quod hominum ſcelera à Poëtis velut invitis inter indignationes & ſuſpiria expreſſerant, non peculiari, ſed communi & fortuita appellatione cenſeretur ; eſſetque, quod ait Ælius Donatus, ſine ullo proprii nominis titulo carmen.

Ceterùm, etſi jure Satiram ſibi totam Romani arrogent, non tamen inficior aliquid eſſe inter Græcorum Satyros & Romanorum Satiras commune: nam ut Poëtæ Græci *Satyros* primùm induxere qui Dithyrambos & Phallica tripudiando canerent, poſteaque minutis fabellis & ridiculis canticis Satyrica petulantia fuſis Tragœdia tandem habitu vultuque graviore culta prodit; ſic etiam Romanæ ſcenæ artifices primùm Tuſcos ludiones imitati, verſus inconditos Feſcenninis ſimiles fudere; mox ad pleniores Satiras, & poſt annos aliquot ab *Satiris* ad fabularum argumenta, ſicut ex Livio notavimus, proceſſere: quin & Latinæ *Satiræ* cum *Satyrica* Græcorum in eo convenire videtur, quod utrique ridiculum ineſt. *Sed* Græci quidem Satyros dixere ab *Satyris* agreſtibus, quos petulàntes & protervos plerique crediderunt: Latini verò ab ſaturitate & copia, congeſtiſque ſalibus & jocis Saturam appellavere. Denique ut præcipua Satyrorum gratia conſta-

bat imitatione, ſic & Satirarum, de quibus nunc agimus, dos maxima in deſcriptione conſiſtit; atque idem omnino eſt Horatio deſcribere, quod Ariſtoteli μιμεῖσθαι, nempe mores alicujus figuratè notare, ac repræſentando ſic deformare & illuſtrare, ut pæne oculis ſubjiciantur. Porro cùm univerſi homines à natura ſint ad imitandum aptiſſimi, ut ridere, jocari, ludere, æque naturale eſt Græcis ac Barbaris; ſic etiam eadem natura ſuadente, miſtis jocis dicteriiſve pravos hominum mores imitari aut deſcribere, æque pronum fuit Latinis, atque Græcis. Sed Græcis quidem Satyrica protervia; Latinis verò per Satiram, ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων: rurſus & Latinos quoque Satyrica petulantia, & Græcos per Satiram luſiſſe quis dixerit, quando protervia illa ſive petulans dicacitas, quæ Satyrica nuncupatur, æque naturalis Romano fuerit, atque ſatura ſive miſcella jocorum congeries Græco. Imò ſi curioſiùs inſpiciamus, Satira fuit Homeri

Margites, ex quo formatam eſſe Comœdiam Ariſtoteles innuit, quemadmodum ex Iliade & Odyſſea Tragœdiam; & fortaſſean præſtantiſſimus Poëta opere illo ſub perſona Margitis quoſdam ſæculi ſui fatuos & moriones deſcripſerat: certè varia metrorum genera miſcuerat, ſicut & Chæremon, cujus inſcribitur Centaurus πολύμετρος καὶ μικτὴ ῥαψῳδία. Ac vetuſtiſſimas quidem Latinorum Satiras non ſola rerum, ſed etiam metrorum varietate permiſtas fuiſſe auctor eſt Fabius; eamque diverſitatem, quo ſaturior fieret Satura, ab Terentio Varrone proſa verſibus intexta variegatam. Neque verò defuiſſe Varroni diſcipulos, indicant Petronii reliquiæ & ſalebroſa Martiani Capellæ ἐγκυκλοπαιδεία. Nam uterque haud dubiè Varronis exemplo Satiram condere voluit, non Menippeam quidem, ſed ſimpliciter Varronianam: quippe nonnullas Varro, quas ſalis mordacitate, vel aceti nequitia paulò liberiùs conſperſerat, Menippeas inſcripſit;

eoque titulo ſcriptorum aſperitatem acerbitatemque, non Satiræ, ſed cynico Menippei ſtili nomine ſignificari declaravit: ut hoc tandem ſit ſtatuendum ſemel, Satiram non magis eſſe proprium alicujus ſcripti nomen quàm ſunt illa, *πανδέκται*, *ἰωνιὰ*, *κέρας Ἀμαλθείας*, & ſimilia Græcarum lautitiarum vocabula, Plinianâ ad Veſpaſianum Cæſarem præfatione deriſa; itemque illa, *στέφανος*, *στρωματεὺς*, *κεστὸς*, unde libris ſuis titulos confecere Meleager Gadarenus, & Philippus Theſſalonicenſis, & Clemens Alexandrinus, & Sextus Africanus: quanquam de Africani Ceſtis aliter ſentire quis poſſit, proprieque inſcriptos fuiſſe *κεστοὺς*, quòd magica quædam amuleta ſive remedia continerent.

Alterum porro fuit Satiræ genus, non carminis, ſed rerum multiplicitate confectum; nimirum ſententiis, jocis, opprobriis, indignationibus, querelis; quibus inepta vota, turpes voluptates, inſidiæ, doli, hominum mores graviores tanquam in tabula deſ-

cribuntur. Etenim adversùs hæc Horatiani ſtili naſus acuitur, & grande Perſii ſophos inſurgit, & vehementiſſima Juvenalis noſtri Nemeſis accenditur. Ennius & Lucilius in primis erant nominandi, quandoquidem primi laudem in Satira ſunt aſſecuti: ſed eorum hodie non ſuperſunt niſi fragmenta quædam & velut oſſa disjecta: quæ etſi rite ſane viri docti legerint, & in poſteritatis memoriam condiderint, tamen ita ſunt diutino ſitu carioſa, ut jam nihil niſi venerandæ antiquitatis nomen exhibeant.

Quòd ſi cui forte dolendum eſſe videatur, ut eſt ſane damnum haud leve, id omne ex tribus iſtis qui ad nos integri pervenerunt, abunde reparabitur, quorum adeo Satiræ triplici dicendi charactere triplicem Ethicæ Philoſophiæ gradum feliciter expleverunt. Nam Horatius quidem humili ſermone ludens hoc agit, ut ſtultos ſaltem inſipientiæ pudeſcat: Perſius autem ſtili gravioris auſteritate, honeſto pudori generoſæ mentis conſtantiam

conſtantiam addit, viamque ipſam qua ad rigidam ſolidamque virtutem eatur ſerio monſtrat: Juvenalis denique hominum nequitiam impudentem horribili flagello, dolore & indignatione ſuccenſus, corripit & caſtigat. Sic igitur hi tres Poëtæ per Satiram fuere Philoſophi; neque ulla inter eorum Satiras quærenda eſt differentia, niſi quam diverſus pro temporum varietate ſtilus impoſuit: quippe aliter affecta atque animata fuerunt Romanorum ingenia Auguſto de reddenda Republica cogitante, aliter Nerone Urbis incendium ad Ilii conflagrantis imaginem habitu ſcenico e turri Mæcenatiana proſpectante, aliter etiam Domitiano ſtupris, cædibus, rapinis dominum ac Deum ſe gerente. Quam ob rem Juvenalis ſimul cum riſu excandeſcit, & jugulat; quippe animum cohibito riſu indignatio ſubit, deinde dolor qui altius preſſus exardet in iram, & Poëtæ velut æſtuantibus præcordiis ſtilus igneſcit, quo mox armatus & vitia & ho-

mines ferro flammaque conſectatur : ſic plerumque tragicæ grandiloquentiæ cothurnum Satiris ſuis inducit, in hoc a prioribus recedens quod verſibus hexametris quaſi Tragœdias per Satiram ſcribat, intentatum Græcis & Romanis ingeniis opus, ſicut etiam ipſe de ſe fatetur, extrema Satira ſexta, cum ait :

Fingimus hæc altum Satira ſumente cothurnum
Scilicet, & finem egreſſi legemque priorum
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis, Cæloque Latino.

Hinc illud inter Horatium & Juvenalem, non Satiræ, ſed ſtili ratione diſcrimen : quovis enim ſtilo Satira pungat, nihilo minus eſt Satira ; niſi forte magis Satiram eſſe quis velit, quæ rerum diverſarum copia majore ſtipata eſt atque conferta. Quo ſenſu Juvenalis non ſolum Perſium, quod erat facile, ſed etiam Horatium ſuperavit : nam licet in ſingulis Satiris

quorumdam argumentorum ſpecies præ ſe ferat, tamen ea, qualiacumque ſunt, ita tractat ut multa præterea ſummo ſtudio perveſtiget, quæ ſe aliud agenti obtuliſſe videantur; ac ſi quando in aliquem ſævire proponit, adeo truculentus fertur, ut etiam obvios contrucidet. Diceres telum torſiſſe quo per latus unius plurimos obiter conficeret: ſi vero quid ridiculum apponit, tot inſertis ridiculis ſtruit & cumulat, ut, quod erat præcipuum, vix appareat, ſed potius exiſtat, quæ proprie Satira nuncupatur.

Jam illa acute arguteque dicta quam multa ingerit! quam multos etiam, cum declamare videtur, impetu Rhetorico rapit & affligit! quam denique omnia illa quæ vulgo mortalium placent, ſuſque deque habet! Verum ſæpenumero fallit, & ſub haſta pura præpilatam vibrat; cumque vehementiſſime urget, declamatorio colore ſparſo ſic adumbrat, ut etiam calumniatores fugiat. Atque operis quidem principio indi-

gnatiuncula ob Recitatorum nationem ea tempeſtate importunam effuſa, ait ſe quoque recitaſſe, ſimul exemplum recitationis ſubjungit;

Et nos
Conſilium dedimus Sullæ, privatus ut altum
Dormiret.

Quod ſic fere accipitur, quaſi hoc tantum ſignificet, ſe adoleſcentem adhuc, dicis aut animi cauſſa, ſuaſoriam aliquam recitaſſe, qua Dictatori Sullæ tot civium Romanorum cædibus cruento ſuaſerat ut nihilominus ad ſecurum vitæ privatæ otium rediret; quod utique fecerat Sulla. Verum ſubeſt alius præterea ſenſus: nam hoc ſane ſtupendum ſecuritatis exemplum liberrimi ſpiritus Poëta ſumpſit, quo turpem ignaviam Romanis exprobraret, qui tam fœdæ ſervitutis jugo capita ſummiſiſſent ſua, ut Lucio Sullæ, in quo tot Marios ſenſerant, impune fuerit de Dictatura deſcendere,

perque Urbem privato ac felici ambulare; & abjectiſſimos Senatorum animos fuiſſe oſtenderet, quos idem Sulla ſeptem millibus civium Romanorum trucidatis tumultuantes una vocula compeſcuerat.

Domitiani tempora, in quæ Juvenalis incidit, haud quaquam meliora Sullanis: imo ſive ſævitiam Principis, ſive Romanorum ſocordiam ſpectes, deteriora fuiſſe aperte indicat Satira quarta extrema:

Atque utinam his potius nugis tota illa dediſſet
Tempora ſævitiæ, claras quibus abſtulit Urbi
Illuſtreſque animas, impune, & vindice nullo!
Sed periit, poſtquam cerdonibus eſſe timendus
Cœperat. Hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

Ejuſdemque animi ſunt illa Cornelii Rufi qui, cum graviſſimis pedum doloribus Domitiano adhuc graſſante ægrotaret, Plinii ſui præſentia paululum recreatus, *cur*, inquit, *me putas hos tantos dolores tamdiu ſuſtinere? Ut ſcilicet iſti latroni*, Domitianum innuebat, *vel uno die ſuperſim.* Nem-

pe his vocibus erectis & liberis diram ſervitutem fortiſſimi viri exſecrabantur; & noſter, quoties ſeſe dedit occaſio, hujuſmodi aculeis & ſtimulis Satiras ſuas feliciſſime armavit; ſic tamen ut per duplicis ſenſus ambiguitatem, hebetiore acutior tegeretur, ipſe interea rem ageret. Tale quiddam, ni fallor, in hiſce verſibus latet, Satira quinta:

Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cujus patriam titulumque ſenectus
Delerit multa veteris fuligine teſtæ;
Quale coronati Thraſea Helvidiuſque bibebant
Brutorum & Caſſî natalibus.

Profecto enim quiſquis erit natus ingenuus & liber, intelliget duobus poſtremis verſibus ingens retinendæ libertatis deſiderium ſignificari, ſicut etiam in iſtis e decima quarta:

Catilinam
Quocumque in populo videas, quocumque ſub axe;
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus uſquam

Item in his ejuſdem venæ :

medicamen habendum eſt ,
Sorbere ante cibum quod debeat & pater & Rex.

Regem cum patre componit , ut ſæculi infelicitatem arguat , adeo deplorandam ut vitæ ſuæ inſidias ab liberis ſuis patres metuerent quas Rex potius aliquis ab civibus oppreſſis timere debuiſſet. Nempe ſtatim poſt exactum Tarquinium Superbum , Regis nomen Reipublicæ Romanæ odioſiſſimum eſſe cœpit. At Cæſarum , ſi paucos excipias , adeo ſæva fuit & importuna dominatio , ut præ illis etiam Tarquinius bonus haberi potuerit. Tamen Juvenalis Servium Tullium bonorum Regum ultimum appellavit :

Ancilla natus trabeam , & diadema Quirini ,
Et faſces meruit Regum ultimus ille bonorum.

Unde intelligi voluit , tum primum Reges ab Superbo illo male audiviſſe ; ideo-

que crudelia laniſtarum verba, *ure, ſeca*; regia nuncupavit initio undecimæ:

Scripturus leges & Regia verba laniſtæ.

Et ſuorum temporum ſævitiam regiorum comparatione exaggerat in tertia:

Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas ne
Vomer deficiat, ne marræ & ſarcula deſint.
Felices proavorum atavos, felicia dicas
Sæcula, quæ quondam ſub Regibus atque Tribunis
Uno contentam viderunt carcere Romam.

Quin & decima tertia umbras & manes ex quo ſub Regibus degere cœperunt, infeliciores fuiſſe ait, & continuo paratas iis pœnas:

Nondum aliquis ſortitus triſte profundi
Imperium, aut Sicula torvus cum conjuge Pluto;
Nec rota, nec Furiæ, nec ſaxum aut vulturis atri
Pœna, ſed infernis hilares ſine Regibus umbræ.

Atque hæc eo magis feriunt quo ſunt minus prævisa aut exſpectata: nam eo lo-

ci hoc tantum exprobrari videtur, homines quondam vixiſſe pietatis fideique cultores; nunc vero tantam eſſe morum perverſitatem, ut ſi quis forte juris jurandi religione teneatur, Deumque ultorem fore perjurii credat, ejus ſimplicitas ut ſtulta & ſtolida riſu excipiatur. Id autem ſic demonſtrat:

Neſcis
Quem tua ſimplicitas riſum vulgo moveat, cum
Exigis a quoquam ne pejeret, & putet ullis
Eſſe aliquod numen templis araque rubenti.
Quondam hoc indigenæ vivebant more, priuſquam
Sumeret agreſtem poſito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc cum virguncula Juno,
Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris.
Nulla ſuper nubes convivia cœlicolarum,
Nec puer Iliacus, formoſa nec Herculis uxor
Ad cyathos, & jam ſiccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.
Prandebat ſibi quiſque Deus; nec turba Deorum
Talis ut eſt hodie, contentaque ſidera paucis
Numinibus miſerum urgebant Atlanta minori.

Pondere. Nondum aliquis ſortitus triſte profun.di
Imperium, aut Sicula torvus cum conjuge Pluto,
Nec rota, nec Furiæ, nec ſaxum, aut vulneris atri
Pœna, ſed infernis hilares ſine Regibus umbræ.
Improbitas illo fuit admirabilis ævo, &c.

Si quid aliud quam Satiram ſcribere aggreſſus eſſet Juvenalis, in Sententiam doctiſſimi Critici concederem eatenus ut faterer Juvenalem hîc περίλαλον fuiſſe & verborum prodigum. Nam abſit ut graviſſimum auctorem in turpem ſermonis redundantiam aut puerilem luxuriam incidiſſe judicemus; at cum ipſe librorum ſuorum materiam, farraginem & Satiram fore pronunciaverit, dicamus potius iſto ſermonis exceſſu farraginem & Satiram pulchre eſſe confertam; qua nimirum ſæculi ſui θεολογούμενα derideret, tam inepta quidem & abſurda ut homines ipſos in Numinis contemptum adducerent. Qua ratione autem contemptus

cauſſam declaraſſet, niſi Deorum Dearumque ſchemata, uti tunc colebantur, deſcripſiſſet? Saturnum ſcilicet fugientem, poſitoque diademate falce armatum; Iovem Idæis antris deliteſcentem, inde ſuper nubes convivia agitantem, adultera & catamito pocula miniſtrantibus; Vulcanum ab incude fuliginoſum; Atlantem Cœli deſtinam ſub nimia Deorum turba gementem & pondere oppreſſum. Hæc enim ſunt anilia prope deliramenta, ut cuilibet ſanæ mentis ludibrium debeant, nedum pro divinis habeantur.

Quod autem ait, minore quondam numero ac pondere Deorum preſſum fuiſſe Atlantem, non debuit videri frigidius fabula ipſa qua Cœlum Atlante fulciri ac ſuſtineri Poëtæ finxerunt: nam ſive montem, ſive hominem fuiſſe, Atlantem intelligimus, utique lepidus erit jocus. Ac de monte quidem hæc habet Herodotus: Atlantem Africæ montem in faſtigium aſſurgere un-

dequaque adſtrictum & teres, verum tam excelſæ altitudinis, ut cacumen, quaſi nubibus inſertum, conſpicere non ſit, ac propterea Cæli columnam ab indigenis appellari. Quo ſenſu venuſte ſane dixerit Juvenalis noſter, olim cum eſſet longe minor Cœlitum turba, minori pondere preſſam fuiſſe Cœli columnam: ſin Atlantem nobis Cœli bajulum aut tibicinem fuiſſe imaginemur, illud etiam aptiſſime quadraverit; nec erit minus facete dictum quam id quod Lucianus in Charonte narrat, Atlanti quondam nimio pondere nutanti atque labaſcenti Herculem ſuppetias tuliſſe, ac ſe ipſum oneri ſuppoſuiſſe tantiſper dum ille reſpiraret. Denique nihil video cur inſolens judicetur illa ἔννοια Juvenalis, metuendum eſſe ne denſiore Deorum turba gravatus Atlas fatiſcat; cum eidem Luciano venerit in mentem iſta conſimilis, præ Numinum quoque multitudine ambroſiam & nectar defeciſſe: ejus enim verba ſunt, ἐπιλέλοιπε

δὲ ἡ ἀμβροσία καὶ τὸ νέκταρ, ὥστε μνᾶς ἤδη τὴν κοτύλην εἶναι, διὰ τὸ πλῆθος τῶν πινόντων. Omnia igitur toto illo verſuum ambitu proba & recta, quibus adeo monentur poſteri tam ſtulta & vana eſſe quæ de natura Deorum Poëtæ comminiſcuntur, ut pietatem jam tum ab Orbe condito hominum mentibus inſitam funditus eradicent. Haſce ergo fabulas ut perniciosiſſimas Juvenalis explodit, neque ullam occaſionem prætermittit quin eas aut ſubſannet aut conſpuat. Sic in decima, mœchorum injecta mentione, ſtatim apponit emblema Martis in Venere deprehenſi.

Fiet adulter
Publicus, & pœnas metuet quaſcunque mariti
Irati debent; nec erit felicior aſtro
Martis, ut in laqueos nunquam incidat.

Et in ſecunda;

Leges revocabat amaras
Omnibus, atque ipſis Veneri Martique timendas.

Et in ſexta, elegantiſſimo artificio Jovem Marremque adulterii & ſtupri accuſat, occaſione ſermonis de quadam eximiæ caſtitatis Matrona :

Magna tamen fama eſt cujuſdam rure paterno
Viventis ; vivat Gabiis ut vixit in agro,
Vivat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat nil actum in montibus, aut in
Speluncis ? Adeo ſenuerunt Jupiter & Mars ?

Eodemque colore Seneca : Quid ergo eſt, inquit, quare apud Poëtas ſalaciſſimus Jupiter deſierit liberos tollere ? Utrum ſexagenarius factus eſt, & illi lex Papia fibulam impoſuit ? Illa vero Deucalionis & Pyrrhæ quam ſubtiliter inſimulat mendacii, Satira prima ! Etenim poëtico more narrare incipit,

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Navigio montem aſcendit, ſorteſque popoſcit,
Paulatimque anima caluerunt mollia ſaxa,

Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas.

Sed inter narrandum innuit futile eſſe ac perabſurdum quod Poëtæ fabulantur, extinctis olim diluvio ceteris animantibus, Deucalionem & Pyrrham conjuges ob morum ſanctitatem ſervatos tanquam exempla reparandæ Poſteritati; aitque nec Pyrrham quidem ulla fuiſſe caſtimonia commendabilem, ſed potius magam & lenam, quæ projectis poſt terga ſua ſaxis nudas puellas ediderit, quas maribus conciliaret. Sic Martem falsò vocitari ultorem demonſtrat in XIV:

Ex quo Mars ultor galeam quoque perdidit, & res
Non potuit ſervare ſuas.

Deriſo Marte vanitatem fabulæ perſtringit & Romanos ignaviæ accuſat, qui nihil amplius armis quærerent, ſed & olim quæſita ſibi eripi turpiter paterentur. Ac majori etiam impetu Satira ſecunda in Mar-

tem ipſum invehitur, eumque campo Martio excedere jubet, ea ſede ſcilicet indignum, qui nepotum ſuorum effœminatiſſima flagitia non ulciſcatur:

Nec galeam quaſſas, nec terram cuſpide pulſas.
Nec quereris Patri? Vade ergo, & cede ſeveri
Jugeribus campi quem negligis.

Supra omnem vero acerbitatem vehemens eſt objurgatio illa qua Jovem ipſum increpat ut ſocordem, & hominum ſtuporem arguit, qui ſimulacris æneis & marmoreis Numen ineſſe aliquod ſibi perſuaſerant.

Audis
Jupiter hæc, nec labra moves, cum mittere vocem
Debueras vel marmoreus, vel aheneus? Aut cur
In carbone tuo charta pia thura ſoluta
Ponimus, & ſectum vituli jecur, albaque porci
Omenta? Ut video, nullum diſcrimen habendum eſt
Effigies inter veſtras, ſtatuamque Vagelli.

Cur

Cur autem Jovi marmoreo vel æneò pepercisset, qui eadem Satira quidquid eſſe telorum Poëtæ in cœleſtibus armamentariis repoſitum fingunt, pro nihilo ducit ? Hoc enim agit his verſibus familiari ſibi diſſimulatione & κρύψει.

Aſpice quanta
Voce neget, quæ ſit ficti conſtantia vultus.
Per Solis radios, Tarpeiaque fulmina jurat,
Et Martis frameam, & Cirrhæi ſpicula vatis;
Per calamos venatricis pharetramque puellæ,
Perque tuum, pater Ægei, Neptune, tridentem:
Addit & Herculeos arcus, haſtamque Minervæ,
Quidquid habent telorum armamentaria Cœli.

Quæ omnia ſic accipienda ſunt tanquam profecta ab rigido veritatis cultore, qui Naturam ducem ſecutus, Virtutem pro ſummo Numine habebat, fucum & impoſturas deteſtabatur. Dares illi alium ducem, illum ſcilicet veritatis auctorem, ipſiuſque Naturæ dominum, cœleſtiſſimi viri perfec-

tam imaginem abſolviſſet. At ſcelera perpetuis tenebris damnanda prodit & exponit, ac peſſimo exemplo aperit quæ reprehendit. Quin potius optimo exemplo ſcelera ſic reprehendit, ut ea nemo non exſecretur; ſic aperit, ut ea nemo non tenebris damnet. Quid faceret? Scribebat ſæculo Cæſarum flagitiis contaminatiſſimo, legibus una cum eliſa Magiſtratuum voce evanidis, Romana illa quondam virtute ſopore pene lethali marceſcente.

Ergo quemadmodum lethargicis excitandis picem crudam, lanam ſuccidam, cepas, galbanum, & ſimilia tetros odores vomentia incendere, evocatiſque ſternutamentis cerebrum concutere Medici jubent; ſic, admotis Satirarum facibus, fœtida ganearum gurguſtia & obſcœna proſtibulorum lupanaria accendi, noctesque Neronianas illuſtrari profuit, ut inde excitata ſpurcities nares & cerebrum feriret, ac per hoc ſomniculoſus ille marcor qui Romano-

rum animos oppreſſerat, vehementi indignatione, tanquam ſternutamento, diſcuteretur. Nam quod aliud fuiſſe dicemus conſilium ſanctiſſimorum Patrum, qui tot nefanda ac deteſtanda Poëticæ Theologiæ miſteria verbis etiam obſcœniſſimis aperuerunt? Certe non minus pudeat legiſſe Nævolum, quam in quinta Arnobii diſputatione Ityphallorum Græcorum originem.

Plerumque autem quos ab rebus turpibus & flagitioſis nec præmia virtuti poſita redemerant, nec pœnæ legibus irrogatæ deterruerant, ingens detectæ turpitudinis pudor revocavit; & Perſarum fœdiſſimam fugam, quam nec diſciplinæ militaris ſacramentum, nec fortia majorum ſuorum exempla repreſſerant, matronæ Perſides peplos ipſæ ſibi ſuos ab imo ſuſtollentes, interroganteſque an illuc unde ipſi fugacem pedem infantes extulerant confugere vellent, objecto pudore in mediam perſequentium aciem cum victoria converterunt. Ita-

d 2

que non inutile eſſe videtur rerum turpiter geſtarum turpitudinem ſic exprobrare narrando, ut pudorem de frontibus etiam impudentiſſimis exprimamus. Imo id potiſſimum quæritur hoc præſertim Satirarum genere quod morum imitationibus ac deſcriptionibus conſtat.

Quid? Cum eſt Lucilius auſus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere & pellem nitidus qua quiſque per ora
Cederet introrſum turpis?

Et id quidem fecit Lucilius, exemplo veterum Comicorum qui, ut ait idem Horatius,

Si quis erat dignus deſcribi, quod malus, aut fur,
Quod mœchus foret, aut ſicarius, aut alioqui
Famoſus, multa cum libertate notabant

Quare mirari ſoleo Plinium in Hiſtoriæ naturalis opere mirabili ac plane divino

ſic eſſe opinatum ut diceret, mira humani ingenii peſte ſanguinem & cædes condi annalibus, unde hominum ſcelera noſcantur; quaſi cunctos ab Hiſtoria dehortari voluerit, qui tamen peſſimorum Principum, nec minus quidem ipſius Neronis res geſtas libris uno & triginta a fine Aufidii Baſſi conſcripſerat. Quos libros utinam nobis ſuperiora ſæcula non invidiſſent, & morem illum veterem, quem ad Pompeii Magni tempora Cornelius Nepos tradidit, revocari placeret, ut Hiſtoria non niſi ab honeſtiſſimo quoque ſcriberetur! Sic enim ad exemplorum fidem accederet eximia ſcribentis auctoritas, magnum utique rerum geſtarum narrationi pondus additura.

Id autem eo libentius hic commemoro, quod ut Hiſtoriam ab honeſtiſſimo ſcribi, ſic & morum Satiram ab optimo quoque componi addecet; ne aut Hiſtoria ſervili mendacio inquinata vaneſcere incipiat, aut Satira in ſceleratam auctoris conſcientiam

retorta prorſus hebeſcat. Quiſquis igitur Hiſtoricus appellari meruit, res honeſtas & turpes, uti quæque geſtæ ſunt, exponit; rectene an ſecus geſtæ ſint, curæ eſſe ſuæ vix putat, cum is ſit qui ab Ariſtotele dicitur μέσος ϗ ἀνδίκαστος. Satirarum ſcriptor cenſuram agit etiam cum narrat: etenim inſtat ut accuſator, diſquirit ut judex, caſtigat ut vindex.

Eſt autem communis Hiſtoriæ Satiræque παῤῥησία, qua cavetur ne quid illa veri dicere non audeat, neve quid iſta probroſi carpere & notare formidet. Itaque cum ex rerum geſtarum cognitione, pravorumque morum correctione, habeant homines unde prudentiores ac meliores fiant; utrumque autem ab Hiſtoria & Satira jucundiſſime conficiatur; non uſque quaque perperam feciſſe videntur qui, ingeniis una cum Imperio Romano ſeneſcentibus, cum jam libros animo faſtidiente male ſingulos tangerent, adeoque doctrinas ut venena de-

teſtarentur, Juvenalem & Marium Maximum curatiore ſtudio, ut inquit Ammianus Marcellinus, lectitabant, nulla volumina præter hæc in profundo otio contrectantes: nempe ſegnitiæ ſuæ delicias faciebant, exiſtimabantque ingentem Scriptorum turbam negligi impune atque inſuper haberi, dum eſſet unde & moribus depravatiſſimis extrema remedia, & temporibus difficillimis exempla convenientiſſima ſuppeterent. Nunquam enim mihi perſuaderi patiar Ammianum hæc ideo notaſſe ut Juvenalis aut Maximi lectionem inter rerum publicarum corruptelas poneret, cum ipſe quoties philoſophum agit, non pauca commutatis tantum ſyllabis ex Juvenale tranſcribat: de quo etiam hoc omni aſſeveratione affirmetur, & ipſæ ſexdecim Satiræ clamant adeo pertinaciter vitiis infenſum fuiſſe ut cum iis homines una ſœpiſſime flagellaret. Marium vero Maximum etſi opera ejus, quæ verboſiſſima & minutis

hiſtoriis implicata fuiſſe Flavius Vopiſcus autumat, interciderint, tamen ſtrenuum vixiſſe bonarum partium ſectatorem declarant plurima quæ ex eo Lampridius, Spartianus & alii hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores commentariis ſuis indiderunt.

Dicamus igitur hoſce duos auctores, ut civilium doctrinarum compendia quædam, illius ævi delicatis maxime placuiſſe: Marium quidem Maximum, ut copioſa exemplorum varietate locupletem, & omnia Cæſarum hiſtorica uberrimis ſeptenariis complexum; Juvenalem vero ut magiſtrum veteris diſciplinæ ac totius vitæ humanæ cenſorem graviſſimum, in arcana ipſa morum ſummo cum imperio penetrantem. Summum voco imperium excelſæ mentis ſublimem ſtilum, quo ſe ſupra mortalium nobiliſſima erigit, & omnia illa tanquam puerorum pupas & crepundia deſpicit, ut ſolius virtutis rationem habendam eſſe commonſtret. Nam, ut ea mittamus quæ ſunt

ſunt publica & ob oculos omnium poſita, puta impietatem, faſtum, avaritiam, libidinem, iniqua tyrannicæ poteſtatis imperia, quæ totis Satiris perſequitur, ſi privata, ad quæ ipſe quamvis in tranſcurſu divertit, inſpicere libet, comperiemus etiam in iis quæ præclara ſapientibus videntur, nonnulla Cenſoriæ ſeveritatis judicio ac notatione haud immerito fuiſſe perſtricta. Quid in univerſa humaniore litteratura prius aut antiquius Homero? & tamen pleraque in eo eſſe quæ defendi niſi antiquitate non poſſint, innuit Satira VII:

Ipſe facit verſus, atque uni cedit Homero
Propter mille annos.

Et Satira VI, mulierculas inducit Homerum cum Virgilio contendentes, cum ipſe interea non ſolum dubiam faciat illius palmam, ſed etiam huic adjudicet.

Committit vates & comparat, inde Maronem;
Atque alia parte in trutina ſuſpendit Homerum.

Etenim iis verſibus plus ponderis & majeſtatis Virgilio tribui intelligunt, qui in trutinarum & examinum ratione leviora pondera a gravioribus ſuſpendi attollique non ignorant. Verum hæc obliqua & ſubobſcura, illa recta & aperta, quibus Homeri fidem elevat, Satira X.

Rex Pylius, magno ſi quidquam credis Homero,
Exemplum vitæ fuit a Cornice ſecunda.

Et in XIII[a].

Tu miſer exclamas, ut Stentora vincere poſſis;
Vel potius quantum Gradivus Homericus.

Satis inſolens fuerat ſuperjectio, Stentorem exclamaſſe quantum alii quinquaginta; illa vero multo audacior, Martem vociferatum eſſe quantum decem millia præliantium; tamen ferri poterat in perſona Dei, & quidem Martis: at Deum, & Martem, ob inflictum ſibi a Diomede vulnus, totum Olympum tam impotenti boatu

quatefeciſſe, quis alius poëta dixerit, & non explodatur? Quomodo enim Martem tantum clamorem de lateribus adeo firmis ac divinis emiſiſſe homines credent, qui ipſum non ſecus atque homuncionem vulnerari potuiſſe acceperint; aut Junonem iratam non vehementius clamaſſe quam Stentorem? Poſt Homerum effulſit clariſſimum ſidus Virgilii, quem & Juvenalis Homero tantum non anteponit, his verſibus ex XI[a].

Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altiſoni dubiam facientia carmina palmam.

Attamen hujus quoque altiloquentiam in fabulis narrandis occupatam notare videtur in VII[a].

Nam ſi Virgilio puer & tolerabile deſit
Hoſpitium, caderent omnes a crinibus hydri:

Nempe γοργείην κεφαλὴν, aut poëtam ἐχίδναις χαλάκομον videre quis putet, cum audit,

Arma virumque cano :

ac multo magis ſi hæc præceſſerint ;

At nunc horrentia Martis.

Quæ tamen veteres neglexiſſe patet ex Priſciano, qui verſuum duodecim Æneidos principalium principem citat *Arma virumque cano.* Neque aliud operis eximii principium agnoverat Martialis in XIV.

Accipe facundi Culicem ſtudioſe Maronis,
Ne, nugis poſitis, Arma virumque canas.

Quod ſi quis componat cum illo Homeri,

Μῆνιν ἄειδε θεὰ,

ſentiet cum Juvenale, aliquid eſſe in Virgiliano principio horrificum, & velut hydros Poëtæ crinibus intextos. Quemadmodum vero in Martis Homerici indecora vociferatione quædam, ſi ita loqui fas eſt, abſurditas, ita etiam in Virgilii Cyclope vanitas poëtica reprehenditur. Deſcribit

Virgilius, Æneidos III, ingentem oculum Polyphemi, & fuiſſe ait,

> *Argolici clypei aut Phœbeæ lampados inſtar.*

Juvenalis noſter mendacium poëticum rhetorico mendacio repercuſſit: dixit enim adeo latam fuiſſe illius oculi aciem, ut per eam Ulyſſes evaſerit; atque hoc quam inopinate: eſt enim illic ſermo de importuno rogatore quem dives aliquis increpat, &,

> *Improbus es, cum poſcis, ait;*

ille autem obſtinatius urget:

> *Sed penſio clamat,*
> *Poſce; ſed appellat puer unicus, ut Polyphemi*
> *Lata acies, per quam ſolers evaſit Ulyſſes.*

Cogor, inquit, improbe & pervicaciter poſcere, quia poſcit a me diaria puer qui mihi ſolus eſt familia. Sed quid unico puero cum Polyphemi oculo? Nimirum erat illi miſero puer unicus, ut unicus Polyphemo oculus: de quo Mythologi tradiderunt

alia, ſed hæc in primis; unoculum fuiſſe Polyphemum, cum tamen tres haberet oculos; unum in fronte, quem Virgilius depingit ingentem inſtar Græci clypei aut diſci lunaris; alterum in animo, ſcilicet mentem acerrimam quæ eſt in animo ſicut pupilla in oculo; tertium in Elpe, unica filia, quam velut unicum oculum unice diligebat. Ergo Ulyſſis aſtu infeliciſſimus Polyphemus non ſtipite præuſto, ſed meri & amoris ignea vi tribus oculis una captus eſt: nam exhauſto incautius capaciore poculo ebrius, ſopori quaſi letho datus obdormivit, luminis & mentis vigore aliquantisper mortuo; intereaque dum edormiret, dimotis antri repagulis Ulyſſes una cum ſuis evaſit: ii vero fugientes Elpen amoris œſtro percitam ſecum abduxerunt.

πυρὶ ἐρωτικῷ Ἔλπην τὴν θυγατέρα,
Ἣν εἶχε τρόπον ὀφθαλμῦ, ἁρπάσαντες.

Ut eſt apud Joannem Tzetzem. Tres

iſtos oculos intelligit Artemidorus libro primo, ubi de eo qui paulo poſtquam tres oculos ſibi eſſe ſomniaſſet cæcus factus eſt, οὐχὶ διὰ τὸν Κύκλωπος μῦθον, ἀλλὰ διὰ τὸν τρίτον ὀφθαλμὸν, ὅς καὶ ἄλλου φωτὸς ἐσήμαινε δεῖσθαι, διὰ τὸ μὴ αὔταρκες εἶναι τὸ οἰκεῖον. Somnium interpretatur non per tres Cyclopis oculos, ſed per tertium oculum qui tertium & adſcititium lumen ſignificabat. Idem Artemidorus in diſciplina onirocritica oculorum ſpecie filios & filias demonſtrari docet: ἐοίκασι γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ παισὶν, ὅτι καὶ ποθεινοὶ καὶ τοῦ σώματος ὁδηγοί εἰσι καὶ ἡγεμόνες. Neque filios filiasve tantum, verum etiam ſervos cuſtodiæ præpoſitos, ut vigiles, quorum oculis ipſi videre dicimur. Ita igitur Juvenalis importuno & querulo aſſeclæ unicum fuiſſe ait puerum, ut Polyphemo perſolum oculum. Atque hujus ſimilitudinis occaſione Virgilianæ hyperboles tranſcendentiam carpit. Eadem libertate omnes generatim Poëtas, qui

carminum ſuorum exordiis Muſas invocant, eaſque canere jubent, vanitatis arguit in III[a].

Incipe Calliope, licet hîc conſidere, non eſt
Cantandum, res vera agitur; narrate puellæ
Pierides.

Et in XIV[a].

Lucri bonus eſt odor ex re
Qualibet. Illa tuo ſententia ſemper in ore
Verſetur, Diis atque ipſo Jove digna Poëtæ.

Deos & Jovem Poëtæ vocat principes viros, ipſumque Cæſarem, quos Poëta quiſpiam, ut fecit alicubi Martialis, Deos ſuos, Jovemque ſuum turpi aſſentatione nuncupaverat; aut, ſi mavis, Deos poëticos & Jovem poëticum dicit, quaſi vanum aliquod & ſine numine nomen; ut in XII[a].

Si quando poëtica ſurgit
Tempeſtas,

id eſt, vana & commentitia, quo ſenſu

Lucianus in Præceptis Hiſtoricis ait, *ποιηλικῦ τινος ἀνέμυ ἐπυριάζοντος τὰ ἀκάλια.* Tertium ab Jove, ſecundum a Cæſare Mæcenatem Poëtæ coluerunt. At noſter in prima, cenſoriam illi notam obiter inuſſit, quod otio ac mollitie pœne ultra fœminam flueret:

Cum jam ſexta cervice feratur
Hinc atque inde patens, ac nuda pæne cathedra,
Et multum referens de Mæcenate ſupino.

Et in XII[a].

veſtem
Purpuream, teneris quoque Mæcenatibus aptam.

Ecce autem, & quis hoc expectabat? reus citatur Quintilianus, qui tamen maxima nominis claritate ſummus juventutis moderator audiebat & Romanæ togæ gloria: verum ob invidendas opes, ob eamque artem quam profitebatur & mire callebat, ſtruendi ac deſtruendi verſutia ancipitem, currente ſeverioris Satiræ ſtilo aliquoties perſtrictus videtur, ut in VI[a].

Sed jacet in ſervi complexibus, aut Equitis: dic,
Dic aliquem ſodes hîc, Quintiliane, colorem.

Et in VII[a].

Res nulla minoris
Conſtabit patri quam filius. Unde igitur tot
Quintilianus habet ſaltus?

Noſti quæ ſequuntur. Ac propterea forte nobiliſſimus Rhetor, cum auctores Satirarum cenſeret, laudato Perſii libro, Juvenalem præteriit; aut per Satiram laudatum cum aliis quos ipſe claros tunc fuiſſe ait, poſteritati nominandum reliquit. Et ii quidem interciderunt; ſolus Juvenalis ætatem tulit, atque, ut videtur, integer; aut ſi quid ejus collapſum eſt, tanta id tamque vetere ruina accidit, ut nulla nunc rudera uſpiam exſtent. Nihil enim a Servio, Priſciano, aliiſve obſervatur, quod hîc non appareat, ac totidem tributum libris; eaque librorum diviſione comprehenſum fuiſſe arbitror quantum una recitatione Juvenalis ediderat;

ut libri quinque totidem indicent recitationes habitas non coram populo in auditorio, verum in cubiculo coram amicis. Sic enim plerique viri graviſſimi ſcripta ſua legere & recitare ſoliti erant advocatis familiaribus, ex quorum ſententia de editione ſtatuerent: itaque advocabant non auditores tantum, ſed adjutores, ut jam magis magiſque retinenda videatur hæc veterum librorum ſcriptura in Umbricio verſibus extremis,

Satirarum ego, ni pudet illas,
Adjutor gelidos veniam caligatus in agros.

Maxime vero cum in Suetonii libro de illuſtribus Grammaticis mentio fiat Ateii Philologi declamantium adjutoris atque præceptoris, & Craſſitii cujuſdam qui initio circa ſcenam verſabatur, & mimographos adjuvabat. Porro cum hoſce libros ſummus Satirarum artifex emendatiſſimique judicii cenſor, adhibita etiam recitationis lima poliverit, ſi quid tranſeuntes

offendimus aut incurrimus, id continuo proſcribendum non eſt aut deturbandum; & quæ negligenti per incuriam excidiſſe credimus, ea ſi repetantur, appoſitiſſima eſſe reperiemus. Ejuſmodi autem eſt deſinentis Autumni deſcriptio in IV[a].

Jam lethifero cedente pruinis
Autumno, jam quartanam ſperantibus ægris
Stridebat deformis hyems.

Hîc enim exiſtimet aliquis manifeſtam eſſe ἀκυρολογίαν, qualis eſt Æneide quarta;

tantum ſperare dolorem:

cum tamen proprie dixerit Juvenalis, eos qui deſinente Autumno ægritudine tentari incipiunt, ſperare quartanam; hoc eſt, non fore continui ardoris, ſed tantum quadrini circuitus febrem quæ, ut aſſerit Celſus, neminem jugulat. Ea vero febre φθινοπώρῳ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι ἁλίσκονται, inquit Hippocrates. In iis autem quæ Satira ſecunda legimus,

Solis ara Deæ maribus patet. Ite profanæ,
Clamatur. Nullo gemit hîc tibicina cornu:

Si fœminam quæ cornu inflat, tibicinam vocaſſet, aut nihil præterea voluiſſet, ſane plus quam negligentiſſimum fuiſſe faterer; ſed ait Cotyttia ſacra, Bonæ Deæ ſacris omnino eſſe diſſimilia; ad illa enim ſolos mares admitti: deinde addit,

Nullo gemit hîc tibicina cornu.

Quod ſcilicet Bonæ Deæ pulvinaribus acciderat, admiſſo Clodio, qui ſub veſtitu cultuque pſaltriæ ſeu tibicinæ, cornu intulerat, nempe virum patrando ſtupri flagitio paratiſſimum, atque ut idem Juvenalis ait in VI[a].

Majorem quam ſunt duo Cæſaris Anticatones.

Nam iſtud etiamſi prælicenter poſitum videatur, non tamen eſt inconcinnius ea ſimilitudine quam ex vetere Comico notavit Longinus: *ἀγρὸν ἔσχ' ἐλάττω γῆν*

ἐπιστολῆς Λακωνικῆς. Minime autem culpaverim quod eadem Satira dixit,

Ac ſummum dominæ femur exclamare coegit,

de alipta qui dominam unguendo feſſus erat, ac tandem, ut mitteretur, Ψόφον καὶ πόππυσμα expreſſerat ab ea dominæ parte, quam in Galla ob conſimile vitium Valerius Martialis nequiſſimo epigrammate garrulam & clamoſam appellavit. Neque exiſtimaverim ambitioſe potius quam honeſte & decore uſurpata fuiſſe palpitandi & micturiendi vocabula, ſicut & rimæ, criſtæ, veſicæ, urinæ, offæ; item urticæ, cornu, herniæ; per quæ alia minus ſpecioſa dictu ſignificantur. Et laudi potius quam vitio duxerim, Rhombi ſpatium, pro Rhombo tantæ latitudinis, ut eſſe videretur inſtar areæ τῇ ἐπιπέδῳ ῥομβοειδοῦς; & navem minorem, pro navi quæ jactura facta pauperior evaſit. Denique nunquam reprehenderim Satiram verbis audacius

tranſlatis ferocientem, aut carpendorum vitiorum cauſſa liberius evagantem: nam illud quidem ſeveritati ac dignitati ſermonis, ſed hoc in primis diſquiſitionis cenſoriæ libertati convenire cenſeo. Atque ut uno ſemel exemplo multa ſimul oſtendam, obſervemus Juvenalem noſtrum celeberrimam figuram, qua Poëtæ, cum aliquid difficillimum indicant, rerum omnem fidem exuperantium comparationes acervatim congerunt, ſed plerumque tam frivolas quam ingenioſas, ad ſeria ſæpenumero tranſtuliſſe, complurium moribus pulchre notatis, ut in X[a].

Circumſilit agmine facto
Morborum omne genus, quorum ſi nomina quæras,
Promptius expediam quot amaverit Hippia mæchos,
Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno,
Quot Baſilus ſocios, quot circumſcripſerit Hirrus
Pupillos, &c.

Hæc vero non ſunt inania Rhetoricæ purpuræ ſegmenta, verum exquiſitiſſimæ Sa-

tirarum impenſæ, quibus adjici quidem ſemper aliquid poſſit; adimi autem non ſecus quam de farcilibus aut lucanicis pulpæ, cerebella, glandulæ, nuclei, liquamen, piper, & hujuſmodi alia: quæ etſi omnino diſparata ſint, & ſaporum plurimum inter ſe differentium, tamen intrita ſimul & inſerta optimam condiunt Satiram, quæ ſi pauciora contineret, minus Satira diceretur.

Habes, illuſtriſſime Thuane, totam propoſitæ controverſiæ conſtitutionem, cui dirimendæ vindicias ſecundum Juvenalem dari abs te potiſſimum velim. Nam cum adoleſcens, ac pæne potius puer, eam ſis adeptus gloriam, ut cunctis poëticæ laudibus quam maxime excelleres; nunc autem poſt ampliſſimos honores integerrime geſtos, in arce Virtutis, extra omnem Satiræ petulantiam, velut extra teli jactum ſis collocatus; partium proprie tuarum eſſe arbitror, de poëtica morum cenſura, quam

iſtæ Satiræ promittunt, deque ipſis Satirarum ſcriptoribus, judicare. Quod ſi tibi operam calamo luſiſſe videar, hoc præterea me præſtitiſſe reponam, quod hæc legentem ab Reipublicæ prope nullius triſtiſſima cogitatione pauliſper avocaverim, atque id mihi fuerit abunde pretii,

Si quid ego, Auguſte, *adjuto, curamve levaſſo,*
Quæ nunc te coquit, & verſat ſub pectore fixa.

Scribebam a. d. III. Cal. Novemb. CIↃ IↃCXV.

F *

LIBRIS QUINQUE

SATIRARUM JUVENALIS

CONTINENTUR SATIRÆ XVI.

Lib. I.

Sat. I. Præfatio : cur Satiras ſcribat. *Pag.* I.

Prima docet Satiræ cauſſam, formamque libelli.

—— II. Hypocritæ. . . . . 9.

Arguitur Satira probitas ſimulata ſecunda.

—— III. Urbis incommoda. . . . . . 16.

Umbricius Roma diſcedit amore quietis.

—— IV. Convivæ Domitiani. . . . . 29.

Criſpini vitia irridet, calvumque Neronem.

—— V. Paraſiti. . . . . 36.

Quanta pati ſoleant paraſiti, quinta docebit.

Lib. II.

Sat. VI. Mulierum flagitia & ſcelera. 43

Omnia commemorat muliebria crimina ſexta.

Lib. III.

Sat. VII. Artium neglectarum querela. 72.
Septima te docet, ut Muſæ laudantur & algent.
—— VIII. Natalium claritas. . . . 83.
Nos octava docet, proavis non eſſe ſuperbos.
—— IX. Cinædi. . . . . 95.
Exagitat Draucos, & molles nona Cinædos.

Lib. IV.

Sat. X. Vota. . . . . 102.
Impia vota hominum, & curas deridet inanes.
—— XI. Luxus. . . . . 118.
Cuilibet eſt noſcenda ſuæ menſura crumenæ.
—— XII. Hæredipetæ. . . . . 127.
Qui teſtamentis inhiant hæc pagina carpit.

Lib. V.

—— XIII. Scelera tandem punita. 133.
Conſcia mens ſurdo ſceleratos verbere cædit.

— XIV. Parentum exempla. . . 144.

Turpia corrumpunt pueros exempla parentum.

— XV. Religiones peregrinæ. . . 159.

Ægypti ritus atque impia ſacra recenſet.

— XVI. Militiæ privilegia. . . . 167.

Ultima percenſet Caſtrenſis commoda vitæ.

SULPICIÆ Satira, de ſtatu Reipublicæ. . . . . Pag. 170.

D. JUNII.

D. JUNII JUVENALIS

SATIRARUM

LIBER PRIMUS.

SATIRA I.

Deliberanti Poëtæ, jamque in animo habenti temporis ſui Poëtis tragœdias recitantibus vicem referre, & Pantheram (quod aiunt) Leone remunerare, occurrunt urbis Romanæ ſcelera, quæ ipſum ab inſtituta Tragœdia ad Satiram abducant.

Non ante annum Imperatoris Trajani tertium videtur fuiſſe compoſita.

SEMPER ego auditor tantum! Nunquamne reponam,
Vexatus toties rauci Theſeïde Codri?
Impune ergo mihi recitaverit ille togatas,

Hic elegos! Impune diem conſumpſerit ingens
Telephus! Aut ſummi plena jam margine libri
Scriptus, & in tergo, necdum finitus, Oreſtes!

Nota magis nulli domus eſt ſua, quam mihi lucus
Martis, & Æoliis vicinum rupibus antrum
Vulcani. Quid agant venti, quas torqueat umbras
Æacus; unde alius furtivæ devehat aurum
Pelliculæ; quantas jaculetur Monychus ornos;
Frontonis platani, convulſaque marmora clamant
Semper, & aſſiduo ruptæ lectore columnæ.
Exſpectes eadem a ſummo, minimoque Poëta.

Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus, & nos
Conſilium dedimus Sullæ, privatus ut altum
Dormiret. Stulta eſt clementia, cum tot ubique
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.

Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus,
Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam,
Cum tener uxorem ducat ſpado, Mævia Tuſcum
Figat aprum, & nuda teneat venabula mamma;
Patricios omnes opibus cum provocet unus,
Quo tondente gravis juveni mihi barba ſonabat;
Cum pars Niliacæ plebis, cum verna Canopi
Criſpinus, Tyrias humero revocante lacernas,

Ventilet æſtivum digitis ſudantibus aurum,
Nec ſufferre queat majoris pondera gemmæ;
Difficile eſt Satiram non ſcribere. Nam quis iniquæ
Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat ſe?
Cauſſidici nova cum veniat lectica Mathonis
Plena ipſo; poſt hunc magni delator amici,
Et cito rapturus de nobilitate comeſa
Quod ſupereſt, quem Maſſa timet, quem munere palpat
Carus, & a trepido Thymele ſummiſſa Latino:
Cum te ſummoveant, qui teſtamenta merentur
Noctibus, in Cœlum quos evehit optima ſummi
Nunc via proceſſus, vetulæ veſica beatæ:
Unciolam Proculeius habet, ſed Gillo deuncem:
Partes quiſque ſuas ad menſuram inguinis hæres;
Accipiat ſane mercedem ſanguinis, & ſic
Palleat ut nudis preſſit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram.

Quid referam quanta ſiccum jecur ardeat ira,
Cum populum gregibus comitum premat hic ſpoliator
Pupilli proſtantis? & hic damnatus inani
Judicio (quid enim ſalvis infamia nummis?)
Exſul ab octava Marius bibit, & fruitur Diis
Iratis; at tu victrix provincia ploras.
Hæc ego non credam Venuſina digna lucerna?

Hæc ego non agitem! ſed quid magis Heracleas,
Aut Diomedeas, aut mugitum Labyrinthi,
Et mare percuſſum puero, fabrumque volantem?
Cum leno accipiat mœchi bona, ſi capiendi
Jus nullum uxori, doctus ſpectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti ſtertere naſo;
Cum fas eſſe putet curam ſperare cohortis,
Qui bona donavit præſepibus, & caret omni
Majorum cenſu, dum pervolat axe citato
Flaminiam: puer Automedon nam lora tenebat,
Ipſe lacernatæ cum ſe jactaret amicæ.
Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadrivio, cum jam ſexta cervice feratur
Hinc atque inde patens, ac nuda pene cathedra,
Et multum referens de Mæcenate ſupino
Signator falſo, qui ſe lautum, atque beatum
Exiguis tabulis, & gemma fecerat uda?
Occurrit matrona potens, quæ molle Calenum
Porrectura viro miſcet ſitiente rubetam,
Inſtituitque rudes melior Locuſta propinquas,
Per famam, & populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid brevibus Gyaris, & carcere, dignum,
Si vis eſſe aliquis: Probitas laudatur, & alget.
Criminibus debent hortos, prætoria, menſas,
Argentum vetus, & ſtantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor avaræ,
Quem ſponſæ turpes, & prætextatus adulter?

Si natura negat, facit indignatio verſum,
Qualemcunque poteſt; quales ego, vel Cluvienus.

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Navigio montem aſcendit, ſorteſque popoſcit,
Paulatimque anima caluerunt mollia ſaxa,
Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas;
Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, diſcurſus, noſtri eſt farrago libelli.
Et quando uberior vitiorum copia? quando
Major avaritiæ patuit ſinus? alea quando
Hos animos? Neque enim loculis comitantibus itur
Ad caſum tabulæ, poſita ſed luditur arca.
Prælia quanta illic diſpenſatore videbis
Armigero! ſimplexne furor ſeſtertia centum
Perdere, & horrenti tunicam non reddere ſervo?
Quis totidem erexit villas? quis fercula ſeptem
Secreto cœnavit avus? Nunc ſportula primo
Limine parva ſedet, turbæ rapienda togatæ.
Ille tamen faciem prius inſpicit, & trepidat, ne
Suppoſitus venias, ac falſo nomine poſcas:
Agnitus accipies. Jubet a præcone vocari
Ipſos Trojugenas: nam vexant limen & ipſi
Nobiſcum: da Prætori, da deinde Tribuno.
Sed libertinus prior eſt, prior inquit, ego adſum:
Cur timeam? dubitemne locum defendere? quamvis

Natus ad Euphratem, molles quod in aure feneſtræ
Arguerint, licet ipſe negem; ſed quinque tabernæ
Quadringenta parant. Quid confert purpura major
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Corvinus oves? Ego poſſideo plus
Pallante, & Licinis. Exſpectent ergo Tribuni;
Vincant divitiæ; ſacro nec cedat honori,
Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis:
Quandoquidem inter nos ſanctiſſima divitiarum
Majeſtas; etſi funeſta Pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,
Ut colitur Pax, atque Fides, Victoria, Virtus,
Quæque ſalutato crepitat Concordia nido.

Sed cum ſummus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat;
Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc eſt,
Et panis, fumuſque domi? Denſiſſima centum
Quadrantes lectica petit, ſequiturque maritum
Languida, vel prægnans, & circumducitur uxor.
Hic petit abſenti, nota jam callidus arte,
Oſtendens vacuam, & clauſam pro conjuge ſellam;
Galla mea eſt, inquit: citius dimitte: moraris?
Profer Galla caput. Noli vexare, quieſcit.

Ipſe dies pulchro diſtinguitur ordine rerum,

Sportula, deinde forum, juriſque peritus Apollo,
Atque triumphales, inter quas auſus habere
Neſcio quis titulos Ægyptius, atque Arabarches;
Cujus ad effigiem non tantum mejere fas eſt.
Veſtibulis abeunt veteres, laſſique clientes,
Votaque deponunt, quanquam longiſſima, cœnæ,
Spes homini: caulis miſeris, atque ignis emendus.
Optima ſylvarum interea, pelagique vorabit
Rex horum, vacuiſque toris tantum ipſe jacebit:
Nam de tot pulchris, & latis orbibus, & tam
Antiquis, una comedunt patrimonia menſa.
Nullus jam paraſitus erit, ſed quis feret iſtas
Luxuriæ ſordes? Quanta eſt gula, quæ ſibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum!
Pœna tamen præſens, cum tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.
Hinc ſubitæ mortes, atque inteſtata ſenectus.
It nova, nec triſtis per cunctas fabula cœnas:
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.
Nil erit ulterius, quod noſtris moribus addat
Poſteritas; eadem cupient, facientque minores.
Omne in præcipiti vitium ſtetit: utere velis,
Totos pande ſinus. Dicas hic forſitan, unde
Ingenium par materiæ? unde illa priorum
Scribendi quodcunque animo flagrante liberet
Simplicitas, cujus non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoſcat Mucius, an non?

Pone Tigellinum, tæda lucebis in illa,
Qua ſtantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media ſulcum deducit arena.
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur
Penſilibus plumis, atque illinc deſpiciet nos:
Cum veniet contra, digito compeſce labellum;
Accuſator erit, qui verbum dixerit, hic eſt.
Securus licet Ænean, Rutilumque ferocem
Committas, nulli gravis eſt percuſſus Achilles,
Aut multum quæſitus Hylas, urnamque ſecutus.
Enſe velut ſtricto, quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor cui frigida mens eſt
Criminibus, tacita ſudant præcordia culpa:
Inde iræ, & lacrymæ. Tecum prius ergo voluta
Hæc animo ante tubas: galeatum ſero duelli
Pœnitet. Experiar quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

SATIRA II.

Reprehendit hypocriſin in Philoſophis, Judicibus, Sacerdotibus, Ducibus, Nobilibus; qui omnes impie de inferorum ſuppliciis ſentientes, victores ipſi a victis gentibus corrumpuntur, nec non alios corrumpunt.

Sub finem ſecundi anni Trajani, aut initio tertii.

ULTRA Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent
Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia vivunt.
Indocti primum, quanquam plena omnia gypſo
Chryſippi invenies: nam perfectiſſimus horum eſt,
Si quis Ariſtotelem ſimilem, vel Pittacon emit,
Et jubet archetypos pluteum ſervare Cleanthas.
FRONTIS NULLA FIDES. Quis enim non vicus abundat
Triſtibus obſcœnis? Caſtigas turpia, cum ſis
Inter Socraticos notiſſima foſſa cinædos:
Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum; ſed podice lævi
Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariſcæ.
Rarus ſermo illis, & magna libido tacendi,
Atque ſupercilio brevior coma. Verius ergo,

Et magis ingenue Peribomius: hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum, inceſſuque fatetur.
Horum ſimplicitas miſerabilis, his furor ipſe
Dat veniam; ſed pejores qui talia verbis
Herculis invadunt, & de virtute locuti
Clunem agitant. Ego te ceventem, Sexte, verebor,
Infamis Varillus ait? quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.
Quis tulerit Gracchos de ſeditione querentes?
Quis Cœlum terris non miſceat, & mare Cœlo,
Si fur diſpliceat Verri? homicida Miloni?
Clodius accuſet mœchos, Catilina Cethegum?
In tabulam Sullæ ſi dicant diſcipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu, qui tunc leges revocabat amaras
Omnibus, atque ipſis Veneri, Martique timendas,
Cum tot abortivis fœcundam Julia vulvam
Solveret, & patruo ſimiles effunderet offas.
Nonne igitur jure, ac merito, vitia ultima fictos
Contemnunt Scauros, & caſtigata remordent?
Non tulit ex illis torvum Laronia quendam
Clamantem toties, ubi nunc Lex Julia? dormis?
Atque ita ſubridens: felicia tempora, quæ te
Moribus opponunt! habeat jam Roma pudorem:
Tertius e Cœlo cecidit Cato. Sed tamen unde
Hæc emis, hirſuto ſpirant opobalſama collo
Quæ tibi? ne pudeat dominum monſtrare tabernæ?

Quod ſi vexantur leges, ac jura, citari,
Ante omnes, debet Scantinia. Reſpice primum
Et ſcrutare viros: faciunt hi plura; ſed illos
Defendit numerus, junctæque umbone phalanges.
Magna inter molles concordia: non erit ullum
Exemplum in noſtro tam deteſtabile ſexu.
Tædia non lambit Cluviam, nec Flora Catullam:
Hippo ſubit juvenes, & morbo pallet utroque.
Nunquid nos agimus cauſſas, civilia jura
Novimus, aut ullo ſtrepitu fora veſtra movemus?
Luctantur paucæ, comedunt coliphia paucæ:
Vos lanam trahitis, calathiſque peracta refertis
Vellera; vos tenui prægnantem ſtamine fuſum
Penelope melius, levius torquetis Arachne,
Horrida quale facit reſidens in codice pellex.

Notum eſt cur ſolo tabulas impleverit Hiſter
Liberto, dederit vivus cur multa puellæ.
Dives erit magno quæ dormit tertia lecto.
Tu nube, atque tace: donant arcana cylindros.
De nobis poſt hæc triſtis ſententia fertur.
Dat veniam corvis, vexat cenſura columbas.
Fugerunt trepidi vera, ac manifeſta canentem
Stoïcidæ. Quid enim falſi Laronia? ſed quid
Non facient alii, cum tu multicia ſumas,
Cretice, & hanc veſtem populo mitante peroreſ
In Proculas, & Pollineas? Eſt mœcha Fabulla;

Damnetur, ſi vis, etiam Carfinia; talem
Non ſumet damnata togam. Sed Julius ardet,
Æſtuo; nudus agas, minus eſt inſania turpis.
En habitum, quo te leges, ac jura ferentem,
Vulneribus crudis populus modo victor, & illud
Montanum poſitis audiret vulgus aratris.
Quid non proclames, in corpore judicis iſta
Si videas? quæro an deceant multicia teſtem.
Acer, & indomitus, libertatiſque magiſter,
Cretice, perluces. Dabit hanc contagio labem,
Et dabit in plures; ſicut grex totus in agris
Unius ſcabie cadit, & porrigine porci,
Uvaque conſpecta livorem ducit ab uva.
Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu:
Nemo repente fuit turpiſſimus: accipient te
Paulatim, qui longa domi redimicula ſumunt
Frontibus, & toto poſuere monilia collo,
Atque Bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam; ſed more ſiniſtro
Exagitata procul non intrat fœmina limen.
Solis ara Deæ maribus patet. Ite profanæ,
Clamatur; nullo gemit hic tibicina cornu.
Talia ſecreta coluerunt Orgia tæda,
Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotyton.
Ille ſupercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu, pingitque trementes
Attollens oculos: vitreo bibit ille Priapo,

Reticulumque comis auratum ingentibus implet
Cærulea indutus ſcutulata, aut galbina raſa;
Et, per Junonem, domini jurante miniſtro.
Ille tenet ſpeculum pathici geſtamen Othonis,
Actoris Arunci ſpolium; quo ſe ille videbat
Armatum, cum jam tolli vexilla juberet.
Res memoranda novis annalibus, atque recenti
Hiſtoria, ſpeculum civilis ſarcina belli.
Nimirum ſummi Ducis eſt occidere Galbam,
Et curare cutem ſummi conſtantia civis;
Bebriaci campo ſpolium affectare Palati,
Et preſſum in facie digitis extendere panem;
Quod nec in Aſſyrio pharetrata Semiramis orbe,
Mæſta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Hîc nullus verbis pudor, aut reverentia menſæ.
Hîc turpis Cybeles, & fracta voce loquendi
Libertas; & crine ſenex fanaticus albo
Sacrorum antiſtes, rarum, ac memorabile magni
Gutturis exemplum, conducenduſque magiſter.
Quid tamen exſpectant, Phrygio quos tempus erat jam
More ſupervacuam cultris abrumpere carnem?
Quadringenta dedit Gracchus ſeſtertia, dotem
Cornicini; ſive hic recto cantaverat ære.
Signatæ tabulæ, dictum feliciter: ingens
Cœna ſedet, gremio jacuit nova nupta mariti.
O proceres, Cenſore opus eſt, an Aruſpice nobis?

Scilicet horreres, majoraque monſtra putares,
Si mulier vitulum, vel ſi bos ederet agnum?
Segmenta, & longos habitus, & flammea ſumit,
Arcano qui ſacra ferens nutantia loro
Sudavit clypeis ancilibus. O pater Urbis!
Unde nefas tantum Latiis paſtoribus? unde
Hæc tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere, atque opibus vir;
Nec galeam quaſſas, nec terram cuſpide pulſas,
Nec quereris patri? Vade ergo, & cede ſeveri
Jugeribus campi, quem negligis. Officium cras
Primo ſole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ cauſſa officii? quid quæris? nubit amicus,
Nec multos adhibet. Liceat modo vivere, fient,
Fient iſta palam, cupient & in acta referri.
Interea tormentum ingens nubentibus hæret,
Quod nequeunt parere, & partu retinere maritos.
Sed melius, quod nil animis in corpora juris
Natura indulget: ſteriles moriuntur, & illis
Turgida non prodeſt condita pyxide Lyde;
Nec prodeſt agili palmas præbere Luperco.
Vicit & hoc monſtrum tunicati fuſcina Gracchi,
Luſtravitque fuga mediam gladiator arenam,
Et Capitolinis generoſior, & Marcellis,
Et Catuli, Paullique minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad podium ſpectantibus: his licet ipſum

Admoveas, cujus tunc munere retia miſit.
Eſſe aliquos manes, & ſubterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque una tranſire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, niſi qui nondum ære lavantur.
Sed tu vera puta. Curius quid ſentit, & ambo
Scipiadæ? quid Fabricius, maneſque Camilli?
Quid Cremeræ legio, & Cannis conſumpta juventus,
Tot bellorum animæ? Quoties hinc talis ad illos
Umbra venit, cuperent luſtrari, ſi qua darentur
Sulphura cum tædis, & ſi foret humida laurus.
Illuc, heu, miſeri traducimur! arma quidem ultra
Litora Jubernæ promovimus, & modo captas
Orcadas, ac minima contentos nocte Britannos.
Sed quæ nunc populi fiunt victoris in urbe,
Non faciunt illi quos vicimus; & tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti ſeſe indulſiſſe Tribuno.
Adſpice quid faciant commercia; venerat obſes.
Hîc fiunt homines: nam ſi mora longior Urbem
Indulſit pueris, non unquam deerit amator;
Mittentur braccæ, cultelli, frena, flagellum:
Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

SATIRA III.

Inducitur Umbricius, Aruſpex, poëtæ cauſas reddens, cur Bajas migret a Roma, in qua per Græcorum aliarumque gentium, quæ in urbem confluxere, adulationes, delationes, veneficia, aliaſque malas artes; ut & ruinas, incendia, pauperum contemptum, vim, & latrocinia, honeſto civi in urbe non ſit locus.

Sub Trajano, & Juvenale jam ſene, ſcripta.

QUAMVIS digreſſu veteris confuſus amici,
Laudo tamen vacuis quod ſedem figere Cumis
Deſtinet, atque unum civem donare Sibyllæ.
Janua Bajarum eſt, & gratum litus amœni
Seceſſus. Ego vel Prochytam præpono Suburæ:
Nam quid tam miſerum, tam ſolum vidimus, ut non
Deterius credas horrere incendia, lapſus
Tectorum aſſiduos, ac mille pericula ſævæ
Urbis, & Auguſto recitantes menſe poëtas?
Sed dum tota domus rheda componitur una,
Subſtitit ad veteres arcus, madidamque Capenam;
Hic ubi nocturnæ Numa conſtituebat amicæ:
Nunc ſacri fontis nemus, & delubra locantur
Judæis, quorum cophinus, fœnumque ſupellex.

Omnis enim populo mercedem pendere juſſa eſt
Arbor, & ejectis mendicat ſylva Camœnis.
In vallem Egeriæ deſcendimus, & ſpeluncas
Diſſimiles veris: quanto præſtantius eſſet
Numen aquæ, viridi ſi margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?
Hic tunc Umbricius, quando artibus, inquit, honeſtis
Nullus in Urbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor eſt, here quam fuit, atque eadem cras
Deteret exiguis aliquid; proponimus illuc
Ire, fatigatas ubi Dædalus exuit alas.
Dum nova canities, dum prima, & recta ſenectus;
Dum ſupereſt Lacheſi quod torqueat, & pedibus me
Porto meis, nullo dextram ſubeunte bacillo,
Cedamus patria: vivant Arturius iſtic
Et Catulus; maneant qui nigrum in candida vertunt,
Queis facile eſt ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluviem, portandum ad buſta cadaver,
Et præbere caput domina venale ſub haſta.
Quondam hi cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæque per oppida buccæ,
Munera nunc edunt, & verſo pollice vulgus
Quemlibet occidunt populariter: inde reverſi

Conducunt foricas. Et cur non omnia? cum ſint
Quales ex humili magna ad faſtigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna jocari.
Quid Romæ faciam? mentiri neſcio; librum
Si malus eſt, nequeo laudare & poſcere; motus
Aſtrorum ignoro; funus promittere patris
Nec volo, nec poſſum; ranarum viſcera nunquam
Inſpexi: ferre ad nuptam, quæ mittit adulter,
Quæ mandat, norunt alii; me nemo miniſtro
Fur erit, atque ideo nulli comes exeo, tanquam
Mancus, & extinctæ corpus non utile dextræ.
Quis nunc diligitur, niſi conſcius, & cui fervens
Æſtuat occultis animus, ſemperque tacendis?
Nil tibi ſe debere putat, nil conferet unquam,
Participem qui te ſecreti fecit honeſti.
Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
Accuſare poteſt. Tanti tibi non ſit opaci
Omnis arena Tagi, quodque in mare volvitur aurum,
Ut ſomno careas, ponendaque præmia ſumas
Triſtis, & a magno ſemper timearis amico.

Quæ nunc divitibus gens acceptiſſima noſtris,
Et quos præcipue fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obſtabit. Non poſſum ferre, Quirites,
Græcam urbem, quamvis quota portio fæcis Achææ?

Jam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana ſecum
Vexit, & ad Circum juſſas proſtare puellas.
Ite, quibus grata eſt picta lupa Barbara mitra.
Ruſticus ille tuus ſumit trechedipna, Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicyone, aſt hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis,
Eſquilias, dictumque petunt a vimine collem,
Viſcera magnarum domuum, dominique futuri:
Ingenium velox, audacia perdita, ſermo
Promptus, & Iſæo torrentior. Ede, quid illum
Eſſe putes? quemvis hominem ſecum attulit ad nos,
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, ſchœnobates, medicus, magus: omnia novit.
Græculus eſuriens in Cœlum, juſſeris, ibit.
Ad ſummam non Maurus erat, neque Sarmata, nec Thrax,
Qui ſumpſit pennas, mediis ſed natus Athenis.
Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit, fultuſque toro meliore recumbet
Advectus Romam, quo pruna, & coctona vento?
Uſque adeo nihil eſt, quod noſtra infantia Cœlum
Hauſit aventini bacca nutrita Sabina?

Quid, quod adulandi gens prudentiſſima, laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum invalidi collum cervicibus æquat
Herculis, Antæum procul a tellure tenentis?
Miratur vocem anguſtam, qua deterius nec
Ille ſonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet & nobis laudare; ſed illis
Creditur. An melior cum Thaida ſuſtinet, aut cum
Uxorem comœdus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo? Mulier nempe ipſa videtur,
Non perſona loqui: vacua, & plena omnia dicas
Infra ventriculum, & tenui diſtantia rima.
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hæmo.
Natio comœda eſt. Rides? majore cachinno
Concutitur: flet, ſi lacrymas conſpexit amici,
Nec dolet: igniculum brumæ ſi tempore poſcas,
Accipit Endromidem: ſi dixeris, æſtuo, ſudat.
Non ſumus ergo pares: melior qui ſemper, & omni
Nocte, dieque poteſt alienum ſumere vultum;
A facie jactare manus, laudare paratus
Si bene ructavit, ſi rectum minxit amicus,
Si trulla inverſo crepitum dedit aurea fundo.
Præterea ſanctum nihil eſt, & ab inguine tutum;
Non matrona Laris, non filia virgo, neque ipſe
Sponſus lævis adhuc, non filius ante pudicus:

Horum ſi nihil eſt, aulam reſupinat amici.
Scire volunt ſecreta domus, atque inde timeri.

Et quoniam cœpit Græcorum mentio, tranſi
Gymnaſia, atque audi facinus majoris abollæ.
Stoicus occidit Baream, delator amicum,
Diſcipulumque ſenex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapſa eſt pinna caballi.
Non eſt Romano cuiquam locus hîc, ubi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Erimanthus;
Qui, gentis vitio, nunquam partitur, amicum
Solus habet. Nam, cum facilem ſtillavit in aurem
Exiguum de naturæ, patriæque veneno,
Limine ſummoveor; perierunt tempora longi
Servitii: nuſquam minor eſt jactura clientis.
Quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod
Pauperis hîc meritum? ſi curet nocte togatus
Currere, cum Prætor lictorem impellat, & ire
Præcipitem jubeat dudum vigilantibus orbis,
Ne prior Albinam, & Modiam collega ſalutet?
Divitis hîc ſervi claudit latus ingenuorum
Filius: alter enim, quantum in legione Tribuni
Accipiunt, donat Calvinæ, vel Catienæ,
Ut ſemel, atque iterum ſuper illam palpitet: at tu,
Cum tibi veſtiti facies ſcorti placet, hæres,
Et dubitas alta Chionen deducere ſella.

Da teſtem Romæ tam ſanctum quam fuit hoſpes

Numinis Idæi: procedat vel Numa, vel qui
Servavit trepidam flagranti ex æde Minervam;
Protinus ad cenſum, de moribus ultima fiet
Quæſtio: quot paſcit ſervos, quot poſſidet agri
Jugera, quam multa, magnaque paropſide cœnat?
Quantum quiſque ſua nummorum ſervat in arca,
Tantum habet & fidei. Jures licet & Samothracum,
Et noſtrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur, atque Deos, Diis ignoſcentibus ipſis.
Quid, quod materiam præbet cauſſaſque jocorum
Omnibus hic idem, ſi fœda & ſciſſa lacerna,
Si toga ſordidula eſt, & rupta calceus alter
Pelle patet; vel ſi, conſuto vulnere, craſſum,
Atque recens linum oſtendit non una cicatrix?
Nil habet infelix paupertas durius in ſe,
Quam quod ridiculos homines facit. Exeat, inquit,
Si pudor eſt, & de pulvino ſurgat equeſtri,
Cujus res legi non ſufficit, & ſedeant hìc
Lenonum pueri quocunque in fornice nati:
Hìc plaudat nitidi præconis filius inter
Pinnirapi cultos juvenes, juveneſque laniſtæ.
Sic libitum vano, qui nos diſtinxit, Othoni.
Quis gener hìc placuit cenſu minor, atque puellæ
Sarcinulis impar? quis pauper ſcribitur hæres?
Quando in conſilio eſt Ædilibus? agmine facto
Debuerant olim tenues migraſſe Quirites.
Haud facile emergunt, quorum virtutibus obſtat

Res anguſta domi : ſed Romæ durior illis
Conatus. Magno hoſpitium miſerabile, magno
Servorum ventres, & frugi cœnula magno.
Fictilibus cœnare pudet, quod turpe negavit
Tranſlatus ſubito ad Marſos, menſamque Sabellam,
Contentuſque illic Veneto, duroque cucullo.
Pars magna Italiæ eſt, ſi verum admittimus, in qua
Nemo togam ſumit, niſi mortuus. Ipſa dierum
Feſtorum herboſo colitur ſi quando theatro
Majeſtas, tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, cum perſonæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat ruſticus infans.
Æquales habitus illic, ſimileſque videbis
Orcheſtram, & populum : clari velamen honoris,
Sufficiunt tunicæ ſummis Ædilibus albæ.
Hic ultra vires habitus nitor ; hic aliquid plus,
Quam ſatis eſt : interdum aliena ſumitur arca.
Commune id vitium eſt : hic vivimus ambitioſa
Paupertate omnes. Quid te moror ? Omnia Romæ
Cum pretio. Quid das, ut Coſſum aliquando ſalutes ;
Ut te reſpiciat clauſo Vejento labello ?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati ;
Plena domus libis venalibus. Accipe, & iſtud
Fermentum tibi habe. Præſtare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia ſervis.

Quis timet, aut timuit gelida Præneſte ruinam,
Aut poſitis nemoroſa inter juga Volſiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte ſui: nam ſic labentibus obſtat
Villicus, & veteris rimæ contexit hiatum,
Securos pendente jubet dormire ruina.
Vivendum eſt illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus. Jam poſcit aquam, jam frivoſa transfert
Ucalegon; tabulata tibi jam tertia fumant.
Tu neſcis: nam ſi gradibus trepidatur ab imis,
Ultimus ardebit, quem tegula ſola tuetur
A pluvia, molles ubi reddunt ova columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor, urceoli ſex,
Ornamentum abaci; nec non & parvulus infra
Cantharus, & recubans ſub eodem marmore Chiron;
Jamque vetus Græcos ſervabat ciſta libellos,
Et divina Opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus: quis enim negat? & tamen illud
Perdidit infelix totum nihil! ultimus autem
Ærumnæ cumulus, quod nudum, & fruſta rogantem
Nemo cibo, nemo hoſpitio, tectoque juvabit.
Si magna Arturi cecidit domus, horrida mater,
Pullati

Pullati proceres, differt vadimonia Prætor.
Tunc gemimus caſus Urbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc, & jam accurrit qui marmora donet,
Conferat impenſas. Hic nuda, & candida ſigna;
Hic aliquid præclarum Euphranoris, & Polycleti;
Hæc Aſianorum vetera ornamenta Deorum;
Hic libros dabit, & forulos, mediamque Minervam;
Hic modium argenti: meliora, & plura reponit
Perſicus orborum lautiſſimus, ut merito jam
Suſpectus, tanquam ipſe ſuas incenderit ædes.
Si potes avelli Circenſibus, optima, Soræ,
Aut Fabrateriæ, domus, aut Fruſinone, paratur:
Quanti nunc tenebras unum conducis in annum!
Hortulus hîc, puteuſque brevis, nec reſte movendus,
In tenues plantas facili defunditur hauſtu.
Vive bidentis amans, & culti villicus horti,
Unde epulum poſſis centum dare Pythagoreis.
Eſt aliquid quocunque loco, quocunque receſſu,
Unius ſeſe dominum feciſſe lacertæ.

Plurimus hîc æger moritur vigilando, ſed illum
Languorem peperit cibus imperfectus, & hærens
Ardenti ſtomacho: nam quæ meritoria ſomnum
Admittunt? magnis opibus dormitur in Urbe;
Inde caput morbi: rhedarum tranſitus arcto

Vicorum in flexu, & ſtantis convicia mandræ
Eripient ſomnum Druſo, vituliſque marinis.
Si vocat officium, turba cedente vehetur
Dives, & ingenti curret ſuper ora Liburno,
Atque obiter leget, aut ſcribet, vel dormiet intus:
Namque facit ſomnum clauſa lectica feneſtra.
Ante tamen veniet; nobis properantibus obſtat
Unda prior; magno populus premit agmine lumbos
Qui ſequitur; ferit hic cubito, ferit aſſere duro
Alter; at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto, planta mox undique magna
Calcor, & in digito clavus mihi militis hæret.
Nonne vides quanto celebretur ſportula fumo?
Centum convivæ, ſequitur ſua quemque culina.
Corbulo vix ferret tot vaſa ingentia, tot res
Impoſitas capiti, quas recto vertice portat
Servulus infelix, & curſu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ ſartæ; modo longa coruſcat,
Sarraco veniente abies, atque altera pinum
Plauſtra vehunt, nutant altæ, populoque minantur.
Nam ſi procubuit, qui ſaxa Liguſtica portat
Axis, & everſum fudit ſuper agmina montem,
Quid ſupereſt de corporibus; quis membra, quis oſſa
Invenit? obtritum vulgi perit omne cadaver,
More animæ. Domus interea ſecura patellas

Jam lavat, & bucca foculum excitat, & ſonat
unctis
Striglibus, & pleno componit lintea gutto.
Hæc inter pueros varie properantur: at ille
Jam ſedet in ripa, tetrumque novicius horret
Porthmea; nec ſperat cœnoſi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.

Reſpice nunc alia, ac diverſa pericula noctis;
Quod ſpatium tectis ſublimibus, unde cerebrum
Teſta ferit, quoties rimoſa & curta feneſtris
Vaſa cadunt, quanto percuſſum pondere ſignent,
Et lædant ſilicem. Poſſis ignavus haberi,
Et ſubiti caſus improvidus, ad cœnam ſi
Inteſtatus eas: adeo tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles, te prætereunte, feneſtræ.
Ergo optes, votumque feras miſerabile tecum,
Ut ſint contentæ patulas effundere pelves.
Ebrius ac petulans, qui nullum forte cecidit,
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
Pelidæ; cubat in faciem, mox deinde ſupinus:
Ergo non aliter poterit dormire! quibuſdam
Somnum rixa facit: ſed, quamvis improbus annis,
Atque mero fervens, cavet hunc, quem coccina
læna
Vitari jubet, & comitum longiſſimus ordo;
Multum præterea flammarum, & ahenea lampas.

Me, quem Luna ſolet deducere, vel breve lumen
Candelæ, cujus diſpenſo, & tempero filum,
Contemnit. Miſeræ cognoſce procemia rixæ,
Si rixa eſt, ubi tu pulſas, ego vapulo tantum.
Stat contra, ſtarique jubet, parere neceſſe eſt.
Nam quid agas, cum te furioſus cogat, & idem
Fortior? unde venis? exclamat: cujus aceto,
Cujus conche tumes? quis tecum ſectile porrum
Sutor, & elixi vervecis labra comedit?
Nil mihi reſpondes! aut dic, aut accipe calcem.
Ede ubi conſiſtas? in qua te quæro proſeucha?
Dicere ſi tentes aliquid, tacituſve recedas,
Tantumdem eſt; feriunt pariter: vadimonia deinde
Irati faciunt. Libertas pauperis hæc eſt!
Pulſatus rogat, & pugnis conciſus adorat,
Ut liceat paucis cum dentibus inde reverti.

Nec tamen hæc tantum metuas: nam qui ſpoliet te
Non deerit, clauſis domibus, poſtquam omnis ubique
Fixa catenatæ ſiluit compago tabernæ.
Interdum & ferro ſubitus graſſator agit rem,
Armato quoties tutæ cuſtode tenentur
Et Pomptina palus, & Gallinaria pinus:
Sic inde huc omnes tanquam ad vivaria currunt.

Qua fornace graves, qua non incude catenæ?
Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ, & ſarcula deſint.
Felices proavorum atavos, felicia dicas
Secula, quæ quondam ſub Regibus, atque Tribunis
Viderunt uno contentam carcere Romam.

His alias poteram, & plures ſubnectere cauſſas:
Sed jumenta vocant, & Sol inclinat; eundum eſt.
Nam mihi commota jam dudum mulio virga
Adnuit: ergo vale noſtri memor, & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino;
Me quoque ad Helvinam Cererem, veſtramque Dianam
Convelle a Cumis: ſatirarum ego, ni pudet illas,
Adjutor gelidos veniam caligatus in agros.

****

SATIRA IV.

A libidine & luxuria Criſpini, ſumpta occaſione deſcribendi ridiculum quoddam Domitiani ſuper Rhombo piſce concilium, Senatorum in hanc rem ſententias lepide & ſalſe exponit.

Sub Imperatore Trajano ſcripta.

ECce iterum Criſpinus, & eſt mihi ſæpe vocandus

Ad partes, monſtrum nulla virtute redemptum
A vitiis; æger, ſolaque libidine fortis:
Delicias viduæ tantum aſpernatur adulter.
Quid refert igitur quantis jumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra,
Jugera quot vicina foro, quas emerit ædes?
Nemo malus felix, minime corruptor, & idem
Inceſtus, cum quo nuper vittata jacebat
Sanguine adhuc vivo terram ſubitura ſacerdos.
Sed nunc de factis levioribus; & tamen alter
Si feciſſet idem, caderet ſub judice morum.
Nam quod turpe bonis, Titio, Seioque, decebat
Criſpinum. Quid agas, cum dira, & fœdior omni
Crimine perſona eſt? Mullum ſex millibus emit,
Æquantem ſane paribus ſeſtertia libris,
Ut perhibent, qui de magnis majora loquuntur.
Conſilium laudo artificis, ſi munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram ſenis abſtulit orbi.
Eſt ratio ulterior, magnæ ſi miſit amicæ,
Quæ vehitur clauſo latis ſpecularibus antro.
Nil tale exſpectes; emit ſibi. Multa videmus,
Quæ miſer & frugi non fecit Apicius. Hoc tu
Succinctus patria quondam, Criſpine, papyro;
Hoc pretium ſquamæ! potuit fortaſſe minoris
Piſcator, quam piſcis emi. Provincia tanti
Vendit agros; ſed majores Apulia vendit.

Quales tunc epulas ipſum glutiſſe putemus

Induperatorem, cum tot ſeſtertia, partem
Exiguam, & modicæ ſumptam de margine cœnæ,
Purpureus magni ructarit ſcurra Palati,
Jam princeps Equitum, magna qui voce ſolebat
Vendere municipes Faria de merce Siluros!

Incipe Calliope, licet & conſidere: non eſt
Cantandum, res vera agitur. Narrate, puellæ
Pierides; proſit mihi vos dixiſſe puellas.
Cum jam ſemianimum laceraret Flavius orbem
Ultimus, & calvo ſerviret Roma Neroni,
Incidit Adriaci ſpatium admirabile Rhombi
Ante domum Veneris, quam Dorica ſuſtinet Ancon,
Implevitque ſinus: neque enim minor hæſerat illis,
Quos operit glacies Mæotica, ruptaque tandem
Solibus effundit torpentis ad oſtia Ponti
Deſidia tardos, & longo frigore pingues.
Deſtinat hoc monſtrum, cymbæ, liuique magiſter,
Pontifici ſummo. Quis enim proponere talem,
Aut emere auderet? cum plena & littora multo
Delatore forent; diſperſi protinus algæ
Inquiſitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitivum dicere piſcem,
Depaſtumque diu vivaria Cæſaris; inde
Elapſum, veterem ad dominum debere reverti.

Si quid Palfurio, ſi credimus Armillato,
Quidquid conſpicuum, pulchrumque eſt æquore toto,
Res fiſci eſt, ubicunque natat: donabitur ergo,
Ne pereat. Jam letifero cedente pruinis
Autumno, jam quartanam ſperantibus ægris,
Stridebat deformis hiems, prædamque recentem
Servabat; tamen hic properat, velut urgeat Auſter.
Utque lacus ſuberant, ubi, quanquam diruta, ſervat
Ignem Trojanum, & Veſtam colit Alba minorem;
Obſtitit intranti miratrix turba parumper:
Ut ceſſit, facili patuerunt cardine valvæ.
Excluſi ſpectant admiſſa opſonia Patres.
Itur ad Atridem: tum Picens, accipe, dixit,
Privatis majora focis; genialis agatur
Iſte dies, propera ſtomachum laxare ſaginis,
Et tua ſervatum conſume in ſæcula Rhombum.
Ipſe capi voluit. Quid apertius? & tamen illi
Surgebant criſtæ: nihil eſt, quod credere de ſe
Non poſſit, cum laudatur Diis æqua poteſtas.
Sed deerat piſci patinæ menſura. Vocantur
Ergo in concilium proceres, quos oderat ille,
In quorum facie miſeræ, magnæque ſedebat
Pallor amicitiæ. Primus, clamante Liburno,
Currite, jam ſedit; rapta properabat abolla

Pegaſus, attonitæ poſitus modo villicus Urbi.
Anne aliud tunc Præfecti? quorum optimus, atque
Interpres legum ſanctiſſimus; omnia quanquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Juſtitia: venit & Criſpi jucunda ſenectus,
Cujus erant mores qualis facundia, mite
Ingenium. Maria, ac terras, populoſque regenti
Quis comes utilior, ſi clade, & peſte ſub illa
Sævitiam damnare, & honeſtum afferre liceret
Conſilium? ſed quid violentius aure tyranni,
Cum quo de pluviis, aut æſtibus, aut nimboſo
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem; nec civis erat, qui libera poſſet
Verba animi proferre, & vitam impendere vero.
Sic multas hiemes, atque octogeſima vidit
Solſtitia. His armis, illa quoque tutus in aula
Proximus ejuſdem properabat Acilius ævi
Cum juvene indigno, quem mors tam ſæva maneret,
Et domini gladiis tam feſtinata: ſed olim
Prodigio par eſt cum nobilitate ſenectus:
Unde fit ut malim fraterculus eſſe Gigantis.
Profuit ergo nihil miſero, quod cominus urſos
Figebat Numidas, Albana nudus arena
Venator. Quis enim jam non intelligat artes.

Patricias ? quis priſcum illud miretur acumen,
Brute, tuum ? facile eſt barbato imponere Regi.
Nec melior vultu, quamvis ignobilis, ibat
Rubrius, offenſæ veteris reus, atque tacendæ;
Et tamen improbior Satiram ſcribente cinædo.
Montani quoque venter adeſt abdomine tardus;
Et matutino ſudans Criſpinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera. Sævior illo
Pompeius tenui jugulos aperire ſuſurro;
Et, qui vulturibus ſervabat viſcera Dacis,
Fuſcus, marmorea meditatus prælia villa;
Et cum mortifero prudens Vejento Catullo,
Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ,
Grande, & conſpicuum noſtro quoque tempore monſtrum,
Cæcus adulator, diruſque a ponte ſatelles,
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes,
Blandaque devexæ jactaret baſia rhedæ.
Nemo magis Rhombum ſtupuit: nam plurima dixit
In lævum converſus; at illi dextra jacebat
Bellua. Sic pugnas Cilicis laudabat, & ictus,
Et pegma, & pueros inde ad velaria raptos.
Non cedit Vejento; ſed ut fanaticus œſtro
Percuſſus, Bellona, tuo divinat; &, ingens
Omen habes, inquit, magni, clarique triumphi.
Regem aliquem capies, aut de temone Britanno

Excidet Arviragus. Peregrina eſt bellua. Cernis
Erectas in terga ſudes ? hoc defuit unum
Fabricio, patriam ut Rhombi memoraret, & annos.
Quidnam igitur cenſes ? conciditur ? abſit ab illo
Dedecus hoc, Montanus ait : teſta alta paretur,
Quæ tenui muro ſpatioſum colligat orbem.
Debetur magnus patinæ, ſubituſque Prometheus.
Argillam, atque rotam citius properate : ſed ex hoc
Tempore jam, Cæſar, figuli tua caſtra ſequantur.
Vicit digna viro ſententia : noverat ille
Luxuriam Imperii veterem, noctesque Neronis
Jam medias, aliamque famem, cum pulmo Falerno
Arderet. Nulli major fuit uſus edendi,
Tempeſtate mea. Circeis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum, Rutupinove edita fundo
Oſtrea, callebat primo deprendere morſu,
Et ſemel aſpecti littus dicebat Echini.

Surgitur, & miſſo proceres exire jubentur
Concilio; quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos, & feſtinare coactos,
Tanquam de Cattis aliquid, torviſque Sicambris
Dicturus; tanquam & diverſis partibus orbis
Anxia præcipiti veniſſet epiſtola pinna.
Atque utinam his potius nugis tota illa dediſſet

Tempora ſævitiæ, claras quibus abſtulit Urbi,
Illuſtreſque animas impune, & vindice nullo!
Sed periit, poſtquam cerdonibus eſſe timendus
Cœperat: hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

SATIRA V.

Paraſitum a cœnis divitum dehortatur, in quibus contemptim, miſere & contumelioſe tractato non liceat frui, nedum tangere delicias, quæ ipſis divitibus apponuntur. Vide Luciani epiſt. ἐγὼ κρόνῳ χαίρειν.

Non conſtat quo tempore ſcripta fuerit.

SI te propoſiti nondum pudet, atque eadem eſt mens,
Ut bona ſumma putes, aliena vivere quadra;
Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas
Cæſaris ad menſas, nec vilis Gabba tuliſſet,
Quamvis jurato metuam tibi credere teſti.
Ventre nihil novi frugalius; hoc tamen ipſum
Defeciſſe puta, quod inani ſufficit alvo.
Nulla crepido vacat; nuſquam pons, & tegetis pars
Dimidia brevior? tantine injuria cœnæ?
Tam jejuna fames? quin poſcis honeſtius illic,
Et tremere, & ſordes farris mordere canini?
Primo fige loco, quod tu diſcumbere juſſus

Mercedem ſolidam veterum capis officiorum.
Fructus amicitiæ magnæ, cibus: imputat hunc Rex,
Et, quamvis rarum, tamen imputat. Ergo duos poſt
Si libuit menſes neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo ceſſaret culcita lecto,
Una ſimus, ait. Votorum ſumma, quid ultra
Quæris? habet Trebius propter quod rumpere ſomnum
Debeat, & ligulas dimittere, ſollicitus, ne
Tota ſalutatrix jam turba peregerit orbem
Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo ſe
Frigida circumagunt pigri ſerraca Bootæ.

Qualis cœna tamen! vinum quod ſuccida nolit
Lana pati: de conviva Corybanta videbis.
Jurgia proludunt; ſed mox & pocula torques
Saucius, & rubra deterges vulnera mappa:
Inter vos quoties, libertorumque cohortem
Pugna Saguntina fervet commiſſa lagena.
Ipſe capillato diffuſum Conſule potat,
Calcatamque tenet bellis ſocialibus uvam,
Cardiaco nunquam cyathum miſſurus amico.
Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cujus patriam, titulumque ſenectus
Delevit multa veteris fuligine teſtæ;

Quale coronati Thraſea, Helvidiuſque bibebant:
Brutorum, & Caſſi natalibus. Ipſe capaces
Heliadum cruſtas, & inæquales Beryllo
Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum;
Vel ſi quando datur, cuſtos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, ungueſque obſervet acutos.
Da veniam, præclara illic laudatur Iaſpis.
Nam Virro, ut multi, gemmas ad pocula transfert
A digitis; quas in vaginæ fronte ſolebat
Ponere Zelotypo juvenis prælatus Iarbæ.
Tu Beneventani ſutoris nomen habentem
Siccabis calicem naſorum quatuor, ac jam
Quaſſatum, & rupto poſcentem ſulfura vitro.

Si ſtomachus domini fervet vinoque, ciboque,
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem vobis poni modo vina querebar,
Vos aliam potatis aquam: tibi pocula curſor
Gætulus dabit, aut nigri manus oſſea Mauri,
Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
Clivoſæ veheris dum per monumenta Latinæ.
Flos Aſiæ ante ipſum, pretio majore paratus,
Quam fuit & Tulli cenſus pugnacis, & Anci;
Et, ne te teneam, Romanorum omnia Regum
Frivola. Quod cum ita ſit, tu Gætulum Ganymedem

Reſpice, cum ſities: neſcit tot millibus emptus
Pauperibus miſcere puer, ſed forma, ſed ætas
Digna ſupercilio. Quando ad te pervenit ille?
Quando vocatus adeſt calidæ, gelidæque miniſter?
Quippe indignatur veteri parere clienti;
Quodque aliquid poſcas, & quod ſe ſtante recumbas.
Maxima quæque domus ſervis eſt plena ſuperbis.
Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, ſolidæ jam mucida fruſta farinæ,
Quæ genuinum agitent, non admittentia morſum:
Sed tener, & niveus, mollique ſiligine factus
Servatur domino. Dextram cohibere memento;
Salva ſit artoptæ reverentia: finge tamen te
Improbulum, ſupereſt illic qui ponere cogat.
Vin' tu conſuetis, audax conviva, caniſtris
Impleri, paniſque tui noviſſe colorem?
Scilicet hoc fuerat, propter quod ſæpe relicta
Conjuge, per montem adverſum, gelidaſque cucurri
Eſquilias, fremeret ſæva cum grandine vernus
Jupiter, & multo ſtillaret penula nimbo.

Adſpice quam longo diſtendat pectore lancem,
Quæ fertur domino, ſquilla, & quibus undique ſepta
Aſparagis, qua deſpiciat convivia cauda,

Cum venit excelſi manibus ſublata miniſtri.
Sed tibi dimidio conſtrictus cammarus ovo
Ponitur, exigua feralis cœna patella.
Ipſe Venafrano piſcem perfundit: at hic, qui
Pallidus adfertur miſero tibi caulis, olebit
Laternam; illud enim veſtris datur alveolis, quod
Canna Micipſarum prora ſubvexit acuta:
Propter quod Romæ cum Bocchore nemo lavatur,
Quod tutos etiam facit a ſerpentibus Afros.
Mullus erit domini, quem miſit Corſica, vel quem
Taurominitanæ rupes, quando omne peractum eſt,
Et jam defecit noſtrum mare, dum gula ſævit
Retibus aſſiduis penitus ſcrutante macello
Proxima, nec patimur Tyrrhenum creſcere piſcem.
Inſtruit ergo focum provincia; ſumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni Muræna datur, quæ maxima venit
Gurgite de Siculo: nam dum ſe continet Auſter,
Dum ſedet, & ſiccat madidas in carcere pennas,
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longæ cognata colubræ,
Aut glacie aſperſus maculis Tiberinus, & ipſe
Vernula riparum pinguis torrente cloaca,
Et ſolitus mediæ cryptam penetrare Suburæ.

Ipſi

Ipſi pauca velim, facilem ſi præbeat aurem.
Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
A Seneca, quæ Piſo bonus, quæ Cotta ſolebat
Largiri: namque & titulis, & faſcibus olim
Major habebatur donandi gloria: ſolum
Poſcimus, ut cœnes civiliter. Hoc face, & eſto;
Eſto, ut nunc multi, dives tibi, pauper amicis.
Anſeris ante ipſum magni jecur, anſeribus par
Altilis, & flavi dignus ferro Meleagri
Fumat aper; poſt hunc tradentur tubera, ſi ver
Tunc erit, & facient optata tonitrua cœnas
Majores. Tibi habe frumentum, Alledius inquit,
O Libye; disjunge boves, dum tubera mittas.
Structorem interea, ne qua indignatio deſit,
Saltantem ſpectes, & cheironomonta volanti
Cultello, donec peragat dictata magiſtri
Omnia; nec minimo ſane diſcrimine refert,
Quo geſtu lepores, & quo gallina ſecetur.

Ducêris planta, velut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponêre foris, ſi quid tentaveris unquam
Hiſcere, tanquam habeas tria nomina. Quando propinat
Virro tibi, ſumitque tuis contacta labellis
Pocula? quis veſtrum temerarius uſque adeo, quis
Perditus, ut dicat Regi, bibe? plurima ſunt, quæ
Non audent homines pertuſa dicere læna.

Quadringenta tibi ſi quis Deus, aut ſimilis Diis,
Et melior fatis donaret, homuncio, quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus!
Da Trebio, pone ad Trebium; vis frater ab ipſis
Ilibus? O nummi, vobis hunc præſtat honorem,
Vos eſtis fratres. Dominus tamen, & domini Rex
Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aula
Luſerit Æneas, nec filia dulcior illo.
Jucundum, & carum ſterilis facit uxor amicum.
Sed tua nunc Mycale pariat licet, & pueros tres
In gremium patris fundat ſimul, ipſe loquaci
Gaudebit nido: viridem thoraca jubebit
Afferri, minimaſque nuces, aſſemque rogatum,
Ad menſam, quoties paraſitus venerit infans.
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino; ſed qualem Claudius edit
Ante illum uxoris, poſt quem nil amplius edit.
Virro ſibi, & reliquis Virronibus illa jubebit
Poma dari, quorum ſolo paſcaris odore;
Qualia perpetuus Phæacum autumnus habebat,
Credere quæ poſſis ſurrepta ſororibus Afris:
Tu ſcabie frueris mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma, & galea, metuenſque flagelli
Diſcit ab hirſuto jaculum torquere Capella.

Forſitan impenſæ Virronem parcere credas:
Hoc agit, ut doleas. Nam quæ comœdia, mimus

Quis melior, plorante gula? ergo omnia fiunt,
Si neſcis, ut per lacrymas effundere bilem
Cogaris, preſſoque diu ſtridere molari.
Tu tibi liber homo, & Regis conviva videris;
Captum te nidore ſuæ putat ille culinæ;
Nec male conjectat. Quis enim tam nudus, ut illum
Bis ferat, Etruſcum puero ſi contigit aurum,
Vel nodus tantum, & ſignum de paupere loro?
Spes bene cœnandi vos decipit: ecce dabit jam
Semeſum leporem, atque aliquid de clunibus apri;
Ad nos jam veniet minor altilis: inde parato,
Intactoque omnes, & ſtricto pane tacetis.
Ille ſapit, qui te ſic utitur; omnia ferre
Si potes, & debes. Pulſandum vertice raſo
Præbebis quandoque caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico.

Finis primi Libri Satirarum.

D. JUNII JUVENALIS SATIRARUM LIBER SECUNDUS.

SATIRA VI.

Urſidium Poſthumum ab uxore ducenda diſſuaſurus, acriter ſatis inſurgit in mulierum ludos ſcenicos, libidines, ſuperbiam; Græcæ linguæ, liberalium artium, critices, politices, imò gladiatoriæ inverecundam affectationem, ſuperciliosum in maritos imperium, crudelitatem, temulentiam, ſuperſtitionem denique & veneficia.

Trajano regnante videtur elucubrata.

CREDO pudicitiam Saturno Rege moratam
In terris, viſamque diu, cum frigida parvas
Præberet ſpelunca domos, ignemque, laremque,

Et pecus, & dominos communi clauderet umbra;
Sylveſtrem montana torum cum ſterneret uxor
Frondibus, & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus: haud ſimilis tibi, Cynthia, nec tibi, cujus
Turbavit nitidos extinctus paſſer ocellos;
Sed potanda ferens infantibus ubera magnis,
Et ſæpe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe novo, cœloque recenti
Vivebant homines, qui rupto robore nati,
Compoſitive luto nullos habuere parentes.
Multa pudicitiæ veteris veſtigia forſan,
Aut aliqua exſtiterint, & ſub Jove, ſed Jove nondum
Barbato, nondum Græcis jurare paratis
Per caput alterius, cum furem nemo timeret
Caulibus, & pomis, & aperto viveret horto.
Paulatim deinde ad ſuperos Aſtræa receſſit
Hac comite, atque duæ pariter fugêre ſorores.
Antiquum, & vetus eſt, alienum, Poſthume, lectum
Concutere, atque ſacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas:
Viderunt primos argentea ſæcula mœchos.
Conventum tamen, & pactum, & ſponſalia, noſtra
Tempeſtate paras, jamque a tonſore magiſtro

Pectoris, & digito pignus fortaſſe dediſti.
Certe ſanus eras. Uxorem, Poſthume, ducis?
Dic qua Tiſiphone, quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam, ſalvis tot reſtibus, ullam?
Cum pateant altæ, caligantesque feneſtræ?
Cum tibi vicinum ſe præbeat Æmilius pons?
Aut ſi de multis nullus placet exitus, illud
Nonne putas melius, quod tecum puſio dormit,
Puſio qui noctu non litigat? exigit a te
Nulla jacens illic munuſcula, nec queritur, quod
Et lateri parcas, nec, quantum juſſit, anheles.
Sed placet Urſidio lex Julia: tollere dulcem
Cogitat hæredem, cariturus turture magno,
Mullorumque jubis, & captatore macello.
Quid fieri non poſſe putes, ſi jungitur ulla
Urſidio? ſi mœchorum notiſſimus olim
Stulta maritali jam porrigit ora capiſtro,
Quem toties texit perituri ciſta Latini?
Quid, quod & antiquis uxor de moribus illi
Quæritur? O medici mediam pertundite venam.
Delicias hominis. Tarpeium limen adora
Pronus, & auratam Junoni cæde juvencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucæ adeo Cereris vittas contingere dignæ,
Quarum non timeat pater oſcula. Necte coronam
Poſtibus, & denſos per limina tende corymbos.
Unus Iberinæ vir ſufficit! ocyus illud

Extorquebis, ut hæc oculo contenta ſit uno.
Magna tamen fama eſt cujuſdam rure paterno
Viventis: vivat Gabiis, ut vixit in agro;
Vivat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus, aut in
Speluncis? adeo ſenuerunt Jupiter & Mars?

Porticibuſne tibi monſtratur fœmina voto
Digna tuo? cuneis an habent ſpectacula totis
Quod ſecurus ames, quodque inde excerpere poſſis?
Cheironomon Ledam molli ſaltante Bathyllo
Tuccia veſicæ non imperat; Apula gannit,
Sicut in amplexu: ſubitum, & miſerabile longum
Attendit Thymele; Thymele tunc ruſtica diſcit.
Aſt aliæ, quoties aulæa recondita ceſſant,
Et vacuo, clauſoque ſonant fora ſola theatro,
Atque a plebeis longe Megaleſia, triſtes
Perſonam, thyrſumque tenent, & ſubligar Acci.
Urbicus exodio riſum movet Attellanæ
Geſtibus Autonoës; hunc diligit Ælia pauper.
Solvitur his magno comœdi fibula; ſunt quæ
Chryſogonum cantare vetent; Hiſpulla tragœdo
Gaudet: an exſpectas ut Quintilianus ametur?
Accipis uxorem, de qua citharœdus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambroſiuſque choraules?
Longa per anguſtos figamus pulpita vicos;

Ornentur poſtes, & grandi janua lauro,
Ut teſtudineo tibi, Lentule, conopeo
Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.

Nupta Senatori comitata eſt Hippia ludum
Ad Pharon, & Nilum, famoſaque mœnia Lagi,
Prodigia & mores Urbis damnante Canopo.
Immemor illa domus, & conjugis, atque ſororis,
Nil patriæ indulſit, plorantesque improba gnatos,
Utque magis ſtupeas, ludos Paridemque reliquit.
Sed quanquam in magnis opibus, plumaque paterna,
Et ſegmentatis dormiſſet parvula cunis,
Contempſit pelagus: famam contempſerat olim,
Cujus apud molles minima eſt jactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus, lateque ſonantem
Pertulit Ionium conſtanti pectore, quamvis
Mutandum toties eſſet mare. Juſta pericli
Si ratio eſt, & honeſta, timent, pavidoque gelantur
Pectore, nec tremulis poſſunt inſiſtere plantis:
Fortem animum præſtant rebus, quas turpiter audent.
Si jubeat conjux, durum eſt conſcendere navim;
Tunc ſentina gravis, tunc ſummus vertitur aër:
Quæ mœchum ſequitur, ſtomacho valet. Illa maritum

Convomit;

Convomit; hæc inter nautas & prandet, & errat
Per puppem, & duros gaudet tractare rudentes.
Qua tamen exarſit forma, qua capta juventa
Hippia? quid vidit, propter quod ludia dici
Suſtinuit? Nam Sergiolus jam radere guttur
Cœperat, & ſecto requiem ſperare lacerto.
Præterea multa in facie deformia; ſicut
Attritus galea, mediiſque in naribus ingens
Gibbus, & acre malum ſemper ſtillantis ocelli.
Sed gladiator erat. Facit hoc illos Hyacinthos:
Hoc pueris, patriæque, hoc prætulit illa ſorori,
Atque viro. Ferrum eſt, quod amant. Hic Sergius idem
Accepta rude cœpiſſet Vejento videri.

Quid privata domus, quid fecerit Hippia, curas?
Reſpice rivales Divorum: Claudius, audi,
Quæ tulerit. Dormire virum cum ſenſerat uxor,
Auſa Palatino tegetem præferre cubili,
Sumere nocturnos meretrix Auguſta cucullos,
Linquebat comite ancilla non amplius una;
Sed nigrum flavo crinem abſcondente galero,
Intravit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam, atque ſuam: tunc nuda papillis
Proſtitit auratis, titulum mentita Lyciſcæ,
Oſtenditque tuum, generoſe Britannice, ventrem.
Excepit blanda intrantes, atque æra popoſcit;

Mox, lenone ſuas jam dimittente puellas,
Triſtis abit: ſed quod potuit, tamen ultima cellam
Clauſit, adhuc ardens rigidæ tentigine vulvæ,
Et laſſata viris, necdum ſatiata receſſit;
Obſcuriſque genis turpis, fumoque lucernæ
Fœda lupanaris tulit ad pulvinar odorem.

Hippomanes, carmenque loquar, coctumque venenum,
Privignoque datum? Faciunt graviora coactæ
Imperio ſexus, minimumque libidine peccant.
Optima ſed quare Ceſennia teſte marito?
Bis quingenta dedit, tanti vocat ille pudicam,
Nec pharetris Veneris macer eſt, aut lampade fervet;
Inde faces ardent, veniunt a dote ſagittæ.
Libertas emitur; coram licet innuat, atque
Reſcribat, vidua eſt, locuples quæ nupſit avaro.
Cur deſiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non uxor amatur.
Tres rugæ ſubeant, & ſe cutis arida laxet,
Fiant obſcuri dentes, oculique minores;
Collige ſarcinulas, dicet libertus, & exi,
Jam gravis es nobis, & ſæpe emungeris, exi
Ocyus, & propera; ſicco venit altera naſo.
Interea calet, & regnat, poſcitque maritum
Paſtores, & ovem Canuſinam, ulmoſque Falernas

Quantulum in hoc? Pueros omnes, ergaſtula tota;
Quodque domi non eſt, & habet vicinus, ematur.
Menſe quidem brumæ, quo jam mercator Iaſon
Clauſus, & armatis obſtat caſa candida nautis,
Grandia tolluntur cryſtallina, maxima rurſus
Myrrhina, deinde adamas notiſſimus, & Berenices
In digito factus pretioſior: hunc dedit olim
Barbarus inceſtæ, dedit hunc Agrippa ſorori,
Obſervant ubi feſta mero pede ſabbata Reges,
Et vetus indulget ſenibus clementia porcis.

Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formoſa, decens, dives, fœcunda, vetuſtos
Porticibus diſponat avos, intactior omni,
Crinibus effuſis, bellum dirimente Sabina:
Rara avis in terris, nigroque ſimillima Cycno.
Quis feret uxorem, cui conſtant omnia? Malo,
Malo Venuſinam, quam te, Cornelia mater
Gracchorum, ſi cum magnis virtutibus adfers
Grande ſupercilium, & numeras in dote triumphos.
Tolle tuum, precor, Hannibalem, victumque Syphacem
In caſtris, & cum tota Carthagine migra.
Parce precor, Pæan, & tu depone ſagittas,
Nil pueri faciunt, ipſam configite matrem,
Amphion clamat! ſed Pæan contrahit arcum.

Extulit ergo greges natorum, ipſumque parentem,
Dum ſibi nobilior Latonæ gente videtur,
Atque eadem ſcrofa Niobe fœcundior alba.
Quæ tanti gravitas; quæ forma, ut ſe tibi ſemper
Imputet? Hujus enim rari, ſummique voluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta ſuperbo
Plus aloës quam mellis habet. Quis deditus autem
Uſque adeo eſt, ut non illam, quam laudibus effert,
Horreat, inque diem ſeptenis oderit horis?

Quædam parva quidem, ſed non toleranda maritis.
Nam quid rancidius, quam quod ſe non putat ulla
Formoſam, niſi quæ de Tuſca Græcula facta eſt,
De Sulmonenſi mera Cecropis? Omnia Græce,
Cum ſit turpe magis noſtris neſcire Latine.
Hoc ſermone pavent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi ſecreta. Quid ultra?
Concumbunt Græce. Dones tamen iſta puellis:
Tune etiam, quam ſextus & octogeſimus annus
Pulſat, adhuc Græce? non eſt hic ſermo pudicus
In vetula, quoties laſcivum intervenit illud,
ΖΩΗ' ΚΑΙ' ΨΥΧΗ', modo ſub lodice relictis
Uteris in turba. Quod enim non excitat inguen
Vox blanda, & nequam? digitos habet. Ut tamen omnes
Subſidant pennæ, dicas hæc mollius Æmo,

Quanquam & Carpophoro, facies tua computat
annos.

Si tibi legitimis pactam, junctamque tabellis
Non es amaturus, ducendi nulla videtur
Cauſſa; nec eſt, quare cœnam, & muſtacea perdas
Labente officio, crudis donanda; nec illud,
Quod prima pro nocte datur, cum lance beata
Dacicus, & ſcripto radiat Germanicus auro.
Si tibi ſimplicitas uxoria, deditus uni
Eſt animus, ſummitte caput cervice parata
Ferre jugum; nullam invenies, quæ parcat amanti.
Ardeat ipſa licet, tormentis gaudet amantis,
Et ſpoliis. Igitur longe minus utilis illi
Uxor; quiſquis erit bonus, optanduſque maritus.
Nil unquam invita donabis conjuge, vendes
Hac obſtante nihil; nihil, hæc ſi nolet, emetur.
Hæc dabit affectus; ille excludetur amicus
Jam ſenior, cujus barbam tua janua vidit.
Teſtandi cum ſit lenonibus, atque laniſtis
Libertas, & juris idem contingat arenæ,
Non unus tibi rivalis dictabitur hæres.
Pone crucem ſervo: meruit quo crimine ſervus
Supplicium? quis teſtis adeſt? quis detulit? audi,
Nulla unquam de morte hominis cunctatio longa eſt.
O demens, ita ſervus homo eſt? nil fecerit, eſto:

Hoc volo, ſic jubeo, ſit pro ratione voluntas.
Imperat ergo viro: ſed mox hæc regna relinquit,
Permutatque domos, & flammea conterit; inde
Advolat, & ſpreti repetit veſtigia lecti.
Ornatas paulo ante fores, pendentia linquit
Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.
Sic creſcit numerus, ſic fiunt octo mariti,
Quinque per autumnos: titulo res digna ſepulcri.
Deſperanda tibi ſalva concordia ſocru:
Illa docet ſpoliis nudi gaudere mariti;
Illa docet, miſſis a corruptore tabellis,
Nil rude, nec ſimplex reſcribere; decipit illa
Cuſtodes, aut ære domat; tunc corpore ſano
Advocat Archigenen, oneroſaque pallia jactat.
Abditus interea latet, & ſecretus adulter,
Impatienſque moræ ſilet, & præputia ducit.
Scilicet exſpectas, ut tradat mater honeſtos,
Atque alios mores, quam quos habet? Utile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.

Nulla fere cauſſa eſt, in qua non fœmina litem
Moverit. Accuſat Manilia, ſi rea non eſt.
Componunt ipſæ per ſe, formantque libellos,
Principium, atque locos Celſo dictare paratæ.
Endromidas Tyrias, & fœmineum ceroma
Quis neſcit? vel quis non vidit vulnera pali,
Quem cavat aſſiduis ſudibus, ſcutoque laceſſit?

Atque omnes implet numeros. Digniſſima prorſus
Florali matrona tuba, niſi ſi quid in illo
Pectore plus agitat, veræque paratur arenæ.
Quem præſtare poteſt mulier galeata pudorem,
Quæ fugit a ſexu, vires amat? Hæc tamen ipſa
Vir nollet fieri: nam quantula noſtra voluptas!
Quale decus rerum, ſi conjugis auctio fiat,
Balteus, & manicæ, & criſtæ, crurisque ſiniſtri
Dimidium tegmen; vel ſi diverſa movebit
Prælia, tu felix ocreas vendente puella.
Hæ ſunt, quæ tenui ſudant in cyclade, quarum
Delicias & panniculus bombycinus urit.
Adſpice quo fremitu monſtratos perferat ictus,
Et quanto galeæ curvetur pondere, quanta
Poplitibus ſedeat, quam denſo faſcia libro,
Et ride, poſitis ſcaphium cum ſumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi, cæcive Metelli,
Gurgitis aut Fabii, quæ ludia ſumpſerit unquam
Hos habitus? quando ad palum gemat uxor A-
ſyli?

Semper habet lites, alternaque jurgia lectus,
In quo nupta jacet; minimum dormitur in illo.
Tum gravis illa viro, tunc orba Tigride pejor,
Cum ſimulat gemitus occulti conſcia facti,
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat
Uberibus ſemper lacrymis, ſemperque paratis

In ſtatione ſua, atque exſpectantibus illam,
Quo jubeat manare modo: tu credis amorem,
Tu tibi tunc Uruca places, fletumque labellis
Exſorbes, quæ ſcripta, & quas lecture tabellas,
Si tibi Zelotypæ retegantur ſcrinia mœchæ!
Sed jacet in ſervi complexibus, aut Equitis. Dic,
Dic aliquem ſodes hic, Quintiliane, colorem.
Hæremus, dic ipſa. Olim convenerat, inquit,
Ut faceres tu quod velles; nec non ego poſſem
Indulgere mihi: clames licet, & mare Cœlo
Confundas, homo ſum. Nihil eſt audacius illis
Deprenſis: iram, atque animos a crimine ſumunt.

Unde hæc monſtra tamen, vel quo de fonte requiris?
Præſtabat caſtas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parva ſinebant
Tecta labor, ſomnique breves, & vellere Tuſco
Vexatæ, duræque manus, ac proximus Urbi
Hannibal, & ſtantes Collina in turre mariti.
Nunc patimur longæ pacis mala, ſævior armis
Luxuria incubuit, victumque ulciſcitur orbem.
Nullum crimen abeſt, facinuſque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit: hinc fluxit ad iſtos
Et Sybaris colles; hinc & Rhodos, & Miletos,
Atque coronatum, & petulans, madidumque Tarentum.

Prima peregrinos obſcœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt ſæcula luxu
Divitiæ molles. Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis, & capitis, quæ ſint diſcrimina, neſcit,
Grandia quæ mediis jam noctibus oſtrea mordet,
Cum perfuſa mero ſpumant unguenta Falerno,
Cum bibitur concha, cum jam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exſurgit menſa lucernis.
I nunc, & dubita qua ſorbeat aëra ſanna
Tullia, quid dicat notæ Collacia Mauræ,
Maura Pudicitiæ veterem cum præterit aram.
Noctibus hìc ponunt lecticas, micturiunt hìc,
Effigiemque Deæ longis ſiphonibus implent,
Inque vices equitant, ac Luna teſte moventur.
Inde domos abeunt; tu calcas, luce reverſa,
Conjugis urinam, magnos viſurus amicos.

Nota Bonæ ſecreta Deæ, cum tibia lumbos
Incitat, & cornu pariter, vinoque feruntur
Attonitæ, crinemque rotant, ululantque Priapi
Mænades: ô quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus! quæ vox ſaltante libidine! quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas poſita Saufeia corona
Provocat; & tollit pendentis præmia coxæ:
Ipſa Medullinæ frictum criſſantis adorat.
Palmam inter dominas virtus natalibus æquat.

Nil ibi per ludum ſimulabitur, omnia fient
Ad verum, quibus incendi jam frigidus ævo
Laomedontiades, & Neſtoris hernia poſſit.
Tunc prurigo moræ impatiens, tunc fœmina ſimplex,
Et toto pariter repetitus clamor ab antro.
Jam fas eſt, admitte viros. Jam dormit adulter!
Illa jubet ſumpto juvenem properare cucullo.
Si nihil eſt, ſervis incurritur; abſtuleris ſpem
Servorum, veniet conductus aquarius: hic ſi
Quæritur, & deſunt homines, mora nulla per ipſam,
Quo minus impoſito clunem ſummittat aſello.

Atque utinam ritus veteres, & publica ſaltem
His intacta malis agerentur ſacra! ſed omnes
Noverunt Mauri, atque Indi, quæ pſaltria penem
Majorem, quam ſunt duo Cæſaris Anticatones,
Illuc, teſticuli ſibi conſcius unde fugit mus,
Intulerit, ubi velari pictura jubetur,
Quæcunque alterius ſexus imitata figuram eſt.
Et quis tunc hominum contemptor numinis? aut quis
Sympuvium ridere Numæ, nigrumque catinum,
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Auſus erat? ſed nunc ad quas non Clodius aras?
Audio quid veteres olim moneatis amici:

Pone ſeram, cohibe. Sed quis cuſtodiet ipſos
Cuſtodes? cauta eſt, & ab illis incipit uxor.

Jamque eadem ſummis pariter minimiſque libido;
Nec melior, ſilicem pedibus quæ conterit atrum,
Quam quæ longorum vehitur cervice Syrorum.
Ut ſpectet ludos, conducit Ogulnia veſtem,
Conducit comites, ſellam, cervical, amicas,
Nutricem, & flavam, cui det mandata, puellam:
Hæc tamen argenti ſupereſt quodcunque paterni,
Lævibus athletis, ac vaſa noviſſima donat.
Multis res anguſta domi, ſed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec ſe metitur ad illum,
Quem dedit hæc, poſuitque modum. Tamen utile quid ſit
Proſpiciunt aliquando viri; friguſque, famemque
Formica tandem quidam expavere magiſtra.
Prodiga non ſentit pereuntem fœmina cenſum;
At velut exhauſta redivivus pullulet arca
Nummus, & e pleno tollatur ſemper acervo,
Non unquam reputat, quanti ſibi gaudia conſtent.

Sunt quas Eunuchi imbelles, ac mollia ſemper
Oſcula delectent, & deſperatio barbæ,
Et quod abortivo non eſt opus. Illa voluptas
Summa tamen, quod jam calida & matura juventa

Inguina traduntur medicis, jam pectine nigro.
Ergo exſpectatos, ac juſſos, creſcere primum
Teſticulos, poſtquam cœperunt eſſe bilibres,
Tonſoris damno tantum rapit Heliodorus.
Conſpicuus longe cunctiſque notabilis intrat
Balnea, nec dubie cuſtodem vitis, & horti
Provocat, a domina factus ſpado: dormiat ille
Cum domina. Sed tu jam durum, Poſthume, jamque
Tundendum Eunucho Bromium committere noli,
Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis Prætoribus: organa ſemper
In manibus; denſi radiant teſtudine tota
Sardonyches; criſpo numerantur pectine chordæ,
Quo tener Hedymeles operas dedit: hunc tenet, hoc ſe
Solatur, gratoque indulget baſia plectro.

Quædam de numero Lamiarum, ac nominis Appi,
Et farre, & vino Janum, Veſtamque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, & fidibus promittere. Quid faceret plus
Ægrotante viro? medicis quid triſtibus erga
Filiolum? Stetit ante aram, nec turpe putavit
Pro cithara velare caput, dictataque verba
Pertulit, ut mos eſt, & aperta palluit agna.

Dic mihi nunc, quæſo, dic antiquiſſime Divûm,
Reſpondes his Jane pater? Magna otia Cœli,
Non eſt, ut video, non eſt, quod agatur apud vos.
Hæc de comœdis te conſulit, illa tragœdum
Commendare volet, varicoſus fiet Aruſpex.
Sed cantet potiùs, quam totam pervolet Urbem
Audax, & cœtus poſſit quæ ferre virorum,
Cumque paludatis Ducibus, præſente marito,
Ipſa loqui recta facie, ſtrictiſque mamillis.
Hæc eadem novit quid toto fiat in orbe,
Quid Seres, quid Thraces agant; ſecreta novercæ,
Et pueri; quis amet, quis decipiatur adulter.
Dicet quis viduam prægnantem fecerit, & quo
Menſe; quibus verbis concumbat quæque, modis quot.
Inſtantem Regi Armenio, Parthoque cometem
Prima videt; famam, rumoreſque illa recentes
Excipit ad portas; quoſdam facit iſſe Niphatem
In populos, magnoque illic cuncta arva teneri
Diluvio; nutare urbes, ſubſidere terras,
Quocunque in trivio, cuicunque eſt obvia narrat.

Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam quæ
Vicinos humiles rapere, & concidere loris
Exorata ſolet. Nam ſi latratibus alti
Rumpuntur ſomni, fuſtes huc ocyus, inquit,

Adferte, atque illis dominum jubet ante feriri,
Deinde canem: gravis occurſu, teterrima vultu
Balnea nocte ſubit; conchas, & caſtra moveri
Nocte jubet; magno gaudet ſudare tumultu,
Cum laſſata gravi ceciderunt brachia maſſa,
Callidus & criſtæ digitos impreſſit aliptes,
Ac ſummum dominæ femur exclamare coëgit.
Convivæ miſeri interea ſomnoque, fameque
Urgentur; tandem illa venit rubicundula, totum
Oenophorum ſitiens, plena quod tenditur urna
Admotum pedibus, de quo ſextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim,
Dum redit, & loto terram ferit inteſtino.
Marmoribus rivi properant, aurata Falernum
Pelvis olet: nam ſic, tanquam alta in dolia longus
Deciderit ſerpens, bibit, & vomit. Ergo maritus
Nauſeat, atque oculis bilem ſubſtringit opertis.

Illa tamen gravior, quæ cum diſcumbere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoſcit Eliſæ,
Committit vates & comparat, inde Maronem,
Atque alia parte in trutina ſuſpendit Homerum.
Cedunt Grammatici, vincuntur Rhetores, omnis
Turba jacet, nec cauſſidicus, nec præco loquatur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis,
Tot pariter pelves, tot tintinnabula dicas
Pulſari. Jam nemo tubas, nemo æra fatiget;

Una laboranti poterit ſuccurrere Lunæ.
Imponit finem ſapiens & rebus honeſtis.
Nam quæ docta nimis cupit, & facunda videri,
Crure tenus medio tunicas ſuccingere debet,
Cædere Sylvano porcum, quadrante lavari.
Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema; nec hiſtorias ſciat omnes;
Sed quædam ex libris & non intelligat. Odi
Hanc ego, quæ repetit, volvitque Palæmonis
 artem,
Servata ſemper lege, & ratione loquendi,
Ignotoſque mihi tenet antiquaria verſus,
Nec curanda viris opicæ caſtigat amicæ
Verba. Solœciſmum liceat feciſſe marito.
Nil non permittit mulier ſibi, turpe putat nil,
Cum virides gemmas collo circumdedit, & cum
Auribus extentis magnos commiſit elenchos.
Intolerabilius nihil eſt, quam fœmina dives.

Interea fœda adſpectu, ridendaque multo
Pane tumet facies, aut pinguia Poppæana
Spirat; & hinc miſeri viſcantur labra mariti.
Ad mœchum lota veniunt cute: quando videri
Vult formoſa domi? mœchis foliata parantur.
His emitur quidquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit;

Incipit agnoſci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod ſecum comites educit aſellas,
Exſul Hyperboreum ſi dimittatur ad axem.
Sed quæ mutatis inducitur, atque fovetur
Tot medicaminibus, coctæque ſiliginis offas
Accipit, & madidæ; facies dicetur, an ulcus?

Eſt pretium curæ penitus cognoſcere, toto
Quid faciant, agitentque die. Si nocte maritus
Averſus jacuit, periit libraria; ponunt
Coſmetæ tunicas; tarde veniſſe Liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere ſomni
Cogitur. Hic frangit ferulas; rubet ille flagello,
Hic ſcutica. Sunt quæ tortoribus annua præſtent.
Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas,
Aut latum pictæ veſtis conſiderat aurum,
Et cædit; longi relegit tranſacta diurni,
Et cædit, donec laſſis cædentibus, exi
Intonet horrendum, jam cognitione peracta,
Præfectura domus Sicula non mitior aula.
Nam ſi conſtituit, ſolitoque decentius optat
Ornari, & properat, jamque exſpectatur in hortis,
Aut apud Iſiacæ potius ſacraria lenæ;
Diſponit crinem laceratis ipſa capillis,
Nuda humero Pſecas infelix, nudiſque mamillis.
Altior hic quare cincinnus? Taurea punit
Continuo flexi crimen, facinuſque capilli.

Quid

Quid Pſecas admiſit? quænam eſt hic culpa puellæ,
Si tibi diſplicuit naſus tuus? Altera lævum
Extendit, pectitque comas, & volvit in orbem.
Eſt in conſilio matrona, admotaque lanis
Emerita quæ ceſſat acu: ſententia prima
Hujus erit, poſt hanc ætate, atque arte minores
Cenſebunt, tanquam famæ diſcrimen agatur,
Aut animæ: tanti eſt quærendi cura decoris.
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput: Andromachen a fronte videbis;
Poſt minor eſt, credas aliam. Cedo, ſi breve parvi
Sortita eſt lateris ſpatium, breviorque videtur
Virgine Pygmæa, nullis adjuta cothurnis,
Et levis erecta conſurgit ad oſcula planta.

Nulla viri cura interea, nec mentio fiet
Damnorum; vivit tanquam vicina marito,
Hoc ſolo propior, quod amicos conjugis odit,
Et ſervos. Gravis eſt rationibus. Ecce furentis
Bellonæ, matriſque Deûm chorus intrat, & ingens
Semivir, obſcœno facies reverenda minori,
Mollia qui rupta ſecuit genitalia teſta
Jam pridem, cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeia, & Phrygia veſtitur bucca tiara:
Grande ſonat, metuique jubet Septembris, & Auſtri
Adventum, niſi ſe centum luſtraverit ovis,

Et xerampelinas veteres donaverit ipſi,
Ut quidquid ſubiti, & magni diſcriminis inſtat,
In tunicas eat, & totum ſemel expiet annum.

Hibernum fracta glacie deſcendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur, & ipſis
Vorticibus timidum caput abluet: inde ſuperbi
Totum Regis agrum, nuda ac tremebunda cruentis
Erepet genibus: ſi candida juſſerit Io,
Ibit ad Ægypti finem, calidaque petitas
A Meroe portabit aquas, ut ſpargat in ædem
Iſidis, antiquo quæ proxima ſurgit ovili.
Credit enim ipſius dominæ ſe voce moneri.
En animam, & mentem, cum qua Dii nocte loquantur!
Ergo hic præcipuum ſummumque meretur honorem,
Qui grege linigero circumdatus, & grege calvo
Plangentis populi currit deriſor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abſtinet uxor
Concubitu, ſacris, obſervandiſque diebus;
Magnaque debetur violato pœna cadurco.
Et moviſſe caput viſa eſt argentea ſerpens.
Illius lacrymis, meditataque murmura præſtant
Ut veniam culpæ non abnuat, anſere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Oſiris.
Cum dedit ille locum, cophino, fœnoque relicto,

Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, & magna ſacerdos
Arboris, ac ſummi fida internuntia Cœli.
Implet & illa manum, ſed parcius; ære minuto
Qualiacunque voles Judæi ſomnia vendunt.
Spondet amatorem tenerum, vel divitis orbi
Teſtamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato, Armenius, vel Commagenus Aruſpex.
Pectora pullorum rimabitur, exta catelli,
Interdum & pueri: faciet quod deferat ipſe.
Chaldæis ſed major erit fiducia: quidquid
Dixerit Aſtrologus, credent a fonte relatum
Ammonis, quoniam Delphis oracula ceſſant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.

Præcipuus tamen eſt horum, qui ſæpius exſul,
Cujus amicitia, conducendaque tabella
Magnus civis obit, & formidatus Othoni.
Inde fides artis, ſonuit ſi dextera ferro,
Lævaque ſi longo caſtrorum in carcere manſit.
Nemo Mathematicus Genium indemnatus habebit;
Sed qui pæne perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit, & parva tandem caruiſſe Seripho.

Conſulit ictericæ lento de funere matris,
Ante tamen de te, Tanaquil tua; quando ſororem

Efferat, & patruos; an ſit victurus adulter
Poſt ipſam. Quid enim majus dare Numina poſſunt?
Hæc tamen ignorat quid ſidus triſte minetur
Saturni, quo læta Venus ſe proferat aſtro,
Qui menſis damnis, quæ dentur tempora lucro.
Illius occurſus etiam vitare memento,
In cujus manibus, ceu pinguia ſuccina, tritas
Cernis ephemeridas; quæ nullum conſulit, & jam
Conſulitur; quæ caſtra viro, patriamque petente
Non ibit pariter, numeris revocata Thraſylli.
Ad primum lapidem vectari cum placet, hora
Sumitur ex libro; ſi prurit frictus ocelli
Angulus, inſpecta geneſi collyria poſcit.
Ægra licet jaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſyris.

Si mediocris erit, ſpatium luſtrabit utrinque
Metarum, & ſortes ducet, frontemque, manumque
Præbebit vati crebrum poppyſma roganti.
Divitibus reſponſa dabit Phryx augur, & Indus
Conductus, dabit aſtrorum, mundique peritus,
Atque aliquis ſenior, qui publica fulgura condit.
Plebeium in Circo poſitum eſt, & in Aggere fatum:
Quæ nullis longum oſtendit cervicibus aurum,
Conſulit ante Phalas, Delphinorumque columnas,

An ſaga vendenti nubat caupone relicto.
Hæ tamen & partus ſubeunt diſcrimen, & omnes
Nutricis tolerant, fortuna urgente, labores:
Sed jacet aurato vix ulla puerpera lecto;
Tantum artes hujus, tantum medicamina poſſunt,
Quæ ſteriles facit, atque homines in ventre necandos
Conducit. Gaude infelix, atque ipſe bibendum
Porrige quidquid erit: nam ſi diſtendere vellet,
Et vexare uterum pueris ſalientibus, eſſes
Æthiopis fortaſſe pater; mox decolor hæres
Impleret tabulas, nunquam tibi mane videndus.
Tranſeo ſuppoſitos, & gaudia, votaque ſæpe
Ad ſpurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices Salios, Scaurorum nomina falſo
Corpore laturos. Stat Fortuna improba noctu,
Arridens nudis infantibus; hos fovet omnes,
Involvitque ſinu; domibus tunc porrigit altis,
Secretumque ſibi mimum parat: hos amat, his ſe
Ingerit, utque ſuos ridens producit alumnos.

Hic magicos affert cantus, hic Theſſala vendit
Philtra, quibus valeat mentem vexare mariti,
Et ſolea pulſare nates. Quod deſipis, inde eſt,
Inde animi caligo, & magna oblivio rerum
Quas modo geſſiſti. Tamen hoc tolerabile, ſi non
Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,

Cui totam tremuli frontem Cæſonia pulli
Infudit. Quæ non faciet quod Principis uxor?
Ardebant cuncta, & fracta compage ruebant,
Non aliter, quam ſi feciſſet Juno maritum
Inſanum. Minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus, ſiquidem unius præcordia preſſit
Ille ſenis, tremulumque caput deſcendere juſſit
In Cœlum, & longa manantia labra ſaliva.
Hæc poſcit ferrum, atque ignes, hæc potio torquet;
Hæc lacerat mixtos Equitum cum ſanguine Patres.
Tanti partus equæ, quanti una venefica conſtat.

Oderunt natos de pellice, nemo repugnet,
Nemo vetet; jam jam privignum occidere fas eſt.
Vos ego, pupilli, moneo, quibus amplior eſt res,
Cuſtodite animas, & nulli credite menſæ;
Livida materno fervent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis; quidquid porrexerit illa,
Quæ peperit, timidus prægustet pocula papas.

Fingimus hæc, altum ſatira ſumente cothurnum,
Scilicet, & finem egreſſi, legemque priorum,
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis, Cœloque Latino.
Nos utinam vani! ſed clamat Pontia, feci,
Confiteor, puerisque meis aconita paravi,
Quæ deprenſa patent: facinus tamen ipſa peregi.

Tune duos una ſæviſſima vipera cœna?
Tune duos? ſeptem, ſi ſeptem forte fuiſſent.
Credamus tragicis, quidquid de Colchide torva
Dicitur, & Procne. Nil contra conor, & illæ
Grandia monſtra ſuis audebant temporibus; ſed
Non propter nummos. Minor admiratio ſummis
Debetur monſtris, quoties facit ira nocentem
Hunc ſexum: rabie jecur incendente feruntur
Præcipites; ut ſaxa jugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, clivoque latus pendente recedit.
Illam ego non tulerim, quæ computat, & ſcelus ingens
Sana facit. Spectant ſubeuntem fata mariti
Alceſtim, & ſimilis ſi permutatio detur,
Morte viri, cupiant animam ſervare catellæ.
Occurrent multæ tibi Belides, atque Eriphylæ;
Mane Clytemneſtram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Inſulſam, & fatuam dextra lævaque tenebat;
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ:
Sed tamen & ferro, ſi prægustaret Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina Regis.

Finis ſecundi Libri Satirarum.

D. JUNII JUVENALIS

SATIRARUM

LIBER TERTIUS.

Satira VII.

Ad Teleſinum Poëtam, Cæſarem quidem ſtudia & artes reſpicere, ceterum apud alios Romanos Poëtarum, Hiſtoricorum, Cauſſidicorum, Rhetorum & Grammaticorum ſtudia & labores pro levi & vili eſſe.

Circa quintum Domitiani annum ſcriptam fuiſſe ſatis apparet.

Et ſpes, & ratio ſtudiorum in Cæſare tantum:
Solus enim triſtes, hac tempeſtate, Camœnas
Reſpexit, cum jam celebres, notique Poëtæ
Balneolum

Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
Tentarent; nec fœdum alii, nec turpe putarent
Præcones fieri, cum, deſertis Aganippes
Vallibus, eſuriens migraret in atria Clio.
Nam ſi Pieria quadrans tibi nullus in arca
Oſtendatur, ames nomen victumque Machæræ,
Et vendas potius, commiſſa quod auctio vendit
Stantibus, œnophorum, tripodes, armaria, ciſtas,
Alcyonem Bacchi, Thebas & Terea Fauſti.
Hoc ſatius, quam ſi dicas ſub Judice, vidi,
Quod non vidiſti. Faciant Equites Aſiani
Quanquam, & Cappadoces faciant, Equiteſque Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo.

Nemo tamen ſtudiis indignum ferre laborem
Cogetur poſthac, nectit quicunque canoris
Eloquium vocale modis, laurumque momordit.
Hoc agite, ô juvenes: circumſpicit, & ſtimulat vos,
Materiamque ſibi Ducis indulgentia quærit.
Si qua aliunde putas rerum exſpectanda tuarum
Præſidia, atque ideo croceæ membrana tabellæ
Impletur, lignorum aliquid poſce ocyus; &, quæ
Componis, dona Veneris, Teleſine, marito,
Aut clude, & poſitos tinea pertunde libellos.
Frange miſer calamos, vigilataque prælia dele,
Qui facis in parva ſublimia carmina cella,

Ut dignus venias hederis, & imagine macra.
Spes nulla ulterior: didicit jam dives avarus
Tantum admirari, tantum laudare diſertos,
Ut pueri Junonis avem. Sed defluit ætas
Et pelagi patiens, & caſſidis, atque ligonis:
Tædia tunc ſubeunt animos, tunc ſeque, ſuamque
Terpſichoren odit facunda & nuda ſenectus.

Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iſte
Quem colis, & Muſarum, & Apollinis æde relicta.
Ipſe facit verſus, atque uni cedit Homero
Propter mille annos: &, ſi dulcedine famæ
Succenſus recites, Maculonus commodat ædes;
Hæc longe ferrata domus ſervire jubetur,
In qua ſollicitas imitatur janua portas.
Scit dare libertos extrema in parte ſedentes
Ordinis, & magnas comitum diſponere voces.
Nemo dabit regum, quanti ſubſellia conſtent,
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo,
Quæque reportandis poſita eſt orcheſtra cathedris.
Nos tamen hoc agimus, tenuique in pulvere ſulcos
Ducimus, & litus ſterili verſamus aratro.
Nam ſi diſcedas, laqueo tenet ambitioſi
Conſuetudo mali; tenet inſanabile multos
Scribendi cacoëthes, & ægro in corde ſeneſcit.

Sed vatem egregium, cui non ſit publica vena

Qui nil expoſitum ſoleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triviale moneta;
Hunc qualem nequeo monſtrare, & ſentio tantum,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus ſylvarum, aptuſque bibendis
Fontibus Aonidum: neque enim cantare ſub antro
Pierio, thyrſumve poteſt contingere mœſta
Paupertas, atque æris inops, quo nocte dieque
Corpus eget. Satur eſt, cum dicit Horatius, Euhoë.
Quis locus ingenio, niſi cum ſe carmine ſolo
Vexant, & dominis Cirrhæ, Nyſæque feruntur
Pectora veſtra, duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
Attonitæ, currus, & equos, facieſque Deorum
Adſpicere, & qualis Rutulum confundat Erynnis.
Nam ſi Virgilio puer, & tolerabile deeſſet
Hoſpitium, caderent omnes a crinibus hydri;
Surda nihil gemeret grave buccina. Poſcimus, ut ſit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cujus & alveolos, & lænam pignerat Atreus.
Non habet infelix Numitor, quod mittat amico;
Quintillæ quod donet, habet: nec defuit illi,
Unde emeret multa paſcendum carne leonem
Jam domitum. Conſtat leviori bellua ſumptu
Nimirum, & capiunt plus inteſtina Poëtæ.
Contentus fama jaceat Lucanus in hortis

Marmoreis, at Serrano, tenuique Saleio
Gloria quantalibet, quid erit, ſi gloria tantum eſt?
Curritur ad vocem jucundam, & carmen amicæ
Thebaïdos, lætam fecit cum Statius Urbem,
Promiſitque diem; tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantaque libidine vulgi
Auditur: ſed cum fregit ſubſellia verſu,
Eſurit, intactam Paridi niſi vendat Agaven.
Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semeſtri vatum digitos circumligat auro.
Quod non dant proceres, dabit hiſtrio. Tu Camerinos,
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas?
Præfectos Pelopea facit, Philomela Tribunos.
Haud tamen invideas vati, quem pulpita paſcunt.
Quis tibi Mæcenas? quis nunc erit aut Proculeius,
Aut Fabius? quis Cotta iterum, quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium, tunc utile multis
Pallere, & vinum toto neſcire Decembri.

Veſter porro labor fœcundior, hiſtoriarum
Scriptores; petit hic plus temporis, atque olei plus:
Namque oblita modi milleſima pagina ſurgit
Omnibus, & creſcit multa damnoſa papyro.
Sic ingens rerum numerus jubet, atque operum lex.
Quæ tamen inde ſeges? terræ quis fructus apertæ?

Quis dabit hiſtorico, quantum daret acta legenti?
Sed genus ignavum, quod lecto gaudet, & umbra.

Dic igitur quid cauſſidicis civilia præſtent
Officia, & magno comites in faſce libelli?
Ipſi magna ſonant, ſed tunc, cum creditor audit,
Præcipue; vel, ſi tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen,
Tunc immenſa cavi ſpirant mendacia folles,
Conſpuiturque ſinus. Veram deprendere meſſem
Si libet, hinc centum patrimonia cauſſidicorum,
Parte alia ſolum ruſſati pone Lacernæ.
Conſedere Duces, ſurgis tu pallidus Ajax
Dicturus dubia pro libertate, Bubulco
Judice: rumpe miſer tenſum jecur, ut tibi laſſo
Figantur virides, ſcalarum gloria, palmæ.
Quod vocis pretium? ſiccus petaſunculus, & vas
Pelamydum; aut veteres, Maurorum epimenia, bulbi;
Aut vinum Tiberi devectum, quinque lagenæ.
Si quater egiſti, ſi contigit aureus unus,
Inde cadunt partes, ex fœdere Pragmaticorum.
Æmilio dabitur, quantum petet; & melius nos
Egimus: hujus enim ſtat currus aheneus, alti
Quadrijuges in veſtibulis, atque ipſe feroci
Bellatore ſedens curvatum haſtile minatur
Eminus, & ſtatua meditatur prælia luſca.

Sic Pedo conturbat, Matho deficit; exitus hic eſt
Tongilli, magno cum rhinocerote lavari
Qui ſolet, & vexat lutulenta balnea turba,
Perque forum juvenes longo premit aſſere Medos.
Empturus pueros, argentum, myrrhina, villas.
Spondet enim Tyrio ſtlataria purpura filo.
Et tamen eſt illis hoc utile: Purpura vendit
Cauſſidicum, vendunt amethyſtina; convenit illis
Et ſtrepitu, & facie majoris vivere cenſus.
Sed finem impenſæ non ſervat prodiga Roma.
Fidimus eloquio? Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, niſi fulſerit annulus ingens.
Reſpicit hæc primum, qui litigat, an tibi ſervi
Octo, decem comites, an poſt te ſella, togati
Ante pedes. Ideo conducta Paullus agebat
Sardonyche, atque ideo pluris, quam Gallus agebat,
Quam Baſilus. Rara in tenui facundia panno.
Quando licet Baſilo flentem producere matrem?
Quis bene dicentem Baſilum ferat? Accipiat te
Gallia, vel potius nutricula cauſſidicorum
Africa, ſi placuit mercedem ponere linguæ.

Declamare doces, ô ferrea pectora Vetti,
Cum perimit ſævos claſſis numeroſa Tyrannos.
Nam quæcunque ſedens modo legerat, hæc eadem ſtans

Perferet, atque eadem cantabit verſibus iiſdem.
Occidit miſeros crambe repetita magiſtros.
Quis color, & quod ſit cauſſæ genus, atque ubi ſumma
Quæſtio, quæ veniant diverſa parte ſagittæ,
Noſſe velint omnes, mercedem ſolvere nemo.
Mercedem appellas? quid enim ſcio? Culpa docentis
Scilicet arguitur, quod læva in parte mamillæ
Nil ſalit Arcadico juveni, cujus mihi ſexta
Quaque die miſerum dirus caput Hannibal implet.
Quidquid id eſt, de quo deliberat, an petat Urbem
A Cannis, an poſt nimbos, & fulmina cautus
Circumagat madidas a tempeſtate cohortes.
Quantum vis ſtipulare, & protinus accipe, quid do,
Ut totiens illum pater audiat. Hæc alii ſex,
Vel plures uno conclamant ore ſophiſtæ,
Et veras agitant lites, raptore relicto;
Fuſa venena ſilent, malus ingratuſque maritus,
Et quæ jam veteres ſanant mortaria cæcos.
Ergo ſibi dabit ipſe rudem, ſi noſtra movebunt
Conſilia, & vitæ diverſum iter ingredietur,
Ad pugnam qui Rhetorica deſcendit ab umbra,
Summula ne pereat, qua vilis teſſera venit
Frumenti: quippe hæc merces lautiſſima. Tenta
Chryſogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem ſcindens Theodori.

Balnea ſexcentis, & pluris porticus, in qua
Geſtetur dominus, quoties pluit: anne ſerenum
Exſpectet, ſpargatque luto jumenta recenti?
Hìc potius, namque hìc mundæ nitet ungula mulæ.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cœnatio Solem.
Quanticunque domus, veniet qui fercula docte
Componat, veniet qui pulmentaria condit.
Hos inter ſumptus ſeſtertia Quintiliano,
Ut multum, duo ſufficient: res nulla minoris
Conſtabit patri, quam filius. Unde igitur tot
Quintilianus habet ſaltus? Exempla novorum
Fatorum tranſi: felix, & pulcher, & acer;
Felix, & ſapiens, & nobilis, & generoſus
Adpoſitam nigræ Lunam ſubtexit alutæ:
Felix, orator quoque maximus, & jaculator;
Et ſi perfrixit, cantat bene. Diſtat enim, quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc a matre rubentem.
Si Fortuna volet, fies de Rhetore Conſul;
Si volet hæc eadem, fies de Conſule Rhetor.
Ventidius quid enim? quid Tullius? Anne aliud quam
Sidus, & occulti miranda potentia fati?
Servis regna dabunt, captivis fata triumphos.
Felix ille tamen, corvo quoque rarior albo.
Pœnituit multos vanæ, ſterilisque cathedræ,

Sicut Thraſymachi probat exitus, atque Secundi
Carrinatis; & hunc inopem vidiſtis Athenæ,
Nil præter gelidas auſæ conferre cicutas.

Dii majorum umbris tenuem, & ſine pondere terram,
Spiranteſque crocos, & in urna perpetuum ver,
Qui præceptorem ſancti voluere parentis
Eſſe loca. Metuens virgæ jam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus: & cui non tunc
Eliceret riſum citharœdi cauda magiſtri?
Sed Rufum, atque alios cædit ſua quæque juventus,
Rufum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.
Quis gremio Celadi, doctique Palæmonis adfert
Quantum grammaticus meruit labor? & tamen ex hoc,
Quodcunque eſt [minus eſt autem quam Rhetoris æra]
Diſcipuli cuſtos præmordet Acœnonœtus,
Et, qui diſpenſat, frangit ſibi. Cede Palæmon,
Et patere inde aliquid decreſcere, non aliter quam
Inſtitor hibernæ tegetis, niveique cadurci;
Dummodo non pereat mediæ quod noctis ab hora
Sediſti, qua nemo faber, qua nemo ſederet
Qui docet obliquo lanam deducere ferro;
Dummodo non pereat totidem olfeciſſe lucernas,
Quot ſtabant pueri, cum totus decolor eſſet

Flaccus, & hæreret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quæ cognitione Tribuni
Non egeat. Sed vos ſævas imponite leges,
Ut præceptori verborum regula conſtet;
Ut legat hiſtorias, auctores noverit omnes,
Tanquam ungues, digitoſque ſuos: ut forte rogatus
Dum petit aut thermas, aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchiſæ; nomen, patriamque novercæ
Archemori: dicat quot Aceſtes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.
Exigite ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut ſi quis cera vultum facit: exigite ut ſit
Et pater ipſius cœtus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. Non eſt leve tot puerorum
Obſervare manus, oculoſque in fine trementes.
Hæc, inquit, cures, & cum ſe verterit annus,
Accipe, victori populus quod poſtulat, aurum.

SATIRA VIII.

Veram nobilitatem non traducem a majoribus derivari, verum in ſua virtute ſitam eſſe. Fruſtra oſtentari fumoſas parentum imagines, ſi ipſi in ignavos, falſarios, ganeones, mimos, & gladiatores, per omnem turpitudinem degenerantur.

Non ante annum Trajani tertium.

STEMMATA quid faciunt? quid prodeſt, Pontice, longo
Sanguine cenſeri, pictoſque oſtendere vultus
Majorum, & ſtantes in curribus Æmilianos,
Et Curios jam dimidios, humeroſque minorem
Corvinum, & Galbam auriculis naſoque carentem?
Quis fructus generis tabula jactare capaci
Corvinum, poſthac multa contingere virga
Fumoſos Equitum cum Dictatore magiſtros,
Si coram Lepidis male vivitur? Effigies quo
Tot bellatorum, ſi luditur alea pernox
Ante Numantinos? ſi dormire incipis ortu
Luciferi, quo ſigna Duces & caſtra movebant?
Cur Allobrogicis, & magna gaudeat ara
Natus in Herculeo Fabius Lare, ſi cupidus, ſi
Vanus, & Euganea quantumvis mollior agna;
Si tenerum attritus Catinenſi pumice lumbum.

Squalentes traducit avos, emptorque veneni
Frangenda miſeram funeſtat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, Nobilitas ſola eſt atque unica, virtus.
Paullus, vel Coſſus, vel Druſus moribus eſto;
Hos ante effigies majorum pone tuorum:
Præcedant ipſas illi, te Conſule, virgas.
Prima mihi debes animi bona. Sanctus haberi,
Juſtitiæque tenax factis, dictiſque mereris;
Agnoſco procerem. Salve Getulice, ſeu tu
Silanus, quocunque alio de ſanguine rarus
Civis, & egregius patriæ contingis ovanti.
Exclamare libet populus quod clamat Oſiri
Invento. Quis enim generoſum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Inſignis? Nanum cujuſdam, Atlanta vocamus;
Æthiopem, cycnum; pravam extortamque puellam,
Europen. Canibus pigris ſcabieque vetuſta
Lævibus, & ſiccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit Pardus, Tigris, Leo; ſi quid adhuc eſt,
Quod fremat in terris violentius. Ergo cavebis,
Et metues, ne ſic tu Creticus, aut Camerinus.

His ego quem monui? tecum eſt mihi ſermo, Rubelli

Blande. Tumes alto Druſorum ſtemmate, tanquam
Feceris ipſe aliquid, propter quod nobilis eſſes,
Ut te conciperet, quæ ſanguine fulget Iüli,
Non quæ ventoſo conducta ſub aggere texit.
Vos humiles, inquis, vulgi pars ultima noſtri,
Quorum nemo queat patriam monſtrare parentis:
Aſt ego Cecropides. Vivas, & originis hujus
Gaudia longa feras! tamen ima plebe Quiritem
Facundum invenies: ſolet hic defendere cauſſas
Nobilis indocti: veniet de plebe togata,
Qui juris nodos, & legum ænigmata ſolvat.
Hic petit Euphraten juvenis, domitique Batavi
Cuſtodes aquilas, armis induſtrius; at tu
Nil niſi Cecropides, truncoque ſimillimus Hermæ.
Nullo quippe alio vincis diſcrimine, quam quod
Illi marmoreum caput eſt, tua vivit imago.
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
Quis generoſa putet, niſi fortia? Nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Fervet, & exſultat rauco victoria circo.
Nobilis hic, quocunque venit de gramine, cujus
Clara fuga ante alios, & primus in æquore pulvis;
Sed venale pecus Corithæ, poſteritas &
Hirpini, ſi rara jugo victoria ſedit.
Nil ibi majorum reſpectus, gratia nulla
Umbrarum, dominos pretiis mutare jubentur
Exiguis, tritoque trahunt epirhedia collo

Segnipedes, dignique molam verſare Nepotis.
Ergo, ut miremur te, non tua, primum aliquid da
Quod poſſim titulis incidere præter honores,
Quos illis damus, & dedimus, quibus omnia debes.

Hæc ſatis ad juvenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim ferme ſenſus communis in illa
Fortuna. Sed te cenſeri laude tuorum,
Pontice, noluerim, ſic ut nihil ipſe futuræ
Laudis agas. Miſerum eſt aliorum incumbere famæ,
Ne collapſa ruant ſubductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas deſiderat ulmos.
Eſto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer: ambiguæ ſi quando citabere teſtis
Incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut ſis
Falſus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere cauſſas.
Dignus morte perit, cœnet licet oſtrea centum
Gaurana, & Coſmi toto mergatur aheno.

Exſpectata diu tandem Provincia cum te

Rectorem accipiet, pone iræ fræna, modumque,
Pone & avaritiæ; miſerere inopum ſociorum.
Oſſa vides Regum vacuis exſucta medullis.
Reſpice quid moneant leges, quid Curia mandet,
Præmia quanta bonos maneant, quam fulmine juſto
Et Capito, & Numitor ruerint, damnante Senatu,
Piratæ Cilicum. Sed quid damnatio confert,
Cum Panſa eripiat, quidquid tibi Natta reliquit?
Præconem, Chæríppe, tuis circumſpice pannis,
Jamque tace. Furor eſt poſt omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim, neque vulnus erat par
Damnorum, ſociis florentibus, & modo victis.
Plena domus tunc omnis, & ingens ſtabat acervus
Nummorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhaſii tabulis, ſigniſque Myronis
Phidiacum vivebat ebur, nec non Polycleti
Multus ubique labor; raræ ſine Mentore menſæ.
Inde Dolabella eſt, atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres: referebant navibus altis
Occulta ſpolia, & plures de pace triumphos.
Nunc ſociis juga pauca boum, grex parvus equarum,
Et pater armenti capto eripiatur agello:
Ipſi deinde Lares, ſi quod ſpectabile ſignum,
Si quis in ædicula Deus unicus. Hæc etenim ſunt
Pro ſummis, nam ſunt hæc maxima. Deſpicias tu

Forſitan imbelles Rhodios, unctamque Corinthum:
Deſpicias merito, quid reſinata juventus,
Cruraque totius facient tibi lævia gentis?
Horrida vitanda eſt Hiſpania, Gallicus axis,
Illyricumque latus. Parce & meſſoribus illis,
Qui ſaturant Urbem, Circo, ſcenæque vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cum tenues nuper Marius diſcinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna injuria fiat
Fortibus, & miſeris. Tollas licet omne quod uſquam eſt
Auri, atque argenti, ſcutum, gladiumque relinques,
Et jaculum, & galeam: ſpoliatis arma ſuperſunt.

Quod modo propoſui, non eſt ſententia; verum.
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.
Si tibi ſancta cohors comitum, ſi nemo tribunal
Vendit Acerſecomes, ſi nullum in conjuge crimen,
Nec per conventus, & cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat nummos raptura Celæno;
Tunc licet a Pico numeres genus, altaque ſi te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter majores, ipſumque Promethea ponas.
De quocunque voles proavum tibi ſumito libro.
Quod ſi præcipitem rapit ambitio, atque libido,

Si

Si frangis virgas ſociorum in ſanguine, ſi te
Delectant hebetes laſſo lictore ſecures,
Incipit ipſorum contra te ſtare parentum
Nobilitas, claramque facem præferre pudendis.
Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur.
Quo mihi te ſolitum falſas ſignare tabellas
In templis, quæ fecit avus, ſtatuamque parentis
Ante triumphalem? quo, ſi nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo?

Præter majorum cineres, atque oſſa, volucri
Carpento rapitur pinguis Lateranus, & ipſe,
Ipſe rotam adſtringit multo ſufflamine Conſul:
Nocte quidem; ſed Luna videt, ſed ſidera teſtes
Intendunt oculos. Finitum tempus honoris
Cum fuerit, clara Lateranus luce flagellum
Sumet, & occurſum nunquam trepidavit amici
Jam ſenis, ac virga prior annuet, atque maniplos
Solvet, & infundet jumentis hordea laſſis.
Interea, dum lanatas, torvumque juvencum
More Numæ cædit Jovis ante altaria, jurat
Solam Eponam, & facies olida ad præſepia pictas.
Sed cum pervigiles placet inſtaurare popinas,
Obvius aſſiduo Syrophœnix udus amomo
Currit, Idumææ Syrophœnix incola portæ,
Hoſpitis affectu dominum, Regemque ſalutat,

Et cum venali Cyane ſuccincta lagena.
Defenſor culpæ dicet mihi : fecimus & nos
Hæc juvenes. Eſto, deſiſti nempe, nec ultra
Foviſti errorem. Breve ſit, quod turpiter audes.
Quædam cum prima reſecentur crimina barba,
Indulge veniam pueris. Lateranus ad illos
Thermarum calices, inſcriptaque lintea vadit
Maturus bello Armeniæ, Syriæque tuendis
Amnibus, & Rheno, atque Iſtro. Præſtare Nero-
nem
Securum valet hæc ætas. Mitte oſtia Cæſar,
Mitte, ſed in magna legatum quære popina :
Invenies aliquo cum percuſſore jacentem,
Permiſtum nautis, & furibus, ac fugitivis,
Inter carnifices, & fabros ſandapilarum,
Et reſupinati ceſſantia tympana Galli :
Æqua ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec menſa remotior ulli.
Quid facias talem ſortitus, Pontice, ſervum ?
Nempe in Lucanos, aut Tuſca ergaſtula mittas.
At vos, Trojugenæ, vobis ignoſcitis, & quæ
Turpia cerdoni, Voleſos, Brutumque decebunt.

Quid, ſi nunquam adeo fœdis, adeoque pu-
dendis
Utimur exemplis, ut non pejora ſuperſint ?
Conſumptis opibus vocem, Damaſippe, locaſti

Sipario, clamoſum ageres ut Phaſma: Catulli
Laureolum Velox etiam bene Lentulus egit,
Judice me, dignus vera cruce. Nec tamen ipſi
Ignoſcas populo; populi frons durior hujus,
Qui ſedet, & ſpectat triſcurria Patriciorum:
Planipedes audit Fabios, ridere poteſt qui
Mamercorum alapas. Quanti ſua funera vendant,
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerône,
Nec dubitant Celſi Prætoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita pone;
Quid ſatius? Mortem ſic quiſquam exhorruit, ut ſit
Zelotypus Thymeles, ſtupidi collega Corinthi?
Res haud mira tamen, citharœdo Principe mimus
Nobilis. Hæc ultra, quid erit niſi ludus? & illic
Dedecus urbis habes. Nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum pugnantem, aut falce ſupina,
(Dàmnat enim tales habitus, ſed dàmnat, & odit)
Nec galea faciem abſcondit; movet ecce tridentem,
Poſtquam librata pendentia retia dextra
Nequicquam effudit, nudum ad ſpectacula vultum
Erigit, & tota fugit agnoſcendus arena.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum ſe
Porrigat, & longo jactetur ſpira galero.

Ergo ignominiam graviorem pertulit omni
Vulnere, cum Graccho juſſus pugnare ſecutor.

Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni?
Cujus ſupplicio non debuit una parari
Simia, nec ſerpens unus, nec culeus unus?
Par Agamemnonidæ crimen, ſed cauſſa facit rem
Diſſimilem. Quippe ille Deis auctoribus ultor
Patris erat cæſi media inter pocula, ſed nec
Electræ jugulo ſe polluit, aut Spartani
Sanguine conjugii; nullis aconita propinquis
Miſcuit; in ſcena nunquam cantavit Oreſtes,
Troïca non ſcripſit. Quid enim Virginius armis
Debuit ulciſci magis, aut cum Vindice Galba?
Quid Nero tam ſæva, crudaque tyrannide fecit?
Hæc opera, atque hæ ſunt generoſi Principis artes,
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita cantu
Proſtitui, Graiæque apium meruiſſe coronæ.
Majorum effigies habeant inſignia vocis,
Ante pedes Domitî longum tu pone Thyeſtæ
Syrma, vel Antigonæ, ſeu perſonam Menalippes,
Et de marmoreo citharam ſuſpende Coloſſo.

Quid, Catilina, tuis natalibus, atque Cethegi
Inveniet quiſquam ſublimius? Arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus, templiſque paraſtis,

Ut Braccatorum pueri, Senonumque minores,
Auſi quod liceat tunica punire moleſta.
Sed vigilat Conſul, vexillaque veſtra coërcet.
Hic novus Arpinas, ignobilis, & modo Romæ
Municipalis Eques galeatum ponit ubique
Præſidium attonitis, & in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis, & tituli, quantum non Leucade, quantum
Theſſaliæ campis Octavius abſtulit udo
Cædibus aſſiduis gladio. Sed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro;
Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret caſtra dolabra:
Hic tamen & Cimbros, & ſumma pericula rerum
Excipit, & ſolus trepidantem protegit Urbem.
Atque ideo, poſtquam ad Cimbros, ſtragemque volabant
Qui nunquam attigerant majora cadavera, corvi,
Nobilis ornatur lauro collega ſecunda.
Plebeiæ Deciorum animæ, plebeia fuerunt
Nomina: pro totis legionibus hi tamen, & pro
Omnibus auxiliis, atque omni pube Latina
Sufficiunt Diis infernis, Terræque parenti.
Pluris enim Decii, quam qui ſervantur ab illis.

Ancilla natus trabeam, & diadema Quirini,
Et faſces meruit Regum ultimus ille bonorum.

Prodita laxabant portarum clauſtra Tyrannis
Exſulibus juvenes ipſius Conſulis, & quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mutius, & quæ
Imperii fines Tiberinum virgo natavit.
Occulta ad Patres produxit crimina ſervus
Matronis lugendus, at illos verbera juſtis
Afficiunt pœnis, & legum prima ſecuris.

Malo pater tibi ſit Therſites, dummodo tu ſis
Æacidæ ſimilis, Vulcaniaque arma capeſſas,
Quam te Therſitæ ſimilem producat Achilles.
Et tamen ut longe repetas, longeque revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis aſylo.
Majorum primus quiſquis fuit ille tuorum,
Aut paſtor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

SATIRA IX.

Inſtituto dialogo inter ſe & Nævolum, obſcœnam Cinædorum & Pathicorum turpitudinem, acriter, at nimis aperte inſectatur.

Quo tempore ſcripta fuerit incertum videtur.

SCIRE velim quare toties mihi, Nævole, triſtis
Occurras fronte obducta, ceu Marſya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprenſus habebat
Ravola, dum Rhodopes uda terit inguina barba?
Nos colaphum incutimus lambenti cruſtula ſervo.
Non erat hac facie miſerabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem uſuram præſtare paratus
Circuit, & fatuos non invenit. Unde repente
Tot rugæ? Certe modico contentus agebas
Vernam equitem, conviva joco mordente facetus,
Et ſalibus vehemens intra pomœria natis.
Omnia nunc contra, vultus gravis, horrida ſiccæ
Sylva comæ, nullus tota nitor in cute, qualem
Bruttia præſtabat calidi tibi faſcia viſci;
Sed fruticante pilo neglecta, & ſqualida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimque domeſtica febris?

Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia: ſumit utrumque
Inde habitum facies. Igitur flexiſſe videris
Propoſitum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim, ut repeto, fanum Iſidis, & Ganymedem
Pacis, & advectæ ſecreta palatia Matris,
Et Cererem [nam quo non proſtat fœmina templo?]
Notior Aufidio mœchus ſcelerare ſolebas,
Quodque taces, ipſos etiam inclinare maritos.

Utile & hoc multis vitæ genus; at mihi nullum
Inde operæ pretium. Pingues aliquando lacernas,
Munimenta togæ, duri, craſſique coloris,
Et male percuſſas textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum, venæque ſecundæ.
Fata regunt homines, fatum eſt & partibus illis,
Quas ſinus abſcondit. Nam ſi tibi ſidera ceſſant,
Nil faciet longi menſura incognita nervi,
Quamvis te nudum ſpumanti Virro labello
Viderit, & blandæ aſſidue, denſæque tabellæ
Sollicitent: αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.
Quod tamen ulterius monſtrum, quam mollis avarus?
Hæc tribui, deinde illa dedi, mox plura tuliſti.
Computat, ac cevet. Ponatur calculus, adſint

Cum

Cum tabula pueri. Numera ſeſtertia quinque
Omnibus in rebus, numerentur deinde labores.
An facile & pronum eſt agere intra viſcera penem
Legitimum, atque illic heſternæ occurrere cœnæ?
Servus erit minus ille miſer, qui foderit agrum,
Quam dominum: ſed tu ſane tenerum & puerum te,
Et pulchrum, & dignum cyatho, Cœloque putabas.
Vos humili adſeculæ, vos indulgebitis unquam
Cultori, jam nec morbo donare parati?
En cui tu viridem umbellam, cui ſuccina mittas
Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit; & ſtrata poſitus, longaque cathedra
Munera fœmineis tractas ſecreta Calendis.
Dic paſſer, cui tot montes, tot prædia ſervas
Appula, tot milvos intra tua paſcua laſſos?
Te Trifolinus ager fœcundis vitibus implet,
Suſpectumque jugum Cumis, & Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia muſto?
Quantum erat exhauſti lumbos donare clientis
Jugeribus paucis? meliuſne hic ruſticus infans
Cum matre, & caculis, & conluſore catello
Cymbala pulſantis legatum fiet amici?
Improbus es, cum poſcis, ait; ſed penſio clamat,
Poſce; ſed appellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam ſolers evaſit Ulyſſes.
Alter emendus erit, namque hic non ſufficit: ambo

Paſcendi. Quid agam bruma ſpirante? quid, oro,
Quid dicam ſcapulis puerorum Aquilone Decembri,
Et pedibus? durate, atque exſpectate cicadas?

Verum ut diſſimules, ut mittas cetera, quanto
Metiris pretio, quod ni tibi deditus eſſem,
Devotuſque cliens, uxor tua virgo maneret?
Scis certe quibus iſta modis, quam ſæpe rogaris,
Et quæ pollicitus. Fugientem ſæpe puellam
Amplexu rapui: tabulas quoque ruperat, & jam
Signabat, tota vix hoc ego nocte redemi,
Te plorante foris. Teſtis mihi lectulus, & tu,
Ad quem pervenit lecti ſonus, & dominæ vox.
Inſtabile, ac dirimi cœptum, & jam pene ſolutum
Conjugium in multis domibus ſervavit adulter.
Quo te circumagas? quæ prima, aut ultima ponas?
Nullum ergo meritum eſt, ingrate, ac perfide, nullum,
Quod tibi filiolus, vel filia naſcitur ex me?
Tollis enim, & libris actorum ſpargere gaudes
Argumenta viri: foribus ſuſpende coronas,
Jam pater es; dedimus quod famæ opponere poſſis.
Jura parentis habes, propter me ſcriberis hæres,
Legatum omne capis, nec non & dulce caducum.
Commoda præterea jungentur multa caducis,
Si numerum, ſi tres implevero. Juſta doloris,

Nævole, cauſſa tui: contra tamen ille quid adfert?
Negligit, atque alium bipedem ſibi quærit aſellum.
Hæc ſoli commiſſa tibi celare memento,
Et tacitus noſtras intra te fige querelas.
Nam res mortifera eſt inimicus pumice lævis.
Qui modo ſecretum commiſerat, ardet, & odit,
Tanquam prodiderim quidquid ſcio. Sumere ferrum,
Fuſte aperire caput, candelam apponere valvis
Non dubitat; nec contemnas, aut deſpicias, quod
His opibus nunquam cara eſt annona veneni.
Ergo occulta teges, ut curia Martis Athenis.

O Corydon, Corydon, ſecretum divitis ullum
Eſſe putas? Servi ut taceant, jumenta loquentur,
Et canis, & poſtes, & marmora. Claude feneſtras,
Vela tegant rimas, junge oſtia, tollite lumen
E medio, taceant omnes, prope nemo recumbat:
Quod tamen ad cantum galli facit ille ſecundi,
Proximus ante diem caupo ſciet, audiet & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores. Quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus ulciſcuntur
Baltea? Nec deerit qui te per compita quærat
Nolentem, & miſeram vinoſus inebriet aurem.
Illos ergo roges quidquid paulo ante petebas

A nobis, taceant illi: ſed prodere malunt
Arcanum, quam ſubrepti potare Falerni,
Pro populo faciens quantum Saufeia bibebat.
Vivendum recte eſt cum propter plurima, tunc his
Præcipue cauſſis, ut linguas mancipiorum
Contemnas: nam lingua mali pars peſſima ſervi.
Deterior tamen hic, qui liber non erit illis
Quorum animas & farre ſuo cuſtodit, & ære.

Idcirco ut poſſim linguam contemnere ſervi,
Utile conſilium modo, ſed commune, dediſti:
Nunc mihi quid ſuades poſt damnum temporis, & ſpes
Deceptas? Feſtinat enim decurrere velox
Floſculus anguſtæ, miſeræque breviſſima vitæ
Portio: dum bibimus, dum ſerta, unguenta, puellas
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.

Ne trepida, nunquam pathicus tibi deerit amicus,
Stantibus, & ſalvis his collibus: undique ad illos
Convenient & carpentis, & navibus omnes,
Qui digito ſcalpunt uno caput. Altera major
Spes ſupereſt, tu tantum erucis imprime dentem.

Hæc exempla para felicibus, at mea Clotho
Et Lacheſis gaudent, ſi paſcitur inguine venter.

O parvi, noſtrique Lares, quos thure minuto,
Aut farre, & tenui ſoleo exorare corona,
Quando ego figam aliquid, quo ſit mihi tuta ſenectus
A tegete & baculo! Viginti millia fœnus
Pignoribus poſitis, argenti vaſcula puri,
Sed quæ Fabricius Cenſor notet, & duo fortes
De grege Mœſorum, qui me cervice locata
Securum jubeant clamoſo inſiſtere Circo!
Sit mihi præterea curvus cælator, & alter
Qui multas facies pingat cito, ſufficiunt hæc:
Quando ego pauper ero? Votum miſerabile, nec ſpes
His ſaltem! Nam cum pro me Fortuna rogatur,
Adfixit ceras illa de nave petitas,
Quæ Siculos cantus effugit remige ſurdo.

Finis tertii Libri Satirarum.

D. JUNII JUVENALIS
SATIRARUM
LIBER QUARTUS.

SATIRA X.

Pulcherrimæ hujus Satiræ argumentum ſumptum eſt ex Platonis Alcibiade ſecundo. Videtur etiam ante oculos habuiſſe Perſii 2. Sat. & illud Socratis de Votis, *referente Valerio Maximo, cap. 2. lib. 7. Eſt enim abſolutiſſimæ hujus Satiræ propoſitio: In qua Poëta docet vota mortalium prope exſecrationes eſſe, qui divitias, honores, eloquentiam, gloriam bellicam, longam vitam, pulchritudinem a Diis precantur, quæ tamen plerumque votorum compotes peſſumdent. Verum petendam eſſe puram mentem, cetera Deo permittenda, qui novit quid cuique conveniat.*

Non ſatis liquet quo tempore prodiderit in lucem.

OMNIBUS in terris, quæ ſunt a Gadibus uſque
Auroram, & Gangem, pauci dignoſcere poſſunt

Vera bona, atque illis multum diverſa, remota
Erroris nebula. Quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, ut te
Conatus non pœniteat, votique peracti?
Evertere domos totas optantibus ipſis
Dii faciles: nocitura toga, nocitura petuntur
Militia. Torrens dicendi copia multis,
Et ſua mortifera eſt facundia: viribus ille
Confiſus periit, admirandiſque lacertis.

Sed plures nimia congeſta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exſuperans patrimonia cenſus,
Quanto Delphinis Balæna Britannica major.
Temporibus diris igitur, juſſuque Neronis
Longinum, & magnos Senecæ prædivitis hortos
Clauſit, & egregias Lateranorum obſidet ædes
Tota cohors: rarus venit in cœnacula miles.
Pauca licet portes argenti vaſcula puri,
Nocte iter ingreſſus, gladium contumque timebis,
Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis umbram;
Cantabit vacuus coram latrone viator.

Prima fere vota, & cunctis notiſſima templis
Divitiæ, creſcant ut opes, ut maxima toto
Noſtra ſit arca foro. Sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus: tunc illa time, cum pocula ſumes

Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.
Jamne igitur laudas, quod de ſapientibus alter
Ridebat, quoties de limine moverat unum,
Protuleratque pedem; flebat contrarius auctor?
Sed facilis cuivis rigidi cenſura cachinni:
Mirandum eſt, unde ille oculis ſuffecerit humor.
Perpetuo riſu pulmonem agitare ſolebat
Democritus, quanquam non eſſent urbibus illis
Prætexta, & trabeæ, faſces, lectica, tribunal.
Quid, ſi vidiſſet Prætorem in curribus altis
Exſtantem, & medio ſublimem in pulvere Circi
In tunica Jovis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæque coronæ
Tantum orbem, quanto cervix non ſufficit ulla?
Quippe tenet ſudans hanc publicus, & ſibi Conſul
Ne placeat, curru ſervus portatur eodem.
Da nunc & volucrem, ſceptro quæ ſurgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niveos ad frena Quirites,
Defoſſa in loculis, quos ſportula fecit amicos.
Tum quoque materiam riſus invenit ad omnes
Occurſus hominum, cujus prudentia monſtrat
Summos poſſe viros, & magna exempla daturos
Vervecum in patria, craſſoque ſub aëre naſci.
Ridebat curas, nec non & gaudia vulgi,
Interdum & lacrymas, cum Fortunæ ipſe minaci

Mandaret laqueum, mediumque oſtenderet unguem.
Ergo ſupervacua aut perniciosa petuntur,
Propter quæ fas eſt genua incerare Deorum.

Quoſdam præcipitat ſubjecta potentia magnæ
Invidiæ, mergit longa atque inſignis honorum
Pagina, deſcendunt ſtatuæ, reſtemque ſequuntur.
Ipſas deinde rotas bigarum impacta ſecuris
Cædit, & immeritis franguntur crura caballis.
Jam ſtrident ignes, jam follibus, atque caminis
Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
Sejanus; deinde ex facie toto orbe ſecunda
Fiunt urceoli, pelves, ſartago, patellæ.
Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum,
Cretatumque bovem, Sejanus ducitur unco
Spectandus. Gaudent omnes: quæ labra, quis illi
Vultus erat! Nunquam, ſi quid mihi credis, amavi
Hunc hominem. Sed quo cecidit ſub crimine, quiſnam
Delator? quibus indicibus, quo teſte probavit?
Nil horum, verboſa & grandis epiſtola venit
A Capreis: bene habet, nil plus interrogo. Sed quid
Turba Remi? ſequitur fortunam, ut ſemper, & odit.

Damnatos. Idem populus, ſi Nurtia Tuſco
Faviſſet, ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus
Principis, hac ipſa Sejanum diceret hora
Auguſtum. Jam pridem, ex quo ſuffragia nulli
Vendimus, effudit curas: nam qui dabat olim
Imperium, faſces, legiones, omnia, nunc ſe
Continet, atque duas tantum res anxius optat,
Panem, & Circenſes. Perituros audio multos.
Nil dubium, magna eſt fornacula: pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram:
Quam timeo, victus ne pœnas exigat Ajax,
Ut male defenſus! Curramus præcipites, &,
Dum jacet in ripa, calcemus Cæſaris hoſtem.
Sed videant ſervi, ne quis neget, & pavidum in jus
Cervice obſtricta dominum trahat. Hi ſermones
Tunc de Sejano, ſecreta hæc murmura vulgi.
Viſne ſalutari ſicut Sejanus; habere
Tantumdem, atque illi ſummas donare curules?
Illum exercitibus præponere; tutor haberi
Principis Auguſta Caprearum in rupe ſedentis
Cum grege Chaldæo? vis certe pila, cohortes,
Egregios equites, & caſtra domeſtica? quid ni
Hæc cupias? & qui nolunt occidere quemquam,
Poſſe volunt. Sed quæ præclara, & proſpera tanti,
Ut rebus lætis par ſit menſura malorum?
Hujus, qui trahitur, prætextam ſumere mavis;

An Fidenarum, Gabiorumque eſſe poteſtas,
Et de menſura jus dicere, vaſa minora
Frangere pannoſus vacuis Ædilis Ulubris?

Ergo quid optandum foret, ignotaſſe fateris
Sejanum: nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poſcebat opes, numeroſa parabat
Excelſæ turris tabulata, unde altior eſſet
Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ.
Quid Craſſos, quid Pompeios evertit? & illum,
Ad ſua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
Magnaque numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris ſine cæde, & vulnere pauci
Deſcendunt Reges, & ſicca morte Tyranni.

Eloquium, aut famam Demoſthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,
Quiſquis adhuc uno partam colit aſſe Minervam,
Quem ſequitur cuſtos anguſtæ vernula capſæ.
Eloquio ſed uterque perit Orator, utrumque
Largus, & exundans letho dedit ingenii fons.
Ingenio manus eſt, & cervix cæſa; nec unquam
Sanguine cauſſidici maduerunt roſtra puſilli.
O fortunatam natam, me Conſule, Romam!
Antoni gladios potuit contemnere, ſi ſic

Omnia dixiſſet. Ridenda poëmata malo,
Quam te conſpicuæ divina Philippica famæ,
Volveris a prima quæ proxima. Sævus & illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
Torrentem, & pleni moderantem frena theatri.
Diis ille adverſis genitus, fatoque ſiniſtro,
Quem pater ardentis maſſæ fuligine lippus
A carbone, & forcipibus, gladioſque parante
Incude, & luteo Vulcano, ad Rhetora miſit.

Bellorum exuviæ, truncis affixa tropæis
Lorica, & fracta de caſſide buccula pendens,
Et curtum temone jugum, victæque triremis
Apluſtre; & ſummo triſtis captivus in arcu,
Humanis majora bonis creduntur: ad hoc ſe
Romanus, Grajuſque, ac Barbarus Induperator
Erexit; cauſſas diſcriminis, atque laboris
Inde habuit. Tanto major famæ ſitis eſt, quam
Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipſam,
Præmia ſi tollas? Patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, & laudis, titulique cupido
Hæſuri ſaxis cinerum cuſtodibus, ad quæ
Diſcutienda valent ſterilis mala robora ficus;
Quandoquidem data ſunt ipſis quoque fata ſepulcris.
Expende Hannibalem, quot libras in Duce ſummò
Invenies? Hic eſt, quem non capit Africa Mauro

Percuſſa Oceano, Niloque admota tepenti;
Rurſus ad Æthiopum populos, aliosque ele-
phantos
Additur imperiis Hiſpania; Pyrenæum
Tranſilit: oppoſuit Natura Alpemque, nivemque;
Diducit ſcopulos, & montem rumpit aceto.
Jam tenet Italiam, tamen ultra pergere tendit:
Actum, inquit, nihil eſt, niſi Pœno milite portas
Frangimus, & media vexillum pono Subura.
O qualis facies, & quali digna tabella,
Cum Gætula Ducem portaret bellua luſcum!
Exitus ergo quis eſt? O gloria! vincitur idem
Nempe, & in exſilium præceps fugit, atque ibi
magnus
Mirandusque cliens ſedet ad prætoria Regis,
Donec Bithyno libeat vigilare Tyranno.
Finem animæ, quæ res humanas miſcuit olim,
Non gladii, non ſaxa dabunt, nec tela, ſed ille
Cannarum vindex, & tanti ſanguinis ultor
Annulus. I demens, & ſævas curre per Alpes,
Ut pueris placeas, & declamatio fias.

Unus Pellæo juveni non ſufficit orbis;
Æſtuat infelix, anguſto limite Mundi,
Ut Gyaræ clauſus ſcopulis, parvaque Seripho.
Cum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit. Mors ſola fatetur,

Quantula ſint hominum corpuſcula. Creditur olim
Velificatus Athos, & quidquid Græcia mendax
Audet in hiſtoria; conſtratum claſſibus iiſdem,
Suppoſitumque rotis ſolidum mare: credimus altos
Defeciſſe amnes, epotaque flumina Medo
Prandente, & madidis cantat quæ Soſtratus alis.
Ille tamen, qualis rediit Salamine relicta,
In Corum, atque Eurum ſolitus ſævire flagellis
Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere paſſos,
Ipſum compedibus qui vinxerat Ennoſigæum?
Mitius id ſane, quod non & ſtigmate dignum
Credidit. Huic quiſquam vellet ſervire Deorum?
Sed qualis rediit? Nempe una nave cruentis
Fluctibus, ac tarda per denſa cadavera prora.
Has toties optata exegit gloria pœnas.

Da ſpatium vitæ, multos da Jupiter annos!
Hoc recto vultu, ſolum hoc & pallidus optas.
Sed quam continuis, & quantis longa ſenectus
Plena malis! deformem, & tetrum ante omnia
vultum
Diſſimilemque ſui, deformem pro cute pellem,
Pendenteſque genas, & tales adſpice rugas,
Quales, umbriferos ubi pandit Tabraca ſaltus,
In vetula ſcalpit jam mater ſimia bucca.
Plurima ſunt juvenum diſcrimina, pulchrior ille
Hoc, atque ille alio; multum hic robuſtior illo:

Una ſenum facies, cum voce trementia membra,
Et jam læve caput, madidique infantia naſi.
Frangendus miſero gingiva panis inermi:
Uſque adeo gravis uxori, gnatiſque, ſibique,
Ut captatori moveat faſtidia Coſſo.
Non eadem vini, atque cibi torpente palato
Gaudia: nam coïtus jam longa oblivio; vel ſi
Coneris, jacet exiguus cum ramice nervus,
Et, quamvis tota palpetur nocte, jacebit.
Anne aliquid ſperare poteſt hæc inguinis ægri
Canities? quid, quod merito ſuſpecta libido eſt,
Quæ Venerem affectat ſine viribus? adſpice partis
Nunc damnum alterius. Nam quæ cantante voluptas,
Sit licet eximius citharœdus, ſitve Seleucus,
Et quibus aurata mos eſt fulgere lacerna?
Quid refert, magni ſedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiet, atque tubarum
Concentus? Clamore opus eſt, ut ſentiat auris,
Quem dicat veniſſe puer, quot nunciet horas.
Præterea minimus gelido jam in corpore ſanguis
Febre calet ſola; circumſilit agmine facto
Morborum omne genus, quorum ſi nomina quæras,
Promptius expediam quot amaverit Hippia mœchos,
Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno,

Quot Baſilus ſocios, quot circumſcripſerit Hirrus
Pupillos; quot longa viros exſorbeat uno
Maura die, quot diſcipulos inclinet Hamillus;
Percurram citius, quot villas poſſideat nunc,
Quo tondente gravis juveni mihi barba ſonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, & luſcis invidet: hujus
Pallida labra cibum accipiunt digitis alienis.
Ipſe ad conſpectum cœnæ diducere rictum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater jejuna. Sed omni
Membrorum damno major dementia, quæ nec
Nomina ſervorum, nec vultum agnoſcit amici,
Cum quo præterita cœnavit nocte, nec illos
Quos genuit, quos eduxit: nam codice ſævo
Hæredes vetat eſſe ſuos, bona tota feruntur
Ad Phialen, tantum artificis valet halitus oris,
Quod ſteterat multis in carcere fornicis annis.

Ut vigeant ſenſus animi, ducenda tamen ſunt
Funera gnatorum, rogus adſpiciendus amatæ
Conjugis, & fratris, plenæque ſororibus urnæ.
Hæc data pœna diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo mœrore, & nigra veſte ſeneſcant.
Rex Pylius, magno ſi quidquam credis Homero,

Exemplum

Exemplum vitæ fuit a Cornice ſecundæ.
Felix nimirum, qui tot per ſæcula mortem
Diſtulit, atque ſuos jam dextra computat annos,
Quique novum toties muſtum bibit. Oro parumper
Attendas, quantum de legibus ipſe queratur
Fatorum, & nimio de ſtamine, cum videt acris
Antilochi barbam ardentem; cum quærit ab omni,
Quiſquis adeſt ſocius, cur hæc in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiſerit ævo.
Hæc eadem Peleus, raptum cum luget Achillem,
Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troja Priamus veniſſet ad umbras
Aſſaraci magnis ſolennibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum cervicibus, inter
Iliadum lacrymas, ut primos edere planctus
Caſſandra inciperet, ſciſſaque Polyxena palla,
Si foret exſtinctus diverſo tempore, quo non
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? Omnia vidit
Everſa, & flammis Aſiam, ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus poſita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram ſummi Jovis, ut vetulus bos,
Qui domini cultris tenue, & miſerabile collum
Præbet, ab ingrato jam faſtiditus aratro.
Exitus ille utcunque hominis, ſed torva canino
Latravit rictu, quæ poſt hunc vixerat, uxor.

Feſtino ad noſtros; & Regem tranſeo Ponti,
Et Crœſum, quem vox juſti facunda Solonis
Reſpicere ad longæ juſſit ſpatia ultima vitæ.
Exſilium, & carcer, Minturnarumque paludes,
Et mendicatus victa Carthagine panis,
Hinc cauſſas habuere. Quid illo cive tuliſſet
Natura in terris, quid Roma beatius unquam,
Si circumducto captivorum agmine, & omni
Bellorum pompa, animam exhalaſſet opimam;
Cum de Teutonico vellet deſcendere curru?
Provida Pompeio dederat Campania febres
Optandas, ſed multæ urbes, & publica vota
Vicerunt. Igitur fortuna ipſius, & Urbis
Servatum victo caput abſtulit. Hoc cruciatu
Lentulus, hac pœna caruit, ceciditque Cethegus
Integer, & jacuit Catilina cadavere toto.

Formam optat modico pueris, majore puellis
Murmure, cum Veneris fanum videt anxia mater
Uſque ad delicias votorum. Cur tamen, inquit,
Corripias? pulchra gaudet Latona Diana.
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipſa habuit. Cuperet Rutilæ Virginia gibbum
Accipere, atque ſuam Rutilæ dare. Filius autem
Corporis egregii, miſeros, trepidoſque parentes
Semper habet. Rara eſt adeo concordia formæ,
Atque pudicitiæ, ſanctos licet horrida mores

Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinas.
Præterea caſtum ingenium, vultumque modeſto
Sanguine ferventem tribuat Natura benigna
Larga manu [quid enim puero conferre poteſt plus
Cuſtode, & cura Natura potentior omni?]
Non licet eſſe viros: nam prodiga corruptoris
Improbitas ipſos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia. Nullus ephebum
Deformem ſæva caſtravit in arce Tyrannus;
Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, nec
Strumoſum, atque utero pariter, gibboque tumentem.

I nunc, & juvenis ſpecie lætare tui, quem
Majora exſpectant diſcrimina. Fiet adulter
Publicus, & pœnas metuet, quaſcunque mariti
Irati debent; nec erit felicior aſtro
Martis, ut in laqueos nunquam incidat. Exigit autem
Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori
Conceſſit. Necat hic ferro, ſecat ille cruentis
Verberibus, quoſdam mæchos & mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ; mox cum dederit Servilia nummos,
Fiet & illius, quam non amat: exuet omnem
Corporis ornatum. Quid enim ulla negaverit udis

Inguinibus, ſive eſt hæc Hippia, ſive Catulla?
Deterior totos habet illic fœmina mores.

Sed caſto quid forma nocet? quid profuit olim
Hippolyto grave propoſitum? quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc, ceu faſtidita, repulſa.
Nec Sthenobœa minus, quam Creſſa, excanduit, & ſe
Concuſſere ambæ. Mulier ſæviſſima tunc eſt,
Cum ſtimulos odio pudor admovet. Elige quidnam
Suadendum eſſe putes, cui nubere Cæſaris uxor
Deſtinat. Optimus hic, & formoſiſſimus idem
Gentis patriciæ rapitur miſer extinguendus
Meſſalinæ oculis: dudum ſedet illa parato
Flammeolo, Tyriuſque palam Genialis in hortis
Sternitur, & ritu decies centena dabuntur
Antiquo; veniet cum ſignatoribus Auſpex.
Hæc tu ſecreta, & paucis commiſſa putabas?
Non, niſi legitime, vult nubere: quid placeat, dic:
Ni parere velis, pereundum erit ante lucernas.
Si ſcelus admittas, dabitur mora parvula, dum res
Nota urbi & populo contingat Principis aures.
Dedecus ille domus ſciet ultimus: interea tu
Obſequere imperio, ſit tanti vita dierum
Paucorum. Quidquid melius, leviuſque putaris,
Præbenda eſt gladio pulchra hæc & candida cervix.

Nil ergo optabunt homines? Si conſilium vis,
Permittes ipſis expendere Numinibus, quid
Conveniat nobis, rebuſque ſit utile noſtris:
Nam pro jucundis aptiſſima quæque dabunt Dii.
Carior eſt illis homo, quam ſibi. Nos animorum
Impulſu, & cæca, magnaque cupidine ducti,
Conjugium petimus, partumque uxoris; at illis
Notum, qui pueri, qualiſque futura ſit uxor.
Ut tamen & poſcas aliquid, voveaſque ſacellis
Exta, & candiduli divina tomacula porci,
Orandum eſt ut ſit mens ſana in corpore ſano.
Fortem poſce animum, mortis terrore carentem,
Qui ſpatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoſcunque labores,
Neſciat iraſci, cupiat nihil, & potiores
Herculis ærumnas credat, ſævoſque labores,
Et Venere, & cœnis, & pluma Sardanapali.
Monſtro quod ipſe tibi poſſis dare. Semita certe
Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.
Nullum Numen habes, ſi ſit prudentia: nos te,
Nos facimus, Fortuna, Deam, Cœloque locamus.

SATIRA XI.

Perſico, quem ad cœnam invitat, frugalitatem commendat: pauperum perſtringens luxum, docet faciendos eſſe ſumptus pro ſuarum cujuſque facultatum modulo.

Imperantibus Trajano aut forte Adriano.

ATTICUS eximie ſi cœnat, lautus habetur;
Si Rutilus, demens. Quid enim majore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? Omnis
Convictus, thermæ, ſtationes, omne theatrum
De Rutilo: nam dum valida, ac juvenilia membra
Sufficiunt galeæ, dumque ardens ſanguine fertur,
Non cogente quidem, ſed nec prohibente Tribuno,
Scripturus leges, & regia verba laniſtæ.
Multos porro vides, quos ſæpe eluſus ad ipſum
Creditor introitum ſolet exſpectare macelli,
Et quibus in ſolo vivendi cauſſa palato eſt.
Egregius cœnat, meliuſque miſerrimus horum,
Et cito caſurus jam perlucente ruina.
Interea guſtus elementa per omnia quærunt,
Nunquam animo pretiis obſtantibus: interius ſi
Attendas, magis illa juvant, quæ pluris emuntur.
Ergo haud difficile eſt perituram arceſſere ſummam

Lancibus oppoſitis, vel matris imagine fracta,
Et quadringentis nummis condire guloſum
Fictile: ſic veniunt ad Miſcellanea ludi.
Refert ergo, quis hæc eadem paret: in Rutilo nam
Luxuria eſt, in Ventidio laudabile nomen
Sumit, & a cenſu famam trahit. Illum ego jure
Deſpiciam, qui ſcit quanto ſublimior Atlas
Omnibus in Libya ſit montibus, hic tamen idem
Ignoret quantum ferrata diſtet ab arca
Sacculus. E Cœlo deſcendit γνῶθι σεαυτὸν,
Figendum, & memori tractandum pectore, ſive
Conjugium quæras, vel ſacri in parte Senatus
Eſſe velis. Nec enim loricam poſcit Achillis
Therſites, in qua ſe tranſducebat Ulyſſes:
Ancipitem ſeu tu magno diſcrimine cauſſam
Protegere affectas, te Conſule, dic tibi quis ſis,
Orator vehemens, an Curtius, & Matho. Buccæ
Noſcenda eſt menſura tuæ, ſpectandaque rebus
In ſummis, minimiſque; etiam cum piſcis emetur,
Ne mullum cupias, cum ſit tibi gobio tantum
In loculis. Quis enim te, deficiente crumena,
Et creſcente gula, manet exitus, ære paterno
Ac rebus merſis in ventrem, fœnoris, atque
Argenti gravis, & pecorum, agrorumque capacem?

Talibus a dominis poſt cuncta noviſſimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ, ſed morte magis metuenda ſenectus.
Hi plerumque gradus: conducta pecunia Romæ,
Et coram dominis conſumitur; inde ubi paulum
Neſcio quid ſupereſt, & pallet fœnoris auctor,
Qui vertere ſolum, Bajas, & ad Oſtia currunt.
Cedere namque foro jam non tibi deterius, quam
Eſquilias a ferventi migrare Subura.
Ille dolor ſolus patriam fugientibus, illa
Mœſtitia eſt, caruiſſe anno Circenſibus uno.
Sanguinis in facie non hæret gutta, morantur
Pauci ridiculum effugientem ex Urbe pudorem.

Experiere hodie, numquid pulcherrima dictu,
Perſice, non præſtem vita, vel moribus, & re.
Sed laudem ſiliquas occultus ganeo, pultes
Coram aliis dictem puero, ſed in aure placentas.
Nam cum ſis conviva mihi promiſſus, habebis
Evandrum, venies Tirynthius, aut minor illo
Hoſpes, & ipſe tamen continges ſanguine Cœlum:
Alter aquis, alter flammis ad ſidera miſſus.

Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguiſſimus agro
Hædulus,

Hædulus, & toto grege mollior, inſcius herbæ,
Necdum auſus virgas humilis mordere ſalicti,
Qui plus lactis habet, quam ſanguinis; & montani
Aſparagi, poſito quos legit villica fuſo.
Grandia præterea, tortoque calentia fœno
Ova adſunt ipſis cum matribus, & ſervatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus, uvæ;
Signinum, Syriumque pyrum, de corbibus iiſdem
Æmula Picenis, & odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, ſiccatum frigore poſtquam
Autumnum, & crudi poſuere pericula ſucci.
Hæc olim noſtri jam luxurioſa Senatus
Cœna fuit. Curius, parvo quæ legerat horto,
Ipſe focis brevibus ponebat oluſcula, quæ nunc
Squalidus in magna faſtidit compede foſſor,
Qui meminit calidæ ſapiat quid vulva popinæ.
Sicci terga ſuis, rara pendentia crate,
Moris erat quondam feſtis ſervare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente nova, ſi quam dabat hoſtia, carne.
Cognatorum aliquis titulo ter Conſulis, atque
Caſtrorum imperiis, & Dictatoris honore
Functus, ad has epulas ſolito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.

Cum tremerent autem Fabios, durumque Catonem,

L

Et Scauros, & Fabricios, rigidique ſeveros
Cenſoris mores etiam collega timeret,
Nemo inter curas, & ſeria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu teſtudo nataret,
Clarum Trojugenis factura ac nobile fulcrum;
Sed nudo latere, & parvis frons ærea lectis
Vile coronati caput oſtendebat aſelli,
Ad quod laſcivi ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus, atque ſupellex.
Tunc rudis, & Graias mirari neſcius artes,
Urbibus everſis prædarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Ut phaleris gauderet equus, cælataque caſſis
Romuleæ ſimulacra feræ manſueſcere juſſæ
Imperii fato, geminos ſub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo venientis, & haſta,
Pendentiſque Dei perituro oſtenderet hoſti.
Argenti quod erat, ſolis fulgebat in armis.
Ponebant igitur Tuſco farrata catino
Omnia tunc, quibus invideas, ſi lividulus ſis.

Templorum quoque majeſtas præſentior, & vox
Nocte fere media, mediamque audita per Urbem
Litore ab Oceani Gallis venientibus, & Diis
Officium vatis peragentibus, his monuit nos;
Hanc rebus Latiis curam præſtare ſolebat
Fictilis, & nullo violatus Jupiter auro.

Illa domi natas, noſtraque ex arbore menſas
Tempora viderunt; hos lignum ſtabat ad uſus,
Annoſam ſi forte nucem dejecerat Eurus.
At nunc divitibus cœnandi nulla voluptas,
Nil Rhombus, nil Dama ſapit; putere videntur
Unguenta, atque roſæ, latos niſi ſuſtinet orbes
Grande ebur, & magno ſublimis Pardus hiatu,
Dentibus ex illis quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, & Mauro obſcurior Indus,
Et quos depoſuit Nabathæo bellua ſaltu,
Jam nimios, capitique graves. Hinc ſurgit orexis,
Hinc ſtomacho vires: nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. Ergo ſuperbum
Convivam caveo, qui me ſibi comparat, & res
Deſpicit exiguas. Adeo nulla uncia nobis
Eſt eboris, nec teſſellæ, nec calculus ex hac
Materia: quin ipſa manubria cultellorum
Oſſea, non tamen his ulla unquam opſonia fiunt
Rancidula, aut ideo pejor gallina ſecatur.
Sed nec ſtructor erit, cui credere debeat omnis
Pergula, diſcipulus Trypheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno Lepus, atque Aper, & Pygargus,
Et Scythicæ volucres, & Phœnicopterus ingens,
Et Gætulus Oryx, hebeti lautiſſima ferro
Cæditur, & tota ſonat ulmea cœna Subura.

Nec fruſtum capreæ ſubducere, nec latus Afræ
Novit avis noſter tirunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ fruſtis imbutus ofellæ.
Plebeios calices, & paucis aſſibus emptos
Porriget incultus puer, atque a frigore tutus,
Non Phryx, aut Lycius, non a mangone petitus,
Quiſquam erit in magno. Cum poſces, poſce
Latine.
Idem habitus cunctis, tonſi, rectique capilli,
Atque hodie tantum propter convivia pexi.
Paſtoris duri eſt hic filius, ille bubulci
Suſpirat longo non viſam tempore matrem,
Et caſulam, & notos triſtis deſiderat hædos.
Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris,
Quales eſſe decet, quos ardens purpura veſtit;
Nec pugillares defert in balnea raucus
Teſticulos, nec vellendas jam præbuit alas,
Craſſa nec oppoſito pavidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit, diffuſa in montibus illis,
A quibus ipſe venit, quorum ſub vertice luſit:
Namque una, atque eadem eſt vini patria, atque
miniſtri.

Forſitan exſpectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plauſuque probatæ
Ad terram tremulo deſcendant clune puellæ,
Irritamentum Veneris languentis, & acres

Divitis urticæ : major tamen iſta voluptas
Alterius ſexus ; magis ille extenditur, & mox
Auribus, atque oculis concepta urina movetur.
Non capit has nugas humilis domus. Audiat ille
Teſtarum crepitus cum verbis, nudum olido ſtans
Fornice mancipium quibus abſtinet ; ille fruatur
Vocibus obſcœnis, omnique libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pytiſmate lubricat orbem :
Namque ibi fortunæ veniam damus. Alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus ; hæc eadem illi
Omnia cum faciant, hilares, nitidique vocantur.
Noſtra dabunt alios hodie convivia ludos,
Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altiſoni dubiam facientia carmina palmam.
Quid refert, tales verſus qua voce legantur ?

Sed nunc dilatis averte negotia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam ceſſare diem : non fœnoris ulla
Mentio, nec, prima ſi luce egreſſa, reverti
Nocte ſolet, tacito bilem tibi contrahat uxor,
Humida ſuſpectis referens multicia rugis,
Vexataſque comas, & vultum, auremque calentem.
Protinus ante meum, quidquid dolet, exue limen ;
Pone domum, & ſervos, & quidquid frangitur illis,

Aut perit : ingratos ante omnia pone ſodales.
Interea Megaleſiacæ ſpectacula mappæ,
Idæum ſolenne colunt, ſimiliſque triumpho
Prædo caballorum Prætor ſedet ; ac, mihi pace
Immenſæ, nimiæque licet ſi dicere plebis,
Totam hodie Romam Circus capit, & fragor aurem
Percutit, eventum viridis quo colligo panni.
Nam ſi deficeret, mœſtam, attonitamque videres
Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis
Conſulibus. Spectent juvenes, quos clamor, & audax
Sponſio, quos cultæ decet aſſediſſe puellæ ;
Spectent hoc nuptæ juxta recubante marito,
Quod pudeat narraſſe aliquem præſentibus ipſis :
Noſtra bibat vernum contracta cuticula Solem,
Effugiatque togam. Jam nunc in balnea, ſalva
Fronte licet, vadas, quanquam ſolida hora ſuperſit
Ad ſextan.. Facere hoc non poſſis quinque diebus
Continuis, quia ſunt talis quoque tædia vitæ
Magna. Voluptates commendat rarior uſus.

SATIRA XII.

Hæc Satira, Juvenalis potiſſimum agit de Catulli reditu, qui peregre profectus, maxima in mari pericula expertus erat, ſed ſalvus tandem evaſerat. Pro cujus ſalute ſacrificium, quod ſe ſoluturum voverat, peragit, idque animo amico & benevolo, non eo animo, quaſi Catullum hæredipetarum more ineſcare velit, ejuſve hæreditatem captet. Qua occaſione hæredipetarum impudentiam perſtringit. Scribitur autem ad Corvinum quemdam.

Non liquet quo tempore ſcripta ſit.

NATALI, Corvine, die mihi dulcior hæc lux,
Qua feſtus promiſſa Deis animalia ceſpes
Exſpectat: niveam Reginæ cædimus agnam;
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maurâ.
Sed procul extenſum petulans quatit hoſtia funem,
Tarpeio ſervata Jovi, frontemque coruſcat:
Quippe ferox vitulus, templis maturus, & aræ,
Spargenduſque mero, quem jam pudet ubera matris
Ducere, qui vexat naſcenti robora cornu.
Si res ampla domi, ſimiliſque affectibus eſſet,
Pinguior Hiſpulla traheretur taurus, & ipſa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Læta ſed oſtendens Clitumni paſcua ſanguis

Iret, & a grandi cervix ferienda miniſtro,
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaque paſſi
Nuper, & incolumem ſeſe mirantis amici.
Nam præter pelagi caſus, & fulguris ictum
Evaſi, denſæ Cœlum abſcondere tenebræ
Nube una, ſubituſque antemnas impulit ignis,
Cum ſe quiſque illo percuſſum crederet, & mox
Attonitus nullum conferri poſſe putaret
Naufragium velis ardentibus. Omnia fiunt
Talia, tam graviter, ſi quando poëtica ſurgit
Tempeſtas. Genus ecce aliud diſcriminis: audi,
Et miſerere iterum, quanquam ſint cetera ſortis
Ejuſdem, pars dira quidem, ſed cognita multis,
Et quam votiva teſtantur fana tabella
Plurima, pictores quis neſcit ab Iſide paſci?
Accidit & noſtro ſimilis fortuna Catullo.
Cum plenus fluctu medius foret alveus, & jam,
Alternum puppis latus evertentibus undis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem, decidere jactu
Cœpit cum ventis, imitatus Caſtora, qui ſe
Eunuchum ipſe facit, cupiens evadere damno
Teſticulorum; adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite quæ mea ſunt, dicebat, cuncta Catullus,
Præcipitare volens etiam pulcherrima, veſtem
Purpuream, teneris quoque Mæcenatibus aptam,

Atque alias, quarum generoſi graminis ipſum
Infecit natura pecus, ſed & egregius fons
Viribus occultis, & Bæticus adjuvat aër.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem
Et dignum ſitiente Pholo, vel conjuge Fuſci.
Adde & baſcaudas, & mille eſcaria, multum
Cælati, biberat quo callidus emptor Olynthi.

Sed quis nunc alius, qua Mundi parte, quis audet
Argento præferre caput, rebuſque ſalutem?
Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cæci propter patrimonia vivunt.
Jactatur rerum utilium pars maxima, ſed nec
Damna levant: tunc, adverſis urgentibus, illuc
Recidit, ut malum ferro ſummitteret, ac ſe
Explicat anguſtum, diſcriminis ultima quando
Præſidia afferimus, navem factura minorem.

I nunc, & ventis animam committe, dolato
Confiſus ligno, digitis a morte remotus
Quatuor, ac ſeptem, ſi ſit latiſſima tæda.
Mox cum reticulis, & pane, & ventre lagenæ
Adſpice ſumendas in tempeſtate ſecures.
Sed poſtquam jacuit planum mare, tempora poſtquam

Proſpera vectoris, fatumque valentius Euro,
Et pelago, poſtquam Parcæ meliora benigna
Penſa manu ducunt hilares, & ſtaminis albi
Lanificæ, modica nec multum fortior aura
Ventus adeſt; inopi miſerabilis arte cucurrit
Veſtibus extentis, &, quod ſuperaverat unum,
Velo prora ſuo. Jam deficientibus Auſtris,
Spes vitæ cum Sole redit; tum gratus Iulo,
Atque novercali ſedes prælata Lavino,
Conſpicitur ſublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile ſumen,
Et nunquam viſis triginta clara mamillis.
Tandem intrat poſitas incluſa per æquora moles,
Tyrrhenamque Pharon, porrectaque brachia rurſum,
Quæ Pelago currunt medio, longeque relinquunt
Italiam. Non ſic igitur mirabere portus,
Quos Natura dedit: ſed trunca puppe magiſter
Interiora petit Bajanæ pervia Cymbæ
Tuti ſtagna ſinus. Gaudent ibi vertice raſo
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.
Ite igitur pueri, linguis animiſque faventes,
Sertaque delubris, & farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos, glebamque virentem;
Jam ſequar, & ſacro, quod præſtat, rite peracto
Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
Accipiunt fragili ſimulacra nitentia cera.

Hic noſtrum placabo Jovem, Laribuſque paternis
Thura dabo, atque omnes violæ jactabo colores.
Cuncta nitent, longos erexit janua ramos,
Et matutinis operatur feſta lucernis.

Nec ſuſpecta tibi ſint hæc, Corvine: Catullus,
Pro cujus reditu tot pono altaria, parvos
Tres habet hæredes. Libet exſpectare, quis ægram,
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam ſterili. Verum hæc nimia eſt impenſa, coturnix
Nulla unquam pro patre cadet. Sentire calorem
Si cœpit locuples Gallita, & Paccius, orbi,
Legitime fixis veſtitur tota tabellis
Porticus; exiſtunt qui promittant hecatomben,
Quatinus hic non ſunt nec venales Elephanti,
Nec Latio, aut uſquam ſub noſtro ſidere talis
Bellua concipitur, ſed furva gente petita
Arboribus Rutilis, & Turni paſcitur agro
Cæſaris armentum, nulli ſervire paratum
Privato: ſiquidem Tyrio parere ſolebant
Hannibali, & noſtris Ducibus, Regique Moloſſo,
Horum majores, ac dorſo ferre cohortes,
Partem aliquam belli & euntem in prælia turrim.

Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Iſtram

Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras,
Et cadat ante Lares Gallitæ victima ſola,
Tantis digna Deis, & captatoribus horum.
Alter enim, ſi concedas mactare, vovebit
De grege ſervorum magna, aut pulcherrima quæque
Corpora; vel pueris, & frontibus ancillarum
Imponet vittas; &, ſi qua eſt nubilis illi
Iphigeneia domi, dabit hanc altaribus, etſi
Non ſperet tragicæ furtiva piacula cervæ.
Laudo meum civem, nec comparo teſtamento
Mille rates: nam ſi Libitinam evaſerit æger,
Delebit tabulas, incluſus carcere naſſæ,
Poſt meritum ſane mirandum, atque omnia ſoli
Forſan Pacuvio breviter dabit: ille ſuperbus
Incedet, victis rivalibus. Ergo vides quam
Grande operæ pretium faciat jugulata Mycenis.
Vivat Pacuvius, quæſo, vel Neſtora totum:
Poſſideat, quantum rapuit Nero; montibus aurum
Exæquet, nec amet quemquam, nec ametur ab ullo!

Finis quarti Libri Satirarum.

D. JUNII JUVENALIS
SATIRARUM
LIBER QUINTUS.

SATIRA XIII.

In hac Satira longe præclariſſima, conſolatur Juvenalis amicum ſuum Calvinum, ſe miris modis excruciantem, quod depoſitum ſibi a quopiam denegatum eſſet, cui tanquam fideli amico magnam pecuniæ ſummam, decem ſcilicet H. S. concrediderat: Et oſtendit initio multis illud obtigiſſe, & ejuſmodi fraudes Romæ jam eſſe uſitatiſſimas. Quippe ubi rari boni, omnes fere mali & improbi, qui vel nullum numen eſſe credant. Denique in fine probat omnes malos a Deo punitum iri.

Poſt annum Adriani imperantis tertium.

EXEMPLO quodcunque malo committitur, ipſi
Diſplicet auctori. Prima eſt hæc ultio, quod ſe
Judice, nemo nocens abſolvitur, improba quamvis

Gratia fallacis Prætoris vicerit urnam.
Quid ſentire putas omnes, Calvine, recenti
De ſcelere, & fidei violatæ crimine ? ſed nec
Tam tenuis cenſus tibi contigit, ut mediocris
Jacturæ te mergat onus ; nec rara videmus,
Quæ pateris : caſus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, & e medio fortunæ ductus acervo.
Ponamus nimios gemitus, flagrantior æquo
Non debet dolor eſſe viri, nec vulnere major.
Tu quamvis levium minimam, exiguamque malorum
Particulam vix ferre potes, ſpumantibus ardens
Viſceribus ſacrum tibi quod non reddat amicus
Depoſitum. Stupet hæc, qui jam poſt terga reliquit
Sexaginta annos Fonteio Conſule natus ?
An nihil in melius tot rerum proficit uſu ?
Magna quidem, ſacris quæ dat præcepta libellis,
Victrix fortunæ ſapientia. Ducimus autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec jactare jugum vita didicere magiſtra.

Quæ tam feſta dies, ut ceſſet prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quæſitum, & partos gladio, vel pyxide nummos ?

Rari quippe boni : numerus vix eſt totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili.
Nona ætas agitur, pejoraque ſæcula ferri
Temporibus, quorum ſceleri non invenit ipſa
Nomen, & a nullo poſuit natura metallo.
Nos hominum, Divûmque fidem clamore cie-
mus,
Quanto Fæſidium laudat vocalis agentem
Sportula. Dic ſenior bulla digniſſime, neſcis,
Quas habeat Veneres aliena pecunia ? neſcis,
Quem tua ſimplicitas riſum vulgo moveat, cum
Exigis a quoquam ne pejeret, & putet ullis
Eſſe aliquod numen templis, aræque rubenti ?
Quondam hoc indigenæ vivebant more, prius
quam
Sumeret agreſtem poſito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc cum virguncula Juno,
Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris.
Nulla ſuper nubes convivia Cœlicolarum,
Nec puer Iliacus, formoſa nec Herculis uxor
Ad cyathos, & jam ſiccato nectare tergens
Brachia Volcanus Liparæa nigra taberna.
Prandebat ſibi quiſque Deus, nec turba Deorum
Talis, ut eſt hodie, contentaque ſidera paucis
Numinibus, miſerum urgebant Atlanta minori
Pondere. Nondum aliquis ſortitus triſte profundi
Imperium, aut Sicula torvus cum conjuge Pluton;

Nec rota, nec Furiæ, nec ſaxum, aut Vulturis atri
Pœna, ſed infernis hilares ſine Regibus Umbræ.

Improbitas illo fuit admirabilis ævo.
Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si juvenis vetulo non aſſurrexerat, & ſi
Barbato cuicunque puer, licet ipſe videret
Plura domi fraga, & majores glandis acervos.
Tam venerabile erat præcedere quatuor annis,
Primaque par adeo ſacræ lanugo ſenectæ.
Nunc, ſi depoſitum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigioſa fides, & Tuſcis digna libellis,
Quæque coronata luſtrari debeat agna.
Egregium, ſanctumque virum ſi cerno, bimembri
Hoc monſtrum puero, vel mirandis ſub aratro
Piſcibus inventis, & fœtæ comparo mulæ,
Sollicitus, tanquam lapides effuderit imber,
Examenque apium longa conſederit uva
Culmine delubri, tanquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris, & lactis vortice torrens.

Intercepta decem quereris ſeſtertia fraude
Sacrilega. Quid ſi bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo? majorem tertius illa

Summam,

Summam, quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
Tam facile, & pronum eſt ſuperos contemnere teſtes,
Si mortalis idem nemo ſciat. Adſpice quanta
Voce neget, quæ ſit ficti conſtantia vultus.
Per Solis radios, Tarpeiaque fulmina jurat,
Et Martis frameam, & Cirrhæi ſpicula vatis;
Per calamos venatricis pharetramque puellæ,
Perque tuum, pater Ægei, Neptune, tridentem:
Addit & Herculeos arcus, haſtamque Minervæ,
Quidquid habent telorum armamentaria Cœli.
Si vero & pater eſt, comedam, inquit, flebile grati
Sinciput elixi, Pharioque madentis aceto.

Sunt in Fortunæ qui caſibus omnia ponant,
Et nullo credant Mundum rectore moveri,
Natura volvente vices & lucis, & anni,
Atque ideo intrepidi quæcunque altaria tangunt.
Eſt alius, metuens ne crimen pœna ſequatur:
Hic putat eſſe Deos, & pejerat, atque ita ſecum:
Decernat quodcunque volet de corpore noſtro
Iſis, & irato feriat mea lumina ſiſtro,
Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, nummos.

Et phthiſis, & vomicæ putres, & dimidium crus
Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram
Nec dubitet Ladas, ſi non eget Anticyra, nec
Archigene. Quid enim velocis gloria plantæ
Præſtat, & eſuriens Piſææ ramus olivæ?
Ut ſit magna, tamen certe lenta ira Deorum eſt.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? ſed & exorabile Numen
Fortaſſe experiar, ſolet his ignoſcere. Multi
Committunt eadem diverſo crimina fato:
Ille crucem ſceleris pretium tulit, hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmant; tunc te ſacra ad delubra vocantem
Præcedit, trahere imo ultro, ac vexare paratus.
Nam cum magna malæ ſupereſt audacia cauſſæ,
Creditur a multis fiducia. Mimum agit ille,
Urbani qualem fugitivus ſcurra Catulli:
Tu miſer exclamas, ut Stentora vincere poſſis,
Vel potius quantum Gradivus Homericus. Audis
Jupiter hæc, nec labra moves, cum mittere vocem
Debueras vel marmoreus, vel aheneus? aut cur
In carbone tuo charta pia thura ſoluta
Ponimus, & ſectum vituli jecur, albaque porci
Omenta? Ut video, nullum diſcrimen habendum eſt

Effigies inter veſtras, ſtatuamque Vagelli.

Accipe quæ contra valeat ſolatia ferre,
Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
A Cynicis tunica diſtantia, non Epicurum
Suſpicit exigui lætum plantaribus horti.
Curentur dubii medicis majoribus ægri,
Tu venam vel diſcipulo committe Philippi.
Si nullum in terris tam deteſtabile factum
Oſtendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec plana faciem contundere palma:
Quandoquidem accepto claudenda eſt janua damno,
Et majore domus gemitu, majore tumultu
Planguntur nummi, quam funera. Nemo dolorem
Fingit in hoc caſu, veſtem diducere ſummam
Contentus, vexare oculos, humore coacto.
Ploratur lacrymis amiſſa pecunia veris.
Sed ſi cuncta vides ſimili fora plena querela,
Si decies lectis diverſa parte tabellis
Vana ſupervacui dicunt cheirographa ligni,
Arguit ipſorum quos littera, gemmaque princeps
Sardonychum, loculis quæ cuſtoditur eburnis:
Te nunc delicias extra communia cenſes
Ponendum, quia tu gallinæ filius albæ,
Nos viles pulli nati infelicibus ovis.

Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,

Si flectas oculos majora ad crimina : confer
Conductum latronem, incendia ſulfure cœpta,
Atque dolo, primos cum janua colligit ignes;
Confer & hos veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ robiginis, & populorum
Dona, vel antiquo poſitas a Rege coronas.
Hæc ibi ſi non ſunt, minor exſtat ſacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis, & faciem ipſam
Neptuni, qui bracteolam de Caſtore ducat.
An dubitet ſolitus totum conflare Tonantem?
Confer & artifices, mercatoremque veneni,
Et deducendum corio bovis in mare, cum quo
Clauditur adverſis innoxia ſimia fatis.
Hæc quota pars ſcelerum, quæ cuſtos Gallicus Urbis
Uſque a Lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi noſſe volenti
Sufficit una domus. Paucos conſume dies, &
Dicere te miſerum, poſtquam illinc veneris, aude.

Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroë craſſo majorem infante mamillam?
Cærula quis ſtupuit Germani lumina, flavam
Cæſariem, & madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod hæc illis natura eſt omnibus una.
Ad ſubitas Thracum volucres, nubemque ſonoram

Pygmæus parvis currit bellator in armis;
Mox impar hoſti, raptuſque per aëra curvis
Unguibus a ſæva fertur grue. Si videas hoc
Gentibus in noſtris, riſu quatiare; ſed illic,
Quanquam eadem aſſidue ſpectentur prælia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non eſt altior uno.

Nullane perjuri capitis, fraudiſque nefandæ
Pœna erit? Abreptum crede hunc graviore catena
Protinus, & noſtro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio. Manet illa tamen jactura, nec unquàm
Depoſitum tibi ſoſpes erit; ſed corpore trunco
Invidioſa dabit minimus ſolatia ſanguis.
At vindicta, bonum vita jucundius ipſa.
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum, aut levibus videas flagrantia cauſſis.
Quantulacunque adeo eſt occaſio, ſufficit iræ.
Chryſippus non dicit idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulcique ſenex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ ſæva inter vincla cicutæ
Accuſatori nollet dare. Plurima felix
Paulatim vitia, atque errores exuit omnes,
Prima docens rectum ſapientia: quippe minuti
Semper, & infirmi eſt animi, exiguique voluptas
Ultio. Continuo ſic collige, quod vindicta
Nemo magis gaudet, quam fœmina. Cur tamen

hos tu

Evaſiſſe putes, quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multo ſævior illis,
Quas & Cæditius gravis invenit, & Rhadamanthus,
Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem.

Spartano cuidam reſpondit Pythia vates,
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depoſitum retinere, & fraudem jure tueri
Jurando: quærebat enim quæ Numinis eſſet
Mens, & an hoc illi facinus ſuaderet Apollo.
Reddidit ergo metu, non moribus; & tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, veramque probavit,
Exſtinctus tota pariter cum prole, domoque,
Et quamvis longa deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi ſola voluntas.
Nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet. Cedo, ſi conata peregit?

Perpetua anxietas, nec menſæ tempore ceſſat,
Faucibus ut morbo ſiccis, interque molares
Difficili creſcente cibo; ſed vina miſellus
Exſpuit, Albani veteris pretioſa ſenectus
Diſplicet: oſtendas melius, denſiſſima ruga

Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte brevem ſi forte indulſit cura ſoporem,
Et toto verſata thoro jam membra quieſcunt,
Continuo templum, & violati Numinis aras,
Et quod præcipuis mentem ſudoribus urget,
Te videt in ſomnis: tua ſacra & major imago
Humana turbat pavidum, cogitque fateri.

Hi ſunt qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent,
Cum tonat, exanimes primo quoque murmure Cœli,
Non quaſi fortuitus, nec ventorum rabie, ſed
Iratus cadat in terras, & judicet ignis.
Illa nihil nocuit, cura graviore timetur
Proxima tempeſtas, velut hoc dilata ſereno.
Præterea, lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, miſſum ad ſua corpora morbum
Infeſto credunt a numine; ſaxa Deorum
Hæc, & tela putant. Pecudem ſpondere ſacello
Balantem, & Laribus criſtam promittere galli
Non audent. Quid enim ſperare nocentibus ægris
Conceſſum? vel quæ non dignior hoſtia vita?
Mobilis, & varia eſt ferme natura malorum.
Cum ſcelus admittunt, ſupereſt conſtantia: quod fas,
Atque nefas, tandem incipiunt ſentire peractis

Criminibus. Tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa, & mutari neſcia. Nam quis
Peccandi finem poſuit ſibi, quando recepit
Ejectum ſemel attrita de fronte ruborem?
Quiſnam hominum eſt, quem tu contentum videris uno
Flagitio? Dabit in laqueum veſtigia noſter
Perfidus, & nigri patietur carceris uncum,
Aut maris Ægæi rupem, ſcopuloſque frequentes
Exſulibus magnis. Pœna gaudebis amara
Nominis inviſi, tandemque fatebere lætus
Nec ſurdum, nec Tireſiam quemquam eſſe Deorum.

SATIRA XIV.

Parentes reprehendit, qui minus pie ac caſte coram liberis viventes, malis exemplis & prava inſtitutione iis auctores ſunt aleæ, gulæ, crudelitatis, libidinis, luxus in ædificiis exſtruendis, ſuperſtitionis & portentoſæ avaritiæ.

PLURIMA ſunt, Fuſcine, & fama digna ſiniſtra,
Et nitidis maculam ac rugam figentia rebus,
Quæ monſtrant ipſi pueris, traduntque parentes.
Si damnoſa ſenem juvat alea, ludit & hæres

Bullatus,

Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.
Nec melius de ſe cuiquam ſperare propinquo
Concedet juvenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem jure natantes
Mergere ficedulas didicit nebulone parente,
Et cana monſtrante gula: cum ſeptimus annus
Tranſierit puerum, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoveas mille inde magiſtros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & a magna non degenerare culina.

Mitem animum, & mores medicis erroribus æquos
Præcipit, atque animas ſervorum, & corpora, noſtra
Materia conſtare putat, paribuſque elementis:
An ſævire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum ſtrepitu, & nullam Sirena flagellis
Comparat, Antiphates trepidi Laris, ac Polyphemus?
Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid ſuadet juveni lætus ſtridore catenæ,
Quem mire afficiunt inſcripta ergaſtula, carcer
Ruſticus? Exſpectas, ut non ſit adultera Largæ
Filia, quæ nunquam maternos dicere mœchos
Tam cito, nec tanto poterit contexere curſu,

Ut non ter decies reſpiret? Conſcia matri
Virgo fuit; ceras nunc hac dictante puſillas
Implet, & ad mœchum dat eiſdem ferre cinædis.
Sic natura jubet: velocius, & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica, magnis
Cum ſubeunt animos auctoribus. Unus, & alter
Forſitan hæc ſpernant juvenes, quibus, arte benigna,
E meliore luto finxit præcordia Titan;
Sed reliquos fugienda patrum veſtigia ducunt,
Et monſtrata diu veteris trahit orbita culpæ.

Abſtineas igitur damnandis. Hujus enim vel
Una potens ratio eſt, ne crimina noſtra ſequantur
Ex nobis geniti: quoniam dociles imitandis
Turpibus, ac pravis omnes ſumus, & Catilinam
Quocunque in populo videas, quocunque ſub axe;
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus uſquam.
Nil dictu fœdum, viſuque hæc limina tangat,
Intra quæ puer eſt. Procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis paraſiti.
Maxima debetur puero reverentia. Si quid
Turpe paras, nec tu pueri contempſeris annos,
Sed peccaturo obſiſtat tibi filius infans.
Nam ſi quid dignum Cenſoris fecerit ira,
Quandoque, & ſimilem tibi ſe non corpore tantum,

Nec vultu dederit, morum quoque filius, & qui
Omnia deterius tua per veſtigia peccet,
Corripies nimirum, & caſtigabis acerbo
Clamore, ac poſt hæc tabulas mutare parabis.
Unde tibi frontem, libertatemque parentis,
Cum facias pejora ſenex, vacuumque cerebro
Jampridem caput hoc ventoſa cucurbita quærat?

Hoſpite venturo, ceſſabit nemo tuorum:
Verre pavimentum, nitidas oſtende columnas,
Arida cum tota deſcendat aranea tela;
Hic lavet argentum, vaſa aſpera tergeat alter:
Vox domini furit inſtantis, virgamque tenentis.
Ergo miſer trepidas, ne ſtercore fœda canino
Atria diſpliceant oculis venientis amici,
Ne perfuſa luto ſit porticus; & tamen uno
Semodio ſcobis hæc emendat ſervulus unus:
Illud non agitas, ut ſanctam filius omni
Adſpiciat ſine labe domum, vitioque carentem?
Gratum eſt, quod patriæ civem, populoque dediſti,
Si facis, ut patriæ ſit idoneus, utilis agris,
Utilis & bellorum, & pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus hunc tu
Moribus inſtituas. Serpente ciconia pullos
Nutrit, & inventa per devia rura lacerta;

Illi eadem ſumptis quærunt animalia pennis.
Vultus jumento, & canibus, crucibuſque relictis,
Ad fœtus properat, partemque cadaveris affert:
Hic eſt ergo cibus magni quoque vulturis, & ſe
Paſcentis, propria cum jam facit arbore nidos.
Sed leporem, aut capream famulæ Jovis, generoſæ
In ſaltu venantur aves, hinc præda cubili
Ponitur: inde autem, cum ſe matura levarit
Progenies, ſtimulante fame, feſtinat ad illam,
Quam primum prædam rupto guſtaverat ovo.

Ædificator erat Centronius, &, modo curvo
Litore Caietæ, ſumma nunc Tiburis arce,
Nunc Prœneſtinis in montibus, alta parabat
Culmina villarum, Græcis, longeque petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ, atque Herculis ædem,
Ut ſpado vincebat Capitolia noſtra Poſides.
Dum ſic ergo habitat Centronius, imminuit rem,
Fregit opes, nec parva tamen menſura relictæ
Partis erat; totam hanc turbavit filius amens,
Dum meliore novas attollit marmore villas.

Quidam ſortiti metuentem ſabbata patrem,
Nil præter nubes, & Cœli numen adorant;
Nec diſtare putant humana carne ſuillam,

Qua pater abſtinuit, mox & præputia ponunt.
Romanas autem ſoliti contemnere leges,
Judaicum ediſcunt, & ſervant, ac metuunt jus,
Tradidit arcano quodcunque volumine Moſes.
Non monſtrare vias, eadem niſi ſacra colenti;
Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos.
Sed pater in cauſſa, cui ſeptima quæque fuit lux
Ignava, & partem vitæ non attigit ullam.

Sponte tamen juvenes imitantur cetera, ſolam
Inviti quoque avaritiam exercere jubentur.
Fallit enim vitium ſpecie virtutis, & umbra,
Cum ſit triſte habitu, vultuque, & veſte ſeverum,
Nec dubie tanquam frugi laudetur avarus,
Tanquam parcus homo, & rerum tutela ſuarum
Certa magis, quam ſi fortunas ſervet eaſdem
Heſperidum ſerpens, aut Ponticus. Adde quod hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat atque verendum
Artificem, quippe his creſcunt patrimonia fabris;
Sed creſcunt quocunque modo, majoraque fiunt
Incude aſſidua, ſemperque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit avaros,
Qui miratur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis eſſe putat: juvenes hortatur, ut illam

Ire viam pergant, & eidem incumbere ſectæ.

Sunt quædam vitiorum elementa, his protinus illos
Imbuit, & cogit minimas ediſcere ſordes;
Mox adquirendi docet inſatiabile votum.
Servorum ventres modio caſtigat iniquo,
Ipſe quoque eſuriens; neque enim omnia ſuſtinet unquam
Mucida cœrulei panis conſumere fruſta,
Heſternum ſolitus medio ſervare minutal
Septembri, nec non differre in tempora cœnæ
Alterius, conchem æſtivam cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio, putrique ſiluro,
Filaque ſectivi numerata includere porri.
Invitatus ad hæc aliquis de ponte, negabit.
Sed quo divitias hæc per tormenta coactas,
Cum furor haud dubius, cum ſit manifeſta phrenęſis,
Ut locuples moriaris, egentis vivere fato?
Interea pleno cum turget ſacculus ore,
Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit,
Et minus hanc optat, qui non habet. Ergo paratur
Altera villa tibi, cum rus non ſufficit unum,
Et proferre libet fines, majorque videtur
Et melior vicina ſeges. Mercaris & hanc, &

Arbuſta, & denſa montem qui canet oliva.
Quorum ſi pretio dominus non vincitur ullo,
Nocte boves macri, laſſoque famelica collo
Jumenta ad virides hujus mittentur ariſtas;
Nec prius inde domum, quam tota novalia ſævos
In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
Dicere vix poſſis, quam multi talia plorent,
Et quot venales injuria fecerit agros.
Sed qui ſermones, quam fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hæc? inquit. Tunicam mihi malo lupini,
Quam ſi me toto laudet vicinia pago
Exigui ruris pauciſſima farra ſecantem.

Scilicet & morbis, & debilitate carebis,
Et luctum, & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi poſt hæc fato meliore dabuntur,
Si tantum culti ſolus poſſederis agri,
Quantum ſub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate, ac Punica paſſis
Prælia, vel Pyrrhum immanem, gladioſque Moloſſos,
Tandem pro multis vix jugera bina dabantur
Vulneribus. Merces hæc ſanguinis, atque laboris.
Nullis viſa unquam meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ: ſaturabat glebula talis
Patrem ipſum, turbamque caſæ, qua fœta jacebat

Uxor, & infantes ludebant quattuor, unus
Vernula, tres domini; ſed magnis fratribus horum
A ſcrobe, vel ſulco redeuntibus, altera cœna
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri noſtro non ſufficit horto.
Inde fere ſcelerum cauſſæ, nec plura venena
Miſcuit, aut ferro graſſatur ſæpius ullum
Humanæ mentis vitium, quam ſæva cupido
Immodici cenſus. Nam dives qui fieri vult,
Et cito vult fieri. Sed quæ reverentia legum,
Quis metus, aut pudor eſt unquam properantis avari?
Vivite contenti caſulis, & collibus iſtis,
O pueri, Marſus dicebat, & Hernicus olim,
Veſtinuſque ſenex; panem quæramus aratro,
Qui ſatis eſt menſis; laudant hoc numina ruris,
Quorum ope & auxilio, gratæ poſt munus ariſtæ,
Contingunt homini veteris faſtidia quercus.
Nil vetitum feciſſe volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi, qui ſummovet Euros
Pellibus inverſis. Peregrina, ignotaque nobis
Ad ſcelus, atque nefas, quæcunque eſt, purpura ducit.

Hæc illi veteres præcepta minoribus, at nunc
Poſt finem autumni media de nocte ſupinum
Clamoſus juvenem pater excitat: accipe ceras,

Scribe puer, vigila, cauſſas age, perlege rubras
Majorum leges, aut vitem poſce libello.
Sed caput intactum buxo, nareſque piloſas
Adnotet, & grandes miretur Lælius alas.
Dirue Maurorum attegias, caſtella Brigantum,
Ut locupletem aquilam tibi ſexageſimus annus
Afferat: aut, longos caſtrorum ferre labores
Si piget, & trepidum ſolvunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares, quod vendere poſſis
Pluris dimidio, nec te faſtidia mercis
Ullius ſubeant ablegandæ Tiberim ultra,
Neu credas ponendum aliquid diſcriminis inter
Unguenta, & corium. Lucri bonus eſt odor ex re
Qualibet. Illa tuo ſententia ſemper in ore
Verſetur, Diis, atque ipſo Jove digna, Poëtæ:
Unde habeas quærit nemo, ſed oportet habere.
Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcentibus aſſem,
Hoc diſcunt omnes ante alpha & beta puellæ.

Talibus inſtantem monitis, quemcunque parentem
Sic poſſem adfari: dic, ô vaniſſime, quis te
Feſtinare jubet? meliorem præſto magiſtro
Diſcipulum. Securus abi, vinceris, ut Ajax
Præteriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Parcendum eſt teneris, nondum implevere medullas

Nativæ mala nequitiæ: cum pectere barbam
Cœperit, & longi mucronem admittere cultri,
Falſus erit teſtis, vendet perjuria ſumma
Exigua, & Cereris tangens aramque, pedemque.
Elatam jam crede nurum, ſi limina veſtra
Mortifera cum dote ſubit: quibus illa premetur
Per ſomnum digitis! nam quæ terraque marique
Acquirenda putas, brevior via conferet illi.
Nullus enim magni ſceleris labor. Hæc ego nunquam
Mandavi, dices olim, nec talia ſuaſi:
Mentis cauſſa malæ tamen eſt, & origo penes te.
Nam quiſquis magni cenſus præcepit amorem,
Et lævo monitu pueros producit avaros,
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effundit habenas
Curriculo: quem ſi revoces, ſubſiſtere neſcit,
Et te contempto rapitur, metiſque relictis.
Nemo ſatis credit tantum delinquere, quantum
Permittas, adeo indulgent ſibi latius ipſi.
Cum dicis juveni, ſtultum, qui donet amico,
Qui paupertatem levet, attollatque propinqui:
Et ſpoliare doces, & circumſcribere, & omni
Crimine divitias acquirere, quarum amor in te,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quantum
Dilexit Thebas, ſi Græcia vera, Menœceus;

In quarum ſulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis naſcuntur, & horrida bella capeſſunt
Continuo, tanquam & tubicen ſurrexerit una.

Ergo ignem, cujus ſcintillas ipſe dediſti,
Flagrantem late, & rapientem cuncta videbis.
Nec tibi parcetur miſero, trepidumque magiſtrum
In cavea magno fremitu leo tollet alumnus.
Nota mathematicis geneſis tua, ſed grave tardas
Exſpectare colus; morieris ſtamine nondum
Abrupto. Jam nunc obſtas, & vota moraris;
Jam torquet juvenem longa, & cervina ſenectus.
Ocyus Archigenem quære, atque eme, quod Mithridates
Compoſuit, ſi vis aliam decerpere ficum,
Atque alias tractare roſas; medicamen habendum eſt,
Sorbere ante cibum quod debeat & pater, & Rex.
Monſtro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla æquare queas Prætoris pulpita lauti,
Si ſpectes quanto capitis diſcrimine conſtent
Incrementa domus, ærata multus in arca
Fiſcus, & ad vigilem ponendi Caſtora nummi,
Ex quo Mars ultor galeam quoque perdidit, & res
Non potuit ſervare ſuas. Ergo omnia Floræ,
Et Cereris licet, & Cybeles aulæa relinquas.

Tanto majores humana negotia ludi.

An magis oblectant animum jactata petauro
Corpora, quique ſolent rectum deſcendere funem?
Quam tu Corycia ſemper qui puppe moraris,
Atque habitas, Coro ſemper tollendus, & Auſtro,
Perditus, ac vilis ſacci mercator olentis;
Qui gaudes pingue antiquæ de litore Cretæ
Paſſum, & municipes Jovis advexiſſe lagenas?
Hic tamen ancipiti figens veſtigia planta
Victum illa mercede parat, brumamque, famemque
Illa reſte cavet; tu propter mille talenta,
Et centum villas temerarius: adſpice portus,
Et plenum magnis trabibus mare: plus hominum eſt jam
In pelago. Veniet claſſis quocunque vocarit
Spes lucri, nec Carpathium, Gætulaque tantum
Æquora tranſiliet, ſed longe Calpe relicta,
Audiet Herculeo ſtridentem gurgite Solem.
Grande operæ pretium eſt, ut tenſo folle reverti
Inde domum poſſis, tumidaque ſuperbus aluta
Oceani monſtra, & juvenes vidiſſe marinos.

Non unus mentes agitat furor: ille ſororis
In manibus vultu Eumenidum terretur, & igni;
Hic bove percuſſo mugire Agamemnona credit,

Aut Ithacum. Parcat tunicis licet, atque lacernis;
Curatoris eget, qui navem mercibus implet
Ad ſummum latus, & tabula diſtinguitur una,
Cum ſit cauſſa mali tanti, & diſcriminis hujus,
Conciſum argentum in titulos, facieſque minutas.
Occurrunt nubes, & fulgura: ſolvite funem
Frumenti dominus clamat, piperiſque coëmpti.
Nil color hic Cœli, nil faſcia nigra minatur,
Æſtivum tonat. Infelix, hac forſitan ipſa
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur
Obrutus, & zonam læva, morſuque tenebit.
Sed, cujus votis modo non ſuffecerat aurum,
Quod Tagus, & rutila volvit Pactolus arena,
Frigida ſufficient velantes inguina panni,
Exiguuſque cibus, merſa rate naufragus aſſem
Dum rogat, & picta ſe tempeſtate tuetur.
Tantis parta malis, cura majore, metuque
Servantur. Miſera eſt magni cuſtodia cenſus.

Diſpoſitis prædives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro
Electro, ſigniſque ſuis, Phrygiaque columna,
Atque ebore, & lata teſtudine. Dolia nudi
Non ardent Cynici; ſi fregeris, altera fiet
Cras domus, aut eadem plumbo commiſſa manebit.
Senſit Alexander, teſta cum vidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui

Nil cuperet, quam qui totum ſibi poſceret orbem;
Paſſurus geſtis æquanda pericula rebus.
Nullum numen habes, ſi ſit prudentia; nos te,
Nos facimus, Fortuna, Deam. Menſura tamen quæ
Sufficiat cenſus, ſi quis me conſulat, edam;
In quantum ſitis, atque fames, & frigora poſcunt,
Quantum, Epicure, tibi parvis ſuffecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt ante penates.
Nunquam aliud Natura, aliud Sapientia dicit.
Acribus exemplis videor te cludere. Miſce
Ergo aliquid noſtris de moribus, effice ſummam
Bis ſeptem ordinibus, quam lex dignatur Othonis:
Hæc quoque ſi rugam trahit, extenditque labellum,
Sume duos equites, fac tertia quadringenta.
Si nondum implevi gremium, ſi panditur ultra,
Nec Crœſi fortuna unquam, nec Perſica regna
Sufficient animo, nec divitiæ Narciſſi,
Indulſit Cæſar cui Claudius omnia, cujus
Paruit imperiis uxorem occidere juſſus.

SATIRA XV.

In hac penultima Satira, primum in Ægyptiorum ridiculam ſuperſtitionem invehitur, deinde in immanem eorumdem crudelitatem; qui præpoſtera religione feras colunt, homines jugulant; ferinis carnibus abſtinent, humanis veſcuntur.

QUIS neſcit, Voluſi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pavet ſaturam ſerpentibus Ibin.
Effigies ſacri nitet aurea Cercopitheci,
Dimidio magicæ reſonant ubi Memnone chordæ,
Atque vetus Thebæ centum jacet obruta portis.
Illic cœruleos, hic piſcem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum, & cepe nefas violare & frangere morſu.
O ſanctas gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina! lanatis animalibus abſtinet omnis
Menſa; nefas illic fœtum jugulare capellæ,
Carnibus humanis veſci licet. Attonito cum
Tale ſuper cœnam facinus narraret Ulyſſes
Alcinoo; bilem aut riſum fortaſſe quibuſdam
Moverat, ut mendax aretalogus: in mare nemo
Hunc abicit, ſæva dignum, veraque Charybdi,

Fingentem immanes Læſtrygonas, atque Cyclopas?
Nam citius Scyllam, vel concurrentia ſaxa
Cyanes, plenos & tempeſtatibus utres
Crediderim, aut tenui percuſſum verbere Circes
Et cum remigibus grunniſſe Elpenora porcis.
Tam vacui capitis populum Phæaca putavit?
Sic aliquis merito nondum ebrius, & minimum qui
De Corcyræa temetum duxerat urna:
Solus enim hoc Ithacus, nullo ſub teſte, canebat.
Nos miranda quidem, ſed nuper Conſule Junio
Geſta ſuper calidæ referemus mœnia Copti,
Nos vulgi ſcelus, & cunctis graviora cothurnis.
Nam ſcelus a Pyrrha, quanquam omnia ſyrmata volvas,
Nullus apud tragicos populus facit. Accipe noſtro
Dira quod exemplum feritas produxerit ævo.

Inter finitimos vetus, atque antiqua ſimultas,
Immortale odium, & nunquam ſanabile vulnus
Ardet adhuc, Ombos & Tentyra. Summus utrinque
Inde furor vulgo, quod Numina vicinorum
Odit uterque locus, cum ſolos credat habendos
Eſſe Deos, quos ipſe colit. Sed tempore feſto
Alterius populi rapienda occaſio cunctis

Viſa

Viſa inimicorum primoribus, ac ducibus, ne
Lætum, hilaremque diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent poſitis ad templa, & compita menſis,
Pervigilique thoro, quem nocte, ac luce jacentem
Septimus interdum Sol invenit. Horrida ſane
Ægyptus, ſed luxuria, quantum ipſe notavi,
Barbara famoſo non cedit turba Canopo.
Adde quod & facilis victoria de madidis, &
Blæſis, atque mero titubantibus. Inde virorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacunque
Unguenta, & flores, multæque in fronte coronæ;
Hinc jejunum odium. Sed jurgia prima ſonare
Incipiunt animis ardentibus, hæc tuba rixæ;
Dein clamore pari concurritur, & vice teli
Sævit nuda manus: paucæ ſine vulnere malæ,
Vix cuiquam, aut nulli toto certamine naſus
Integer. Adſpiceres jam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, & hiantia ruptis
Oſſa genis, plenos oculorum ſanguine pugnos.
Ludere ſe credunt ipſi tamen, & pueriles
Exercere acies, quod nulla cadavera calcent.
Et ſane quo tot rixantis millia turbæ,
Si vivunt omnes? Ergo acrior impetus, & jam
Saxa inclinatis per humum quæſita lacertis
Incipiunt torquere, domeſtica ſeditione

O

Tela : nec hunc lapidem, quales & Turnus, & Ajax,
Vel quo Tydides percuſſit pondere coxam
Æneæ, ſed quem valeant emittere dextræ
Illis diſſimiles, & noſtro tempore natæ.
Nam genus hoc vivo jam decreſcebat Homero.
Terra malos homines nunc educat, atque puſillos.
Ergo Deus quicunque aſpexit, ridet, & odit.

A diverticulo repetatur fabula. Poſtquam
Subſidiis aucti, pars altera promere ferrum
Audet, & infeſtis pugnam inſtaurare ſagittis,
Terga fugæ celeri præſtantibus omnibus, inſtant
Qui vicina colunt umbroſæ Tentyra palmæ.
Labitur hinc quidam, nimia formidine curſum
Præcipitans, capiturque; aſt illum in plurima ſectum
Fruſta, & particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corroſis oſſibus edit
Victrix turba, nec ardenti decoxit aheno,
Aut verubus : longum uſque adeo, tardumque putavit
Exſpectare focos, contenta cadavere crudo.
Hîc gaudere libet, quod non violaverit ignem,
Quem ſumma Cœli raptum de parte Prometheus
Donavit terris. Elemento gratulor, & te
Exſultare reor; ſed qui mordere cadaver

Suſtinuit, nil unquam hac carne libentius edit.
Nam ſcelere in tanto ne quæras, & dubites, an
Prima voluptatem gula ſenſerit; ultimus autem
Qui ſtetit abſumpto jam toto corpore, ductis
Per terram digitis, aliquid de ſanguine guſtat.

Vaſcones, hæc fama eſt, alimentis talibus olim
Produxere animas; ſed res diverſa, ſed illic
Fortunæ invidia eſt, bellorumque ultima, caſus
Extremi, longæ dira obſidionis egeſtas.
Hujus enim, quod nunc agitur, miſerabile debet
Exemplum eſſe cibi. Sicut modo dicta mihi gens
Poſt omnes herbas, poſt cuncta animalia quidquid
Cogebat vacui ventris furor, hoſtibus ipſis
Pallorem, ac maciem, ac tenues miſerantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, eſſe parati
Et ſua. Quiſnam hominum veniam dare, quiſve Deorum
Viribus abnuerit dira, atque immania paſſis,
Et quibus illorum poterant ignoſcere Manes,
Quorum corporibus veſcebantur? Melius nos
Zenonis præcepta monent; nec enim omnia, quædam
Pro vita facienda putat: ſed Cantaber unde
Stoicus, antiqui præſertim ætate Metelli?
Nunc totus Graias, noſtraſque habet orbis Athenas.

Gallia cauſſidicos docuit facunda Britannos,
De conducendo loquitur jam Rhetore Thule.

Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute, atque fide; ſed major clade Saguntus.
Tale quid excuſat, Mæotide ſævior ara
Ægyptus: quippe illa nefandi Taurica ſacri
Inventrix, homines, [ut jam quæ carmina tradunt
Digna fide credas] tantum immolat, ulterius nil,
Aut gravius cultro timet hoſtia. Quis modo caſus
Impulit hos? Quæ tanta fames, infeſtaque vallo
Arma coegerunt, tam deteſtabile monſtrum
Audere? Anne aliam terra Memphitide ſicca
Invidiam facerent nolenti ſurgere Nilo?
Qua nec terribiles Cimbri, nec Britones unquam,
Sauromatæque truces, aut immanes Agathyrſi,
Hac ſævit rabie imbelle & inutile vulgus,
Parvula fictilibus ſolitum dare vela phaſelis,
Et brevibus pictæ remis incumbere teſtæ.

Nec pœnam ſceleri invenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares ſunt

Et ſimiles, ira, atque fames. Molliſſima corda
Humano generi dare ſe Natura fatetur,
Quæ lacrymas dedit : hæc noſtri pars optima
ſenſus.
Plorare ergo jubet cauſſam dicentis amici,
Squaloremque rei, pupillum ad jura vocantem
Circumſcriptorem, cujus manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus, cum funus adultæ
Virginis occurrit, vel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi. Quis enim bonus, & face
dignus
Arcana, qualem Cereris vult eſſe ſacerdos,
Ulla aliena ſibi credat mala ? Separat hoc nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile ſoli
Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
Atque exercendis, capiendiſque artibus apti
Senſum a cœleſti demiſſum traximus arce,
Cujus egent prona, & terram ſpectantia. Mundi
Principio indulſit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoque, mutuos
ut nos
Adfectus petere auxilium, & præſtare juberet,
Diſperſos trahere in populum, migrare vetuſto
De nemore, & proavis habitatas linquere ſylvas;
Ædificare domos, Laribus conjungere noſtris
Tectum aliud, tutos vicino limite ſomnos

Ut collata daret fiducia; protegere armis
Lapſum, aut ingenti nutantem vulnere civem,
Communi dare ſigna tuba, defendier iiſdem
Turribus, atque una portarum clave teneri.

Sed jam ſerpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. Quando Leoni
Fortior eripuit vitam Leo? quo nemore unquam
Exſpiravit Aper majoris dentibus Apri?
Indica Tigris agit rabida cum Tigride pacem
Perpetuam, ſævis inter ſe convenit Urſis.
Aſt homini ferrum lethale incude nefanda
Produxiſſe parum eſt, cum raſtra, & ſarcula tantum
Adſueti coquere, & marris, ac vomere laſſi
Neſcierint primi gladios extendere fabri.
Aſpicimus populos, quorum non ſufficit iræ
Occidiſſe aliquem; ſed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus eſſe cibi. Quid diceret ergo,
Vel quo non fugeret, ſi nunc hæc monſtra videret
Pythagoras, cunctis animalibus abſtinuit qui
Tanquam homine, & ventri indulſit non omne legumen?

SATIRA XVI.

Militiæ commoda & privilegia dum ironice laudat, nimiam militum inſolentiam taxat.

Satiram hanc plerique Juvenali abjudicant.

Quis numerare queat felicis præmia, Galle,
Militiæ? Nam ſi ſubeuntur proſpera caſtra,
Me pavidum excipiat tironem porta ſecundo
Sidere: plus etenim fati valet hora benigni,
Quam ſi nos Veneris commendet epiſtola Marti,
Et Samia genitrix, quæ delectatur arena.

Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulſare togatus
Audeat: imo & ſi pulſetur, diſſimulet, nec
Audeat excuſſos Prætori oſtendere dentes,
Et nigram in facie tumidis livoribus offam,
Atque oculos medico nil promittente relictos.
Bardaicus judex datur hæc punire volenti
Calceus, & grandes magna ad ſubſellia ſuræ,
Legibus antiquis caſtrorum, & more Camilli
Servato, miles ne vallum litiget extra,

Et procul a ſignis. Juſtiſſima Centurionum
Cognitio eſt igitur de milite, nec mihi deerit
Ultio, ſi juſtæ defertur cauſſa querelæ.
Tota cohors tamen eſt inimica, omneſque manipli
Conſenſu magno officiunt. Curabitis, ut ſit
Vindicta gravior, quam injuria? dignum erit ergo
Declamatoris Mutinenſis corde Vagellî,
Cum duo crura habeas, offendere tot caligatos,
Millia clavorum. Quis tam procul abſit ab urbe?
Præterea quis tam Pylades, molem aggeris ultra
Ut veniat? lacrymæ ſiccentur protinus, & ſe
Excuſaturos non ſolicitemus amicos.
Da teſtem, judex cum dixerit; audeat ille
Neſcio quis, pugnos qui vidit, dicere, vidi,
Et credam dignum barba, dignumque capillis
Majorum. Citius falſum producere teſtem
Contra paganum poſſis, quam vera loquentem,
Contra fortunam armati, contraque pudorem.

Præmia nunc alia, atque alia emolumenta notemus
Sacramentorum. Convallem ruris aviti
Improbus, aut campum mihi ſi vicinus ademit,
Et ſacrum effodit medio de limite ſaxum,
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo,
Debitor aut ſumptos pergit non reddere nummos,
Vana ſupervacui dicens chirographa ligni:
Exſpectandus

Exſpectandus erit, qui lites inchoat, annus
Totius populi: ſed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ, toties ſubſellia tantum
Sternuntur, jam facundo ponente lacernas
Cæditio, & Fuſco jam micturiente, parati
Digredimur, lentaque fori pugnamus arena.
Aſt illis, quos arma tegunt, & balteus ambit,
Quod placitum eſt, ipſis præſtatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo ſufflamine litis.

Solis præterea teſtandi militibus jus
Vivo patre datur: nam quæ ſunt parta labore
Militiæ, placuit non eſſe in corpore cenſus,
Omne tenet cujus regimen pater. Ergo Coranum
Signorum comitem, caſtrorumque æra merentem,
Quamvis jam tremulus, captat pater: hunc labor
æquus
Provehit, & pulchro reddit ſua dona labori.
Ipſius certe ducis hoc referre videtur,
Ut qui fortis erit, ſit feliciſſimus idem,
Ut læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

Finis Satirarum
Decii Junii Juvenalis.

SULPICIÆ
SATIRA,
DE
Statu Reipublicæ temporibus Domitiani, cum edicto Philoſophos Urbe exegiſſet.

MUSA, quibus numeris heroas & arma frequentas,
Fabellam permitte mihi detexere paucis.
Nam tibi ſeceſſi, tecum penetrale retractans
Conſilium. Quare nec carmine curro Phaleuco,
Nec trimetro Iambo, nec qui pede fractus eodem
Fortiter iraſci didicit duce Clazomenio.
Cetera quinetiam, quot denique millia luſi,
Primaque Romanas docui contendere Graiis,
Et ſalibus variare novis, conſtanter omitto:

Teque, quibus princeps & facundiſſima calles,
Aggredior: precibus deſcende clientis, & audi.

Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille Deorum
Cogitat? An terras, & patria ſæcula mutat?
Quaſque dedit quondam, morientibus eripit artes?
Noſque jubet tacitos, & jam rationis egenos,
Non aliter, primo quam cum ſurreximus ævo
Glandibus, & puræ rurſus procumbere lymphæ?
An reliquas terras conſervat amicus, & urbes,
Sed genus Auſonium, Remulique exturbat alumnos?
Quid reputemus enim? Duo ſunt quibus extulit ingens
Roma caput, virtus belli, & ſapientia pacis.
Sed virtus agitata domi, & ſocialibus armis,
In freta Sicaniæ, & Carthaginis exiit arces;
Ceteraque imperia, & totum ſimul abſtulit orbem.
Deinde, velut ſtadio victor qui ſolus Achæo
Languet, & immota ſecum virtute fatiſcit,
Sic itidem Romana manus, contendere poſtquam
Deſtitit, & pacem longis frenavit habenis,
Ipſa domi leges & Graia inventa retractans,
Omnia bellorum terra quæſita, marique
Præmia conſilio, & molli ratione regebat.
Stabat in his, neque enim poterat conſtare ſine ipſis:

Aut fruſtra uxori, mendaxque Dieſpiter olim,
Imperium ſine fine dedi, dixiſſe probatur.

Nunc igitur qui res Romanas imperat inter,
Non trabe, ſed tergo prolapſus, & ingluvie albus,
Et ſtudia, & ſapiens hominum nomenque, genuſque,
Omnia abire foras, atque Urbe excedere juſſit.
Quid facimus? Graios, hominumque reliquimus urbes,
Ut Romana foret magis his inſtructa magiſtris:
Nunc Capitolino veluti turbante Camillo
Enſibus & trutina Galli fugere relicta,
Sic noſtri palare ſenes dicuntur, & ipſi
Ut ferale ſuos onus exſtirpare libellos.
Ergo Numantinus, Libycuſque erravit in iſto
Scipio, qui Rudio crevit formante magiſtro,
Cetera & illa manus bello fœcunda ſecundo,
Quos inter priſci ſententia dia Catonis
Scire adeo magni feciſſet, utrumne ſecundis,
An magis adverſis ſtaret Romana propago.
Scilicet adverſis: nam quum defendier armis
Suadet amor patriæ, & captiva penatibus uxor,
Convenit ut veſpis, quarum domus arce Monetæ,
Turba rigens ſtrictis per lutea corpora telis.
Aſt ubi pax ſecura redît, oblita favorum
Plebs, materque una ſomno moriuntur obeſo.

Romulidarum igitur longa & gravis exitium pax.

Hoc fabella modo pauſam facit. Optima poſthac
Muſa, velim moneas, ſine qua mihi nulla voluptas
Vivere, uti quondam Lydus dum Smyrna peribat,
Nunc itidem migrare velint: vel denique quidvis,
Ut Dea, quære aliud. Tantum Romana Caleno
Mœnia, jucundos pariterque averte Sabinos.
Hæc ego, tum paucis Dea me dignatur, & inſit:
Pone metus æquos, cultrix mea: ſumma tyranno
Hæc inſtant odia, & noſtro periturus honore eſt.
Nam laureta Numæ, fonteſque habitamus eoſdem,
Et comite Egeria ridemus inania cœpta.
Vive, vale. Manet hunc pulchrum ſua fama dolorem.
Muſarum ſpondet chorus, & Romanus Apollo.

FINIS.

Cl. Duflos Sculp.

AULI PERSII FLACCI VITA.

AULUS PERSIUS FLACCUS natus eſt pridie Nonas Decembris, Fabio Perſico, Lucio Vitellio Coss. deceſſit VIII Kalendas Decemb. Rubrio Mario, Aſinio Gallo Coss. Natus in Etruria Volaterris, Eques Romanus ſanguine & affinitate primi ordinis viris conjunctus. Deceſſit ad octa-

vum milliarium via Appia, in prædiis ſuis. Pater ejus Flaccus pupillum reliquit moriens, annorum fere ſex. Fulvia Siſennia mater nupſit poſtea Fuſio, Equiti Romano; & eum quoque extulit intra paucos annos. Studuit Flaccus uſque ad annum XII, Volaterris: inde Romæ apud Grammaticum Remmium Palæmonem, & apud Rhetorem Verginium Flaccum. Cum eſſet annorum XVI, amicitia cœpit uti Annæi Cornuti, ita ut ab eo nuſquam diſcederet; a quo introductus aliquatenus in Philoſophia eſt.

Amicos habuit a prima adoleſcentia Cæſium Baſſum, & Calpurnium Staturam, qui eo vivo juvenis deceſſit. Coluit ut patrem Servilium Numa-

num. Per Cornutum cognovit Annæum etiam Lucanum, æquævum auditorem Cornuti. Nam Cornutus illo tempore Tragicus fuit, ſectæ Stoicæ, qui libros Philoſophiæ reliquit. Sed Lucanus adeo mirabatur ſcripta Flacci, ut vix retineret ſe illo recitante a clamore, quin illa eſſe vera Poëmata diceret. Sero cognovit Senecam, ſed non ut caperetur ejus ingenio. Uſus eſt apud Cornutum duorum convictu doctiſſimorum, & ſanctiſſimorum virorum, acriter tum philoſophantium, Claudii Agaterni medici Lacedæmonii, & Petronii Ariſtocratis Magnetis, quos unice miratus eſt & æmulatus, cum æquales eſſent, & Cornuto minores. Ipſe etiam decem fere annis

ſumme dilectus apud Traſeam eſt; ita ut peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam ejus Arriam uxorem habente.

Fuit morum leniſſimorum, verecundiæ virginalis, formæ pulchræ, pietatis erga matrem & ſororem & amitam exemplo ſufficientis. Fuit frugi & pudicus. Reliquit circa H-S XX matri & ſorori: ſcriptis tantum ad matrem codicillis, rogavit eam ut daret Cornuto ſeſtertia, ut quidam dicunt, centies; ut alii volunt, argenti facti pondera viginti, & libros circa ſeptingentos, ſive bibliothecam ſuam omnem. Verum Cornutus ſublatis libris, pecuniam ſororibus, quas frater hæredes fecerat, reliquit. Et raro, & tarde ſcripſit.

Hunc ipſum librum imperfectum reliquit. Verſus aliqui dempti ſunt in ultimo libri, & quaſi finitus eſſet, leviter recitavit Cornuto; & Cæſio Baſſo petenti ut ipſe ederet, tradidit edendum. Scripſerat etiam in pueritia Flaccus Prætextam, & Ὀδοιπορικῶν librum unum, & paucos ſororum Traſeæ in Arriam matrem verſus, quæ ſe ante virum occiderat. Omnia autem Cornutus auctor fuit matri ejus, ut aboleret. Editum librum continuo mirari homines, & deripere cœperunt.

Deceſſit autem vitio ſtomachi, anno ætatis XXX. Sed mox ut a ſchola & magiſtris deverterat, lecto libro Lucilii decimo, vehementer Satiras componere ſtuduit; cujus li-

bri principium imitatus eſt ſibi primo mox omnibus detrectaturus, cum tanta recentium Poëtarum & Oratorum inſectatione, ut etiam Neronem culpaverit: cujus verſus in Neronem cum ita ſe haberet,

Auriculas Aſini Mida Rex habet:

in hunc modum a Cornuto ipſo tantummodo eſt emendatus,

Auriculas Aſini quis non habet?

ne hoc Nero in ſe dictum arbitraretur.

AULI
PERSII FLACCI
VITA,
PER
JOANNEM BRITANNICUM.

AUlus Perſius Flaccus in Tuſcia Volaterras habet patriam, quod Euſebius teſtatur, ipſeque in ultima ſua Satira innuit, cum ait;

Mihi nunc Ligus ora
Intepet, hibernatque meum mare, quà latus ingens
Dant ſcopuli, & multa littus ſe valle receptat,
Lunai portum eſt operæ cognoſcere, cives.

Nam Luna oppidum eſt & portus Tuſciæ, ut ſentiunt Strabo &

Plinius. Oſtendit igitur Poëta ſe Tuſcum eſſe, cum ait,

Hibernatque meum mare.

Volaterræ oppidum eſt hoc modo ædificatum: in profunda valle ſublimis & præceps undique collis exſtat, cujus in vertice planities eſt, in qua ſita ipſius ſunt urbis mœnia, atque ſtadiorum quindecim aſcenſus eſt; e cujus baſi rupes tota ardua atque difficilis. Illic aliquando ex proſcriptis a Sylla quatuor millium complentes ordinem, biennio per obſidionem preſſi, tandem per inducias diſcedentes locum illum reliquerunt. Natus eſt ibi Perſius anno vigeſimo primo imperii Tiberii, tertio anno poſt paſſionem Chriſti Dei noſtri, mortuus anno ætatis ſuæ trigeſimo,

anno

anno nono imperii Neronis, quo anno Thermæ a Nerone ædificatæ ſunt. Cum litterarum cauſſa Romam veniſſet annos egreſſus pueritiæ, in diſciplina ſe tradidit Cornuto Philoſopho, ut ipſe cecinit in V^a. Satira, ubi ait:

Cum primum pavido cuſtos mihi purpura ceſſit,
Bullaque ſuccinctis laribus donata pependit,
. . . .
Me tibi ſuppoſui; teneros tu ſuſcipis annos
Socratico, Cornute, ſinu.

Eum ſumma pietate coluit & obedientia. Uſus eſt amicitia in primis Minutii Macrini Brixiani, equeſtris ordinis, principis viri, ſingulari modeſtia & fide, & Cæſi Baſſi Poëtæ Lyrici. Ætate jam adulta ſex Satiras mira carminis acerbitate ſcripſit,

quæ nunc in manibus habentur, in quibus ſumma ejus ingenii virtus judicatur. Unde non immerito Quintilianus eum multum veræ gloriæ meruiſſe, quamvis uno libro, prodidit. Quæ ab aliis traduntur de ejus vita, cum auctoritate careant, mihi non probantur. Tenuium opum ſe fuiſſe declarat illic:

Quis expedivit Pſittaco ſuum χαῖρε?
Picaſque docuit verba noſtra conari?
Magiſter artis, ingeniique largitor
Venter.

SCRIPTORUM VETERUM
DE
PERSIO
TESTIMONIA.

M. Fabius Quintilianus, ex lib. x. Inſtitutionum Oratoriarum.

Multum & veræ gloriæ quamvis uno libro Perſius meruit.

M. Valerius Martialis, ex lib. 1. Epigrammatum.

Sæpius in libro memoratur Perſius uno,
Quam levis in tota Marſus Amazonide.

Hieronymus, in Chronicis.

Anno Imper. Titi XXXII, *Olympiade* CCIII, *Perſius Flaccus Poëta Volaterris naſcitur, & Olymp.* CCX *moritur: cujus præceptor Cornutus Philoſophus a Nerone poſtea in exſilium pulſus eſt.*

AULI
PERSII
FLACCI
IN SUUM SATIRARUM
LIBRUM,
PROLOGUS.

Scribunt epica, dramatica, lyrica, & id genus poëmata; alii ex ἐνθουσιασμοῦ opinione, gloriolæ fumo, victus egeſtate, lucri ſpe Poëtæ facti; ego autem Satiras, non tam ad poëſin ingenio natus, quam temporum corruptione huc adductus.

NEC fonte labra prolui caballino;
Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo
Memini, ut repente ſic Poëta prodirem:
Heliconiadaſque, pallidamque Pirenen

Illis remitto, quorum imagines lambunt
Hederæ ſequaces: ipſe ſemipaganus
Ad ſacra vatum, carmen aſſero noſtrum.
Quis expedivit pſittaco ſuum ΧΑΙΡΕ,
Corvos quis olim concavum ſalutare,
Picaſque docuit verba noſtra conari?
Magiſter artis, ingeniique largitor
Venter, negatas artifex ſequi voces.
Quod ſi doloſi ſpes refulſerit nummi,
Corvos Poëtas, & poëtrias picas
Cantare credas Pegaſeium melos.

AULI
PERSII FLACCI
SATIRÆ SEX.

SATIRA I.

Reprehendit in nobilibus, ipſoque in primis Nerone, ambitioſam in poëmatis ſcribendis vanitatem; in quibus ut & in cauſſis forenſibus ad voluptatem & oſtentationem, neglecto vero & honeſto, obſoleta verba, figurarum pigmenta & rhythmicos numeros aſſectabant. Perſtrictis itaque tum auditorum, tum recitantium mollitie, qualem ſuarum Satirarum lectorem velit, docet.

P. O Curas hominum! O quantum eſt in rebus inane!
Quis leget hæc? M. min' tu iſtud ais? nemo Hercule. P. nemo?
M. Vel duo, vel nemo. P. turpe & miſerabile. M. quare?

Ne mihi Polydamas, & Troiades Labeonem
Prætulerint. M. nugæ. Non, ſi quid turbida Roma
Elevet, accedas: examenve improbum in illa
Caſtiges trutina; nec te quæſiveris extra.
Nam Romæ quis non? P. ah, ſi fas dicere! ſed fas
Tunc, cum ad canitiem, & noſtrum iſtud vivere triſte
Aſpexi, & nucibus facimus quæcunque relictis,
Cum ſapimus patruos, tunc, tunc, Ignoſcite.
M. Nolo.
P. Quid faciam? ſed ſum petulanti ſplene cachinno.
Scribimus incluſi, numeros ille, hic pede liber,
Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet:
Scilicet hoc populo, pexuſque togaque recenti,
Et natalitia tandem cum Sardonyche albus,
Sede leget celſa, liquido cum plaſmate guttur
Mobile colluerit, patranti fractus ocello,
Hic neque more probo videas, neque voce ſerena
Ingentes trepidare Titos, cum carmina lumbum
Intrant, & tremulo ſcalpuntur ubi intima verſu.
Tun' vetule auriculis alienis colligis eſcas?
Auriculis quibus & dicas cute perditus, ohe!
Quo didiciſſe, niſi hoc fermentum, & quæ ſemel intus
Innata eſt, rupto jecore exierit caprificus?
En pallor, ſeniumque. O mores! uſque adeone
Scire

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter?
At pulchrum eſt digito monſtrari, & dicier, hic eſt.
Ten' cirratorum centum dictata fuiſſe
Pro nihilo pendas? Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ ſaturi, quid dia Poëmata narrent.
Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina
læna eſt,
Rancidulum quiddam balba de nare locutus,
Phyllidas, Hypſipylas, vatum & plorabile ſi quid,
Eliquat, & tenero ſupplantat verba palato.
Aſſenſere viri. Nunc non cinis ille Poëtæ
Felix? non levior cippus nunc imprimit oſſa?
Laudant convivæ. Nunc non e manibus illis,
Nunc non e tumulo, fortunataque favilla,
Naſcentur violæ? Rides, ait, & nimis uncis
Naribus indulges. An erit, qui velle recuſet
Os populi meruiſſe; & cedro digna locutus,
Linquere nec ſcombros metuentia carmina, nec
thus?
Quiſquis es, ô, modo quem ex adverſo dicere feci,
Non ego, cum ſcribo, ſi forte quid aptius exit,
Quando hæc rara avis eſt, ſi quid tamen aptius
exit,
Laudari metuam; neque enim mihi cornea fibra eſt:
Sed recti finemque, extremumque eſſe recuſo,
Euge tuum, & *Belle*. Nam Belle hoc excute
totum,

R

Quid non intus habet ? Non hîc eſt Ilias Atti
Ebria veratro ; non ſi qua elegidia crudi
Dictarunt proceres ; non quidquid denique lectis
Scribitur in citreis. Calidum ſcis ponere ſumen ,
Scis comitem horridulum trita donare lacerna ,
Et , verum , inquis , amo ; verum mihi dicite de me.
Qui pote ? vis dicam ? nugaris , cum tibi calve
Pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede exſtet.
O Jane , a tergo quem nulla ciconia pinſit ,
Nec manus auriculas imitata eſt mobilis albas ,
Nec linguæ , quantum ſitiat canis Apula , tantum.
Vos ô patricius ſanguis , quos vivere jus eſt
Occipiti cæco , poſticæ occurrite ſannæ.
Quis populi ſermo eſt ? quis enim , niſi carmina molli
Nunc demum numero fluere , ut per læve ſeveros
Effundat junctura ungues ? ſcit tendere verſum
Non ſecus , ac ſi oculo rubricam dirigat uno ;
Sive opus in mores , in luxum , in prandia Regum ,
Dicere res grandes noſtro dat muſa Poëtæ.
Ecce modo heroas ſenſus afferre docemus
Nugari ſolitos Græce , nec ponere lucum
Artifices , nec rus ſaturum laudare ubi corbes ,
Et focus , & porci , & fumoſa Parilia fœno :
Unde Remus , ſulcoque terens dentalia , Quinti ,
Quem trepida ante boves Dictatorem induit uxor ,

Et tua aratra domum lictor tulit. Euge Poëta,
Eſt nunc, Briſæi quem venoſus liber Acci,
Sunt quos Pacuviuſque, & verrucoſa moretur
Antiopa, ærumnis cor luctificabile fulta.

Hos pueris monitus patres infundere lippos
Cum videas, quæriſque unde hæc ſartago loquendi
Venerit in linguas? unde iſtud dedecus, in quo
Troſſulus exſultat tibi per ſubſellia lævis?
Nilne pudet, capiti non poſſe pericula cano
Pellere, quin tepidum hoc optes audire, *Decenter*?

Fur es, ait Pedio. Pedius quid? crimina raſis
Librat in antithetis. Doctas poſuiſſe figuras
Laudatur. Bellum hoc. Hoc bellum? an Romu-
le ceves?
Men' moveat quippe, & cantet ſi naufragus, aſſem
Protulerim? cantas, cum fracta te in trabe pictum
Ex humero portes? verum, nec nocte paratum,
Plorabit, qui me volet incurvaſſe querela.

Sed numeris decor eſt, & junctura addita crudis.
Claudere ſic verſum didicit *Berecynthius Atys*,
Et qui cæruleum dirimebat Nerea Delphin.
Sic coſtam longo ſubduximus Apennino.
Arma virum, nonne hoc ſpumoſum & cortice
pingui?

Ut ramale vetus prægrandi ſubere coctum.
Quidnam igitur tenerum, & laxa cervice legendum?
Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis,
Et raptum vitulo caput ablatura ſuperbo
Baſſaris, & lyncem Mænas flexura corymbis
Evion ingeminat: reparabilis adſonat Echo.
Hæc fierent, ſi teſticuli vena ulla paterni
Viveret in nobis? ſumma delumbe ſaliva
Hoc natat in labris; & in udo eſt Mænas, & Atys:
Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit ungues.

Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? Vide ſis, ne majorum tibi forte
Limina frigeſcant; ſonat hîc de nare canina
Littera. Per me equidem ſint omnia protinus alba,
Nil moror. Euge, omnes, omnes bene miræ eritis res.
Hoc juvat; hîc, inquis, veto quiſquam faxit oletum.
Pinge duos angues: pueri ſacer eſt locus, extra
Mejite. Diſcedo. Secuit Lucilius Urbem,
Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis:
Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, & admiſſus circum præcordia ludit,
Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo,

Men' mutire nefas, nec clam, nec cum ſcrobe? Nuſquàm. . . . .
Hic tamen infodiam. Vidi, vidi ipſe, libelle:
Auriculas Aſini quis non habet? Hoc ego opertum,
Hoc ridere meum tam nil, nulla tibi vendo
Iliade. Audaci quicunque afflate Cratino,
Iratum Eupolidem prægrandi cum ſene palles,
Aſpice & hæc, ſi forte aliquid decoctius audis.
Inde vaporata lector mihi ferveat aure:
Non hic, qui in crepidas Grajorum ludere geſtit
Sordidus, & luſco qui poſſit dicere, luſce,
Seque aliquem credens, Italo quod honore ſupinus
Fregerit heminas Areti Ædilis iniquas;
Nec qui abaco numeros, & ſecto in pulvere metas
Scit riſiſſe vafer, multum gaudere paratus,
Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat.
His mane edictum, poſt prandia Calliroën do.

AD PLOTIUM MACRINUM, DE BONA MENTE.

SATIRA II.

Gratulatus Macrino ſapientiam, quæ ſola recte orare docet, aliorum impia, ſtulta & inutilia vota damnat. Illos deinde taxat, qui aliud voto velle, aliud re agere videntur. Eos denique ridet, qui Deos, cupiditatis ſuæ modulo eos metientes, opimis hoſtiis & muneribus colunt; cum revera Dii non munus, ſed mentem, non plenas, ſed puras reſpiciant manus.

HUNC, Macrine, diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos.
Funde merum Genio: non tu prece poſcis emaci,
Quæ niſi ſeductis nequeas committere Divis.
At bona pars procerum tacita libabit acerra.
Haud cuivis promptum eſt, murmurque, humileſque suſurros

Tollere de templis, & aperto vivere voto.
Mens bona, fama, fides, hæc clare, & ut audiat
hoſpes:
Illa ſibi introrſum, & ſub lingua immurmurat: ô ſi
Ebullit patrui præclarum funus! &, ô ſi
Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro
Hercule! pupillumve utinam, quem proximus hæres
Impello, expungam! namque eſt ſcabioſus, & acri
Bile tumet. Nerio jam tertia conditur uxor.
Hæc ſanctè ut poſcas, Tiberino in gurgite mergis
Mane caput bis, terque, & noctem flumine purgas.

Heus age, reſponde, minimum eſt quod ſcire laboro,
De Jove quid ſentis? Eſtne ut præponere cures
Hunc? cuinam? cuinam! vis Staio? an ſcilicet hæres?
Quis potior judex, puerisve quis aptior orbis?
Hoc igitur quo tu Jovis aurem impellere tentas,
Dic agedum Staio: proh Jupiter ô bone, clamet,
Jupiter! at ſeſe non clamet Jupiter ipſe.
Ignoviſſe putas, quia cum tonat, ocyus ilex
Sulfure diſcutitur ſacro, quam tuque, domuſque?

An quia non fibris ovium, Ergennaque jubente,
Triſte jaces lucis, evitandumque bidental,
Idcirco ſtolidam præbet tibi vellere barbam
Jupiter? Aut quidnam eſt, qua tu mercede Deorum
Emeris auriculas? pulmone, & lactibus unctis?

Ecce avia, aut metuens Divûm matertera, cunis
Exemit puerum, frontemque, atque uda labella
Infami digito, & luſtralibus ante ſalivis
Expiat, urentes oculos inhibere perita.
Tunc manibus quatit, & ſpem macram ſupplice voto
Nunc Licini in campos, nunc Craſſi mittit in ædes.
Hunc optent generum Rex & Regina, puellæ
Hunc rapiant; quidquid calcaverit hic, roſa fiat.
Aſt ego nutrici non mando vota; negato
Jupiter hæc illi, quamvis te albata rogarit.
Poſcis opem nervis, corpuſque fidele ſenectæ:
Eſto, age; ſed grandes patinæ, tucetaque craſſa
Annuere his ſuperos vetuere, Jovemque morantur.
Rem ſtruere exoptas cæſo bove, Mercuriumque
Arceſſis fibra: da fortunare Penates,
Da pecus, & gregibus fœtum. Quo peſſime, pacto,
Tot tibi cum in flammis junicum omenta liqueſcant?

Et tamen hic extis, & opimo vincere ferto
Intendit: jam creſcit ager, jam creſcit ovile;
Jam dabitur, jam, jam, donec deceptus, & exſpes
Nequicquam fundo ſuſpiret nummus in imo.

Si tibi crateras argenti, incuſaque pingui
Auro dona feram, ſudes & pectore lævo
Excutias guttas, lætari prætrepidum cor:
Hinc illud ſubiit, auro ſacras quod ovato
Perducis facies. Nam fratres inter ahenos
Somnia pituita qui purgatiſſima mittunt,
Præcipui ſunto, ſitque illis aurea barba.

Aurum, vaſa Numæ, Saturniaque impulit æra,
Veſtaleſque urnas, & Tuſcum fictile mutat.
O curvæ in terris animæ, & cœleſtium inanes!
Quid juvat hoc, templis noſtros immittere mores,
Et bona Diis ex hac ſcelerata ducere pulpa?
Hæc ſibi corrupto caſiam diſſolvit olivo,
Et Calabrum coxit vitiato murice vellus;
Hæc baccam conchæ raſiſſe, & ſtringere venas
Ferventis maſſæ crudo de pulvere juſſit.
Peccat & hæc, peccat; vitio tamen utitur; at vos
Dicite pontifices, in ſancto quid facit aurum?
Nempe hoc, quod Veneri donatæ a virgine puppæ.
Quin damus id ſuperis, de magna quod dare
lance

Non poſſit magni Meſſalæ lippa propago,
Compoſitum jus, faſque animi, ſanctoſque receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto?
Hæc cedo ut admoveam templis, & farre litabo.

SATIRA III.

INCREPATIO DESIDIÆ.

Sub perſona Stoïci philoſophi, monet juvenes ne deſidiæ & mollitiei indulgentes, nedum patrimoniis & natalibus freti, Philoſophiæ ſtudia negligant, quæ vitiorum morbis medetur, virtutem & honeſta officia docet, animum bene conſcium & vitæ felicitatem largitur.

NEMPE hæc aſſidue? Jam clarum mane feneſtras
Intrat, & anguſtas extendit lumine rimas.
Stertimus, indomitum quod deſpumare Falernum
Sufficiat, quinta dum linea tangitur umbra.
En quid agis? ſiccas inſana canicula meſſes
Jamdudum coquit, & patula pecus omne ſub ulmo eſt,
Unus ait comitum. Verumne? itane? ocyus adſit
Huc aliquis. Nemon'? turgeſcit vitrea bilis:

Finditur, Arcadiæ pecuaria rudere credas.
Jam liber, & bicolor poſitis membrana capillis,
Inque manus chartæ, nodoſaque venit arundo.
Tunc queritur, craſſus calamo quod pendeat humor,
Nigra quod infuſa vaneſcat ſepia lympha;
Dilutas queritur geminet quod fiſtula guttas.
O miſer, inque dies ultra miſer! huccine rerum
Venimus? Aut cur non potius, teneroque columbo,
Et ſimilis Regum pueris, pappare minutum
Poſcis, & iratus mammæ lallare recuſas?
An tali ſtudeam calamo? cui verba? quid iſtas
Succinis ambages? tibi luditur: effluis amens.
Contemnere. Sonat vitium percuſſa, maligne
Reſpondet viridi non cocta fidelia limo.
Udum, & molle lutum es, nunc nunc properandus, & acri
Fingendus ſine fine rota. Sed rure paterno
Eſt tibi far modicum, purum, & ſine labe ſalinum.
Quid metuas? cultrixque foci ſecura patella eſt.
Hoc ſatis? An deceat pulmonem rumpere ventis,
Stemmate quod Tuſco ramum milleſime ducis,
Cenſoremve tuum vel quod trabeate ſalutas?
Ad populum phaleras: ego te intus, & in cute novi.

Non pudet ad morem diſcincti vivere Nattæ?
Sed ſtupet hic vitio, & fibris increvit opimum
Pingue; caret culpa; neſcit quid perdat; & alto
Demerſus, ſumma rurſus non bullit in unda.

Magne Pater Divûm, ſævos punire Tyrannos
Haud alia ratione velis, cum dira libido
Moverit ingenium ferventi tincta veneno;
Virtutem videant, intabeſcantque relicta.
Anne magis Siculi gemuerunt æra juvenci,
Et magis auratis pendens laquearibus enſis
Purpureas ſubter cervices terruit, Imus,
Imus præcipites, quam ſi ſibi dicat & intus
Palleat infelix, quod proxima neſciat uxor?
Sæpe oculos, memini, tingebam parvus olivo,
Grandia ſi nollem morituro verba Catoni
Diſcere, ab inſano multum laudanda magiſtro,
Quæ pater adductis ſudans audiret amicis.
Jure etenim id ſummum, quid dexter ſenio ferret,
Scire erat in voto; damnoſa canicula quantum
Raderet, anguſtæ collo non fallier orcæ;
Neu quis callidior buxum torquere flagello.

Haud tibi inexpertum curvos deprendere mores,
Quæque docet ſapiens brachatis illita Medis
Porticus, inſomnis quibus & detonſa juventus

Invigilat ſiliquis, & grandi paſta polenta.
Et tibi quæ Samios deduxit litera ramos,
Surgentem dextro monſtravit limite callem.
Stertis adhuc? laxumque caput compage ſoluta
Oſcitat heſternum, diſſutis undique malis?
Eſt aliquid quo tendis, & in quod dirigis arcum?
An paſſim ſequeris corvos, teſtaque, lutoque,
Securus quo pes ferat, atque ex tempore vivis?

Elleborum fruſtra, cum jam cutis ægra tumebit,
Poſcentes videas: venienti occurrite morbo.
Et quid opus Cratero magnos promittere montes?
Diſciteque ô miſeri, & cauſſas cognoſcite rerum,
Quid ſumus, & quidnam victuri gignimur, ordo
Quis datus, aut metæ quam mollis flexus,& undæ;
Quis modus argento, quid fas optare, quid aſper
Utile nummus habet; patriæ, cariſque propinquis
Quantum elargiri deceat; quem te Deus eſſe
Juſſit, & humana qua parte locatus es in re.
Diſce; nec invideas, quod multa fidelia putet
In locuplete penu, defenſis pinguibus Umbris,
Et piper, & pernæ, Marſi monumenta clientis;
Mænaque quod prima nondum defecerit orca,

Hic aliquis de gente hirtoſa Centurionum
Dicat, Quod ſapio, ſatis eſt mihi; non ego curo
Eſſe quod Arceſilas, ærumnoſique Solones,

Obſtipo capite, & figentes lumine terram,
Murmura cum ſecum, & rabioſa ſilentia rodunt,
Atque exporrecto trutinantur verba labello,
Ægroti veteris meditantes ſomnia, *gigni*
De nihilo nihil, in nihilum nil poſſe reverti.
Hoc eſt, quod palles? cur quis non prandeat, hoc eſt?
Hos populus ridet, multumque toroſa juventus
Ingeminat tremulos naſo criſpante cachinnos.

Inſpice: neſcio quid trepidat mihi pectus, & ægris
Faucibus exſuperat gravis halitus; inſpice ſodes,
Qui dicit medico, juſſus requieſcere, poſtquam
Tertia compoſitas vidit nos currere venas,
De majore domo modice ſitiente lagena
Lenia loturo ſibi Surrentina rogavit.
Heus bone, tu palles. Nihil eſt. Videas tamen iſtud,
Quidquid id eſt: ſurgit tacite tibi lutea pellis.
At tu deterius palles; ne ſis mihi tutor:
Jampridem hunc ſepeli: tu reſtas. Perge, tacebo.
Turgidus hic epulis, atque albo ventre, lavatur,
Gutture ſulfureas lente exhalante Mephites.
Sed tremor inter vina ſubit, calidumque triental
Excutit e manibus; dentes crepuere retecti;
Uncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.

Hinc tuba, candelæ; tandemque beatulus alto
Compoſitus lecto, craſſiſque lutatus amomis,
In portam rigidos calces extendit; at illum
Heſterni capite induto ſubiere Quirites.

Tange miſer venas, & pone in pectore dextram.
Nil calet hic, ſummoſque pedes attinge, ma-
nuſque.
Non frigent: viſa eſt ſi forte pecunia, ſive
Candida vicini ſubriſit molle puella.
Cor tibi rite ſalit? Poſitum eſt algente catino
Durum olus, & populi cribro decuſſa farina.
Tentemus fauces: tenero latet ulcus in ore
Putre, quod haud deceat plebeia radere beta.
Alges, cum excuſſit membris timor albus ariſtas;
Nunc face ſuppoſita ferveſcit ſanguis, & ira
Scintillant oculi; diciſque, faciſque, quod ipſe
Non ſani eſſe hominis, non ſanus juret Oreſtes.

SATIRA IV.

Sub perſona Socratis, Alcibiadem objurgantis, invehitur in Neronem, qui nobilitatis ſuæ oſtentatione & populi aſſentatione inflatus, Rempublicam eſt aggreſſus: ad cujus adminiſtrationem (bene licet ad tempus diſſimulet) nullis prudentiæ civilis, ne ſcientiæ quidem moralis ſit remis inſtructus.

REM populi tractas? (barbatum hæc crede magiſtrum
Dicere, ſorbitio tollit quem dira cicutæ.)
Quo fretus? dic hoc, magni pupille Pericli.
Scilicet ingenium, & rerum prudentia velox
Ante pilos venit; dicenda, tacendaque calles.
Ergo ubi commota fervet plebecula bile,
Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ
Majeſtate manus: quid deinde loquere? Quirites,
Hoc, puto, non juſtum eſt. Illud male, rectius illud.
Scis etenim juſtum gemina ſuſpendere lance
Ancipitis libræ; rectum diſcernis, ubi inter
Curva ſubit, vel cum fallit pede regula varo;
Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.
Quin tu igitur ſumma nequicquam pelle decorus
Ante diem blando caudam jactare popello
Deſinis, Anticyras melior ſorbere meracas?

Quæ

Quæ tibi ſumma boni eſt? uncta vixiſſe patella
Semper, & aſſiduo curata cuticula ſole.
Exſpecta, haud aliud reſpondeat hæc anus. I nunc,
Dinomaches ego ſum. Suffla, ſum candidus. Eſto:
Dum ne deterius ſapiat pannucia Baucis,
Cum bene diſcincto cantaverit ocyma vernæ.

Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere, nemo!
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo.
Quæſieris, Noſtin' Vectidi prædia? cujus?
Dives arat Curibus quantum non milvus oberret.
Hunc ais? hunc, Diis iratis, genioque ſiniſtro,
Qui quandoque jugum pertuſa ad compita figit,
Seriolæ veterem metuens deradere limum,
Ingemit, *Hoè bene ſit:* tunicatum cum ſale mordens
Cæpe, & farrata pueris plaudentibus olla,
Pannoſam fæcem morientis ſorbet aceti?

At ſi unctus ceſſes, & figas in cute Solem,
Eſt prope te ignotus, cubito qui tangat, & acre
Deſpuat in mores; penemque, arcanaque lumbi
Runcantem, populo marcentes pandere vulvas.
Tu cum maxillis balanatum gauſape pectas,
Inguinibus quare detonſus gurgulio exſtat?
Quinque palæſtritæ licet hæc plantaria vellant,

Elixaſque nates labefactent forcipe adunca,
Non tamen iſta filix ullo manſueſcit aratro.

Cædimus, inque vicem præbemus crura ſagittis.
Vivitur hoc pacto: ſic novimus. Ilia ſubter,
Cæcum vulnus habes; ſed lato balteus auro
Prætegit: ut mavis, da verba, & decipe nervos,
Si potes. Egregium cum me vicinia dicat,
Non credam? Viſo ſi palles, improbe, nummo;
Si facis, in penem quidquid tibi venit amarum,
Si puteal multa cautus vibice flagellas,
Nequicquam populo bibulas donaveris aures.
Reſpue quod non es; tollat ſua munera cerdo,
Tecum habita; & noris, quam ſit tibi curta ſupellex.

SATIRA V.

AD

ANNÆUM

CORNUTUM,

MAGISTRUM EQUITUM.

Gratum erga Cornutum præceptorem ſuum teſtatur animum. Deinde quæ ſit vera libertas oſtendit, idque juxta Stoïcorum paradoxon : ſolum ſapientem liberum eſſe.

VATIBUS hic mos eſt, centum ſibi poſcere voces,
Centum ora, & linguas optare in carmina centum,
Fabula ſeu mœſto ponatur hianda Tragœdo,
Vulnera ſeu Parthi ducentis ab inguine ferrum.
Quorſum hæc ? aut quantas robuſti carminis offas
Ingeris, ut par ſit centeno gutture niti ?
Grande locuturi, nebulas Helicone legunto,
Si quibus aut Procnes, aut ſi quibus olla Thyeſtæ

Fervebit, ſæpe inſulſo cœnanda Glyconi.
Tu neque anhelanti, coquitur dum maſſa camino,
Folle premis ventos; nec clauſo murmure raucus
Neſcio quid tecum grave cornicaris inepte,
Nec ſcloppo tumidas intendis rumpere buccas.
Verba togæ ſequeris, junctura callidus acri,
Ore teris modico, pallentes radere mores
Doctus, & ingenuo culpam defigere ludo.
Hinc trahe quæ dicas, menſaſque relinque Mycenis
Cum capite, & pedibus, plebeiaque prandia noris.
Non equidem hoc ſtudeo, bullatis ut mihi nugis
Pagina turgeſcat, dare pondus idonea fumo.
Secreti loquimur: tibi nunc hortante camœna
Excutienda damus præcordia; quantaque noſtræ
Pars tua ſit, Cornute, animæ, tibi dulcis amice.
Oſtendiſſe juvat: pulſa, dignoſcere cautus,
Quid ſolidum crepet, & pictæ tectoria linguæ.
His ego centenas auſim depoſcere voces,
Ut quantum mihi te ſinuoſo in pectore fixi,
Voce traham pura; totumque hoc verba reſignent,
Quod latet arcana non enarrabile fibra.

Cum primum pavido cuſtos mihi purpura ceſſit,
Bullaque ſubcinctis laribus donata pependit;
Cum blandi comites, totaque impune Subura
Permiſit ſparſiſſe oculos jam candidus umbo;
Cumque iter ambiguum eſt, & vitæ neſcius error

Deducit trepidas ramoſa in compita mentes,
Me tibi ſuppoſui: teneros tu ſuſcipis annos
Socratico, Cornute, ſinu. Tunc fallere ſolers
Appoſita intortos extendit regula mores,
Et premitur ratione animus, vincique laborat,
Artificemque tuo ducit ſub pollice vultum.
Tecum etenim longos memini conſumere ſoles,
Et tecum primas epulis decerpere noctes.
Unum opus, & requiem pariter diſponimus ambo,
Atque verecunda laxamus ſeria menſa.
Non equidem hoc dubites, amborum fœdere certo
Conſentire dies, & ab uno ſidere duci.
Noſtra vel æquali ſuſpendit tempora Libra
Parca tenax veri, ſeu nata fidelibus hora
Dividit in Geminos concordia fata duorum;
Saturnumque gravem noſtro Jove frangimus una.
Neſcio quod certe eſt, quod me tibi temperat, aſtrum.

Mille hominum ſpecies, & rerum diſcolor uſus;
Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.
Mercibus hic Italis mutat ſub Sole recenti
Rugoſum piper, & pallentis grana cumini:
Hic ſatur, irriguo mavult turgeſcere ſomno:
Hic campo indulget, hunc alea decoquit; ille
In Venerem putret: ſed cum lapidoſa chiragra

Fregerit articulos veteris ramalia fagi,
Tunc craſſos tranſiſſe dies, lucemque paluſtrem,
Et ſibi jam ſeri vitam ingemuere relictam.
At te nocturnis juvat impalleſcere chartis:
Cultor enim es juvenum, purgatas inſeris aures
Fruge Cleanthea. Petite hinc juveneſque ſeneſque
Finem animo certum, miſeriſque viatica canis.

Cras hoc fiet. Idem cras fiet. Quid? quaſi magnum
Nempe diem donas? ſed cum lux altera venit,
Jam cras heſternum conſumpſimus: ecce aliud cras
Egerit hos annos, & ſemper paulum erit ultra.
Nam quamvis prope te, quamvis temone ſub uno,
Vertentem ſeſe fruſtra ſectabere canthum,
Cum rota poſterior curras, & in axe ſecundo.

Libertate opus eſt, non hac, ut quiſque Velina
Publius emeruit, ſcabioſum teſſerula far
Poſſidet. Heu ſteriles veri, quibus una Quiritem
Vertigo facit! hic Dama eſt non treſſis agaſo,
Vappa, & lippus, & in tenui farragine mendax.
Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama. Papæ! Marco ſpondente, recuſas
Credere tu nummos? Marco ſub judice palles?
Marcus dixit: ita eſt. Adſigna Marce tabellas.
Hæc mera libertas, hoc nobis pilea donant.

An quiſquam eſt alius liber, niſi ducere vitam
Cui licet, ut voluit? licet, ut volo, vivere: non ſim
Liberior Bruto? Mendoſe colligis, inquit
Stoïcus hic, aurem mordaci lotus aceto.
Hoc reliquum accipio: LICET illud, & UT VOLO, tolle.
Vindicta poſtquam meus a Prætore receſſi,
Cur mihi non liceat, juſſit quodcunque voluntas,
Excepto, ſi quid Maſuri rubrica vetavit?
Diſce: ſed ira cadat naſo, rugoſaque ſanna,
Dum veteres avias tibi de pulmone revello.

Non Prætoris erat ſtultis dare tenuia rerum
Officia, atque uſum rapidæ permittere vitæ.
Sambucam citius caloni aptaveris alto.
Stat contra ratio, & ſecretam garrit in aurem,
Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.
Publica lex hominum, naturaque continet hoc fas,
Ut teneat vetitos inſcitia debilis actus.
Diluis Elleborum, certo compeſcere puncto
Neſcius examen? vetat hoc natura medendi.
Navem ſi poſcat ſibi peronatus arator
Luciferi rudis, exclamet Melicerta periiſſe
Frontem de rebus. Tibi recto vivere talo
Ars dedit? & veri ſpeciem dignoſcere calles,
Ne qua ſubærato mendoſum tinniat auro?

Quæque ſequenda forent, quæque evitanda viciſſim,
Illa prius creta, mox hæc carbone notaſti?
Es modicus voti, preſſo lare, dulcis amicis,
Jam nunc aſtringas, jam nunc granaria laxes,
Inque luto fixum poſſis tranſcendere nummum,
Nec glutto ſorbere ſalivam Mercurialem?
Hæc mea ſunt, teneo, cum vere dixeris, eſto
Liberque, ac ſapiens, Prætoribus, ac Jove dextro:
Sin tu, cum fueris noſtræ paulo ante farinæ,
Pelliculam veterem retines, & fronte politus
Aſtutam vapido ſervas ſub pectore vulpem,
Quæ dederam ſupra, repeto, funemque reduco.
Nil tibi conceſſit ratio, digitum exere, peccas:
Et quid tam parvum eſt? ſed nullo thure litabis,
Hæreat in ſtultis brevis ut ſemuncia recti.
Hæc miſcere nefas: nec cum ſis cetera foſſor,
Tres tantum ad numeros Satyri moveare Bathylli.

Liber ego! unde datum hoc ſumis, tot ſubdite rebus?
An dominum ignoras, niſi quem vindicta relaxat?
I puer, & ſtrigiles Criſpini ad balnea defer.
Si increpuit, Ceſſas nugator? ſervitium acre
Te nihil impellit? nec quicquam extrinſecus intrat,
Quod nervos agitet? ſed ſi intus, & in jecore ægro
Naſcantur

Naſcantur domini, quin tu impunitior exis,
Atque hic, quem ad ſtrigiles ſcutica, & metus
egit herilis?

Mane piger ſtertis: Surge, inquit Avaritia: eia
Surge. Negas. Inſtat, Surge, inquit. Non queo.
Surge.
Et quid agam? Rogitas? ſaperdas advehe Ponto,
Caſtoreum, ſtupas, Ebenum, thus, lubrica Coa:
Tolle recens primus piper e ſitiente camelo,
Verte aliquid, jura. Sed Jupiter audiet. Eheu!
Baro, reguſtatum digito terebrare ſalinum
Contentus perages, ſi vivere cum Jove tendis.

Jam pueris pellem ſuccinctus, & œnophorum
aptas
Ocyus ad navem; nihil obſtat, quin trabe vaſta
Ægæum rapias, niſi ſolers Luxuria ante
Seductum moneat: Quo deinde inſane ruis? quo?
Quid tibi vis? calido ſub pectore maſcula bilis
Intumuit, quam non extinxerit urna cicutæ.
Tun' mare tranſilias? tibi torta cannabe fulto
Cœna ſit in tranſtro, Veientanumque rubellum
Exhalet vapida læſum pice ſeſſilis obba?
Quid petis, ut nummi, quos hic quincunce mo-
deſto
Nutrieras, peragant avidos ſudore deunces?

Indulge genio, carpamus dulcia: noſtrum eſt,
Quod vivis; cinis, & manes, & fabula fies.
Vive memor leti, fugit hora: hoc, quod loquor, inde eſt.
En quid agis? duplici in diverſum ſcinderis hamo:
Hunccine, an hunc ſequeris? ſubeas alternus oportet
Ancipiti obſequio dominos, alternus oberres.
Nec tu, cum obſtiteris ſemel, inſtantique negaris
Parere imperio, Rupi jam vincula, dicas.
Nam & luctata canis nodum abripit, attamen illi,
Cum fugit, a collo trahitur pars longa catenæ.

Dave, cito, hoc credas, jubeo, finire dolores
Præteritos meditor: (crudum Chæreſtratus unguem
Abrodens ait hæc) An ſiccis dedecus obſtem
Cognatis? An rem patriam rumore ſiniſtro
Limen ad obſcœnum frangam, dum Chryſidis udas
Ebrius ante fores extincta cum face canto?
Euge puer, ſapias; Diis depellentibus agnam
Percute. Sed cenſen', plorabit Dave relicta?
Nugaris. Solea, puer, objurgabere rubra.

Ne trepidare velis, atque artos rodere caſſes.
Nunc ferus, & violens: at ſi vocet, haud mora, dicas,

Quidnam igitur faciam? ne nunc, cum acceſſat, & ultro
Supplicet, accedam? Si totus & integer illinc
Exieras, nec nunc. Hic hic, quem quærimus, hic eſt;
Non in feſtuca, lictor quam jactat ineptus.

Jus habet ille ſui palpo, quem ducit hiantem
Cretata ambitio? Vigila, & cicer ingere large
Rixanti populo, noſtra ut Floralia poſſint
Aprici meminiſſe ſenes: quid pulchrius? At cum
Herodis venere dies, unctaque feneſtra
Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuere lucernæ,
Portantes violas, rubrumque amplexa catinum
Cauda natat thynni, tumet alba fidelia vino;
Labra moves tacitus, recutitaque ſabbata palles.
Tunc nigri Lemures, ovoque pericula rupto;
Tunc grandes Galli, & cum ſiſtro luſca ſacerdos,
Incuſſere Deos inflantes corpora, ſi non
Prædictum ter mane caput guſtaveris allî.

Dixeris hæc inter varicoſos centuriones,
Continuo craſſum ridet Vulfenius ingens,
Et centum Græcos curto centuſſe licetur.

SATIRA VI.

AD

CÆSIUM BASSUM.

In avaros, qui parce & ſordide vivunt, ut relinquant hæredibus, quod nequiter profundant.

ADMOVIT jam bruma foco te, Baſſe, Sabino?
Jamne lyra, & tetrico vivunt tibi pectine chordæ?
Mire opifex numeris veterum primordia rerum,
Atque marem ſtrepitum fidis intendiſſe Latinæ,
Mox juvenes agitare jocos, & pollice honeſto
Egregios luſiſſe ſenes? Mihi nunc Ligus ora
Intepet, hibernatque meum mare, qua latus ingens
Dant ſcopuli, & multa littus ſe valle receptat.
Lunai portum eſt operæ cognoſcere, cives:
Cor jubet hoc Ennî, poſtquam deſtertuit eſſe
Mæonides Quintus, pavone ex Pythagoreo.
Hîc ego ſecurus vulgi, & quid præparet Auſter
Infelix pecori: ſecurus, & angulus ille
Vicini, noſtro quia pinguior; & ſi adeo omnes
Diteſcant orti pejoribus, uſque recuſem

Curvus

Curvus ob id minui ſenio, aut cœnare ſine uncto,
Et ſignum in vapida naſo tetigiſſe lagena.
Diſcrepet his alius. Geminos horoſcope varo
Producis genio. Solis natalibus, eſt qui
Tingat olus ſiccum muria vafer in calice empta,
Ipſe ſacrum irrorans patinæ piper. Hic bona dente
Grandia magnanimus peragit puer. Utar ego, utar,
Nec Rhombos ideo libertis ponere lautus,
Nec tenuem ſolers Turdorum noſſe ſalivam.
Meſſe tenus propria vive, & granaria (fas eſt)
Emole. Quid metuas? occa, en ſeges altera in herba eſt.
Aſt vocat officium: trabe rupta, Bruttia ſaxa
Prendit amicus inops; remque omnem, ſurdaque vota
Condidit Ionio; jacet ipſe in littore, & una
Ingentes de puppe Dei; jamque obvia mergis
Coſta ratis laceræ. Nunc & de ceſpite vivo
Frange aliquid, largire inopi, ne pictus oberret
Cærulea in tabula. Sed cœnam funeris, hæres
Negliget iratus, quod rem curtaveris; urnæ
Oſſa inodora dabit, ſeu ſpirent cinnama ſurdum,
Seu ceraſo peccent caſiæ neſcire paratus.
Tune bona incolumis minuas? Sed Beſtius urget
Doctores Graios. Ita fit, poſtquam ſapere urbi
Cum pipere, & palmis, venit noſtrum hoc maris expers,

Fœniſecæ craſſo vitiarunt unguine pultes.
Hæc cinere ulterior, metuas? at tu, meus hæres
Quiſquis eris, paulum a turba ſeductior audi.
O bone num ignoras? miſſa eſt a Cæſare laurus
Inſignem ob cladem Germanæ pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis; ac jam poſtibus arma,
Jam chlamydes Regum, jam lutea gauſapa captis,
Eſſedaque, ingenteſque locat Cæſonia Rhenos:
Diis igitur, genioque ducis, centum paria, ob res
Egregie geſtas, induco. Quis vetat? aude.
Væ, niſi connives. Oleum, artocreaſque popello
Largior: an prohibes? dic clare. Non adeo, inquis:
Exoſſatus ager juxta eſt. Age, ſi mihi nulla
Jam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
Nulla manet, patrui ſterilis matertera vixit,
Deque avia nihilum ſupereſt; accedo Bovillas,
Clivumque ad Virbî; præſto eſt mihi Mannius hæres,
Progenies terræ. Quære ex me, quis mihi quartus
Sit pater, haud prompte, dicam tamen: adde etiam unum,
Unum etiam, terræ eſt jam filius, & mihi ritu
Mannius hic generis prope major avunculus exit.
Qui prior es, cur me in decurſu lampada poſcas?
Sum tibi Mercurius: venio Deus huc ego, ut ille
Pingitur. An renuis? vin' tu gaudere relictis?
Deeſt aliquid ſummæ. Minui mihi, ſed tibi totum eſt,

Quidquid id eſt. Ubi ſit, fuge quærere, quod mihi quondam
Legarat Tadius, neu dicta repone paterna.
Fœnoris accedat merces, hinc exime ſumptus:
Quid reliquum eſt? reliquum? nunc nunc impenſius unge,
Unge puer caules. Mihi feſta luce coquatur
Urtica, & fiſſa ſpumoſum ſinciput aure;
Ut tuus iſte nepos olim ſatur anſeris extis,
Cum moroſa vago ſingultiet inguina vena,
Patriciæ immeiat vulvæ? mihi trama figuræ
Sit reliqua? aſt illi tremat omento popa venter?

Vende animam lucro, mercare, atque excute ſolers
Omne latus mundi, ne ſit præſtantior alter,
Cappadocas rigida pingues plauſiſſe cataſta.
Rem duplica. Feci, jam triplex; jam mihi quarto,
Jam decies redit in rugam. Depunge, ubi ſiſtam,
Inventus, Chryſippe, tui finitor acervi.

Finis Satirarum
Auli Perſii Flacci.

INDEX IN SEX SATIRAS PERSII.

AULI PERSII FLACCI in ſuum Satirarum Librum Prologus. *Pagina* . . 189.

SATIRA I. . . . . 192.

— II. Ad Plotium Macrinum, de bona mente. . . . . 198.

— III. Increpatio deſidiæ. . . . . 202.

— IV. . . . . 208.

— V. Ad Annæum Cornutum, Magiſtrum Equitum. . . . . 211.

— VI. Ad Cæſium Baſſum. . . . 220.

Typis Viduæ DE LA TOUR. 1746.

SEP 5 - 1934

LENOX LIBRARY

AUCTOR PRETIOSA FACIT

Purchased in 18